

LILII GREGORII GYRALDI FERRARIENSIS

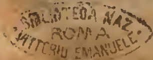
Dialogi duo de Poëtis nostrorum temporum

AD ILL. DIAM RENATAM FERRARIAE ET CARNVTI PRINCIPEM. &c.

Eiusdem epistola uersu conscripta, in qua agitur de incommodis, quæ in direptione Vrbana passus est, ubi item & quasi catalogus suorũ amicorum poetarum, & defletur interitus Herc. Card. Rhang. ad Antonium Thebaldeum poetam Ferrariensem.

Eiusdem progymnasma aduersus literas & literatos, & eiusdem quædam carmina, & item quædam Cælij Calcagnini.

FLORENTIAE M D L I.

Diæ Renatæ Ferrariæ, & Carnuti Principi &c.

Nomen carminibus licet perenne
Diuini pariant sibi poëtæ
Ne mirere tamen Renata princeps
Me collecta duobus his libellis
Horum nomina texuisse chartis,
Nam regalibus occupata curis
Cum sis, non potes omnium uidere
Vatum nomina, & editos libellos.
Quare habe tibi qualecunque munus
Defecti senis, & rogo tuere
Nequam ne blaterare lingua poßit,
Cum tectum ægide uiderit Mineruæ.

S. *Lilius.*

LILIVS GREG. GYR. ILL. D. Renatę Ferrarię, & Carnuti principi *dominæ obseruandiss. S. & felicitatem. D.*

CCIPE Dia Renata maximi regis filia & hos duos de nostrorum temporum poetis dialogos, in quibus recensendis totam ferme peragrasse Europam uideri potero, cũ tamen è cubiculo pedem nunquam extulerim, & hos quidem ut simul cum decem alijs quos de antiquis & ueteribus poetis pridem tibi dicauimus legantur, eosque ea de causa nunc edere cõstitui, ne tuorum in me meritorum ac beneficiorum & quidem multiplicium parum memor ac gratus esse uiderer: qui dialogi si minus phaleris ac calamistris eloquentiæ compti atque ornati tibi, & qui eorum per te lectores erunt fortè uidebuntur, minus id mirum uideri debebit, qui me scieris iam tot annos articularibus morbis ita affligi, ut ne quidem me poßim in grabato excutere ac mouere nisi adiutus unius duntaxat famuli obsequio. Accipe igitur hos qualescunque fue-

rint propensæ meæ erga te uoluntatis, ac obseruantiæ testes futuros, & me, ut facis, tua aura foue ac subleua. Vale Princeps ac regina nostra cum Illustrissimo uiro et liberis tuis omnibus, quos Deus opt. max. sospites ac incolumes perpetuo conseruet ac tueatur.

LILII GREG. GYRALDI FERRARIEN. DVOR. DIALOGOR. DE POETIS NOSTROR. TEMPORVM

ΠΡΟΠΑΡΑΣΚΕΥΗ.

VM forte. M. Ant. Antimachus, & Barth. Riccius, me ex diutino articulorum morbo decumbentem pomeridiano tempore salutatum (ut solent) uenissent, uiri cum propter eorum suauissimos mores, tum ob singularē facundiam, elegantiam, ac doctrinam mihi gratissimi, cœpimus de Nuptijs Annæ Esten. nostrorum principum filiæ Virginis lectissimæ, & in omni uirtute, et elegantia Principe digna præditæ, quæ tunc celebrabātur, inter nos agere. Cuius Ill. puellæ raras animi, & corporis dotes non breuius commemorare possim quàm his hendecasyllabis, quos in eius imaginem à Carpensi nostro pictore superioribus mensibus depictam composueram. Et simul hic uobis eos recensebo.

Æstensis quota pars decoris Annæ
Hæc est, nam reliquas nitentiores
Queis natura nihil iuuatur arte
Pictoris manus haud potest referre
Ipsam si uideas putabis unam
Quicquid Pierides nouem sorores
Quicquid tres charites simul tenere

Et Pallas siue Gorgonis colubris
Quare hæc tantula pars nitoris Annæ
Quæ carpi potuit manu reponi.

Vix dum hos uersus finieram, cum Riccius ista inquit imago poeticis sic picta coloribus clarescet seclis innumerabilibus, nec carie, ulloue situ corrumpetur, plura dicturo Riccio sermonem ego aliò conuerti. Cum ecce Franc. Portus Græcus, & Andr. Gruntherus Germanus, ambo inter domesticos, & familiares Renatæ nostræ Principis connumerati, opportune aduenerunt, & prior quidem Græcus inquit, an inter uos secreto loquebamini? uestros enim sermones interrumpere nollemus. Ego uero, & qui mecum aderant Antimachus, & Riccius, imò opportune adestis, de nuptijs enim Annæ Principis agebamus, quæ tanto pompæ apparatu celebrantur. Et cum nobilium Iuuenum belli simulachro, Troiæque ludicro, ac πυῤῥίχοις Et quod maxime mirum est scænico apparatu, quo acta est fabula poetæ nostri Cynthij Gyraldi Antiuallumeni, quæ pene in Tragœdiam conuersa est ex subsellij cuiusdam ruina: tum Græcus ait, has Annæ nuptias mittamus, nam omnis hæc ciuitas tam illustrem, ornatamque puellam minime libenter in Gallias proficisci uidet. Quin potius o Lili uosque Antimache, & Ricci nostrum sermonem ad alia conuertamus. Sic faciemus inquam o Porte, nam & ego nunc longe aliud meditabar. nam cum adolescentes plerique studiosi meos de poetis antiquis Dialogos legissent, rogabant ut recentes, et nostræ ætatis huiusque proximæ superioris, poetas colligerem, idque cum ipse facere nequeam arthritide ita oppressus ut uidetis, ut ne quidem in grabato me excu-

tere possim nisi à famulis adiutus, quare uos opportune, & auspicato aduenisse crediderim, ut succenturiati subsidio mihi esse possitis cupienti gratificari nobilibus adolescentibus, & mei studiosis, atque ea imprimis de causa quòd de externis & peregrinis, ac recentioribus poetis esset mihi agendum. Nam superioribus annis de Italis, & nostratibus egi. hæc cum dixissem ecce puer adest, hic inquit Didacus Pyrrhus poeta Lusitanus, qui intromitti cupit, audiens uos hic colloquentes, rogauitque ut significarem. imo inquam dic ut introeat, libenter enim memorem hominem historiarum, ac fabularum & bene græce & latine scientem suscipimus. intromissus igitur Didacus omnes salutauit. cui ego, peropportune aduenisti Didace, eramus enim acturi de re, quam ex me toties efflagitasti, ut perficerem poetarum nostrorum temporum catalogum, potius quam historiam. Et Pyrrhus, beasti me inquit Lili, attentissime enim uos differentes audiam. imo tu inquam tuã laboris partem feras necesse est, qui per tot orbis regiones extorris patria ad ultimos usque Britannos es peregrinatus, & qui uidisti, ut est Homericus uersus, mores hominum multorum & urbes. His itaque uiris doctißimis tanquam in hemicyclo, aut exedra circa lectulum totidem sellis sedentibus, nec de nuptijs plura dicere uolentibus Sic Antimachus, mittamus inquit ista, & de poetis agamus, & à Græcis, si uidetur, incipiamus. Recte quidem inquam ais Antimache de Græcis agamus, atque istæ tuæ partes sint, ut qui pene adhuc adolescens in Græciam profectus sis ad bonas ipsorum literas capessendas, nec illas ex riuulis nostris sed ex ipso Permeßi, ut sic dicam, flumine haurire et non solum

ex eo bibisti, sed etiam totum te proluisti, ut non modo carmine sed & soluta oratione ipsis Græcis æqualis euaseris, ut multiplicia tua scripta manifestant. Sed & uernaculo quoq; eorum sermone intrepide loquaris, quapropter iure & merito tibi de Græcis agendum est. Tunc Antimachus ita respondit. Sed cur non potius has partes huic Porto Græco deferimus, qui cõmode suos enumerare & referre poßit? hic uero Portus propter reuerentiam senioris Antimachi, & uerecundiam istud à se deprecari cœpit, ut quod omnes assentirentur, de Græcis ueteribus Antimachus ipse dissereret, quod cum mecum uisum fuisset omnibus æquum, sed dicam ut uultis inquit Antimachus, at uero ne uideamur, quod dici solet, facta facere, & iam dicta dicere, huc afferri iube, quem superioribus annis de hac ipsa eadem re Dialogum confecisti, ut quos enumerare conueniat, connumeremus, ac ne bis eundem repetere uideamur. Recte tu quidem inquam Antimache, & simul accito puero, Ades puer ex schedis affer huc quẽ dicit Dialogum Antimachus, neque enim adhuc est in macrocolum translatus, & illum perlege alta, & clara uoce, ac distinctè, nec, ut soles ϯαυλίζε & caue quanto amplius potes à tuo ϭappacismo, sed expedite pronuncia. Allato igitur libello, sic puer exorsus est.

LILII GREG. GYRALDI FERRARIENSIS DIALOGVS de nostrorum temporum *poetis ad amplißimum Cardinalem Rhangonium.*

VM perdifficile fuerit de antiquoru, tum periculosum maxime, & inuidiosum futurum uideo, de nostrorum temporum ingenijs æstimare: nam & multorum offensiones incurrat, qui hanc prouinciam aggreditur dicendo necesse est, & tacendo, dum aliqui se præteriri putant. Tum illud, qui fieri potest ut omnia omnium carmina unus non nihil etiã occupatus uel inquirere, uel inquisita cognoscere ualeat? Sed nec minus ab hac æstimatione deterrere potest, quod sicut plerique qui bene constituto sunt animo ijque uel studio, uel suapte natura, uel utroque nec ingenio, nec iudicio destituti, indies meliores fiunt, ijsque dies ipsa semper aliquid addit, ac plerunque sicuti mores tempore ipso exuimus, ita & dicendi consuetudinẽ mutamus, atque ideo aliquos aliquando à teneris, & ab ipsa adolescentia uideas hebetiores & tardos, qui uiri postea facti ad bonam frugem perueniunt; & contra, quosdam florescentes, & de se præclara omnia pollicentes, quibus cum luxus & nimia arrogantia, tum plerunque inertia atque desidia cum ætate aliquid continue detrahit, ut quo tempore iudicio maxime pollere deberent, eo ferè destituti semper retrocedant, id quod & apud antiquos usu euenisse, cum alij, tum M. ipse

Tullius de non nullis prodidit; Sed & Graci idem de Hermogene tradunt. Et nos hac nostra ætate aliquos, & ab alijs audiuimus, & ipsi uidimus. Verum & id prope temerarium uideri potest, de paucißimis alicuius scriptis, quæ forte è manibus exciderint, ut fit non nunquam, uel sunt ab amicis, & inimicis aliquãdo extorta, iudicare, cum ij longe meliora & domi habeant condita, uel adhuc iudicio, & arte limentur. ut de Actio Syncero audiuimus, cui propterea Pontanũ dicere solitum accepimus, eum nescire manum e tabula tollere. Tu uero meministi quoties apud te indoluit me præsente alijsque permultis Ant. noster Thebaldeus, ea sua quæ uernacula et uulgari lingua adolescẽs & penè puer iuuenili quodam calore carmina fecerat parum castigata edita fuisse, à fratre patruele nimis eius nominis studioso; id quod etiam de aliquibus suis scriptis Pontano accidit, quibus de rebus cum ultimũ hunc de poetis nostrorum temporum sermonẽ in lucem in apertumque ut darem multorum amicorum hortatibus inuitarer, pudore alioqui, et timiditate ingenua, si non rustica potius, diutius in primo huius editionis limine substiti, multorum præterea calumnias ueritus: nam præterquam dictionis totum hoc genus quàm plurimis nauseam & stomachum facturum uidebam, tum plerosque etiam hoc nomine obtrectaturos: quòd ego tanquam Aristarchus aliquis, uel Aristophanes poetas censere, & in ordinem numerumque redigere ausus forem; Sed omnes has difficultates tua unius auctoritas euicit: quæ apud me tantum ualuit, ut rem hanc ipsam difficillimam et inuidiosam, quasi Herculis claua & pelle hoc est iudicio, & prudentia tua mu

nitus, in publicum sub tuo nomine edere constituerim. Accipe igitur & hoc qualecunque est, quod tuo præsidio fretus, aggredior, quodque ea tibi ratione gratius spero futurum, quod non uiuorum & præsentium modo, sed etiam uita functorum tibi noti sunt & fuere permulti, quorum etiam uiuam nunc tenes memoriã.

Interlocutores Lilius. Alex. Rhango & Iulius Sadoletus.

CVm igitur Blanca mater tua Matrona honestissima Romam religionis & pietatis gratia etiam à Leone Decimo inuitata uenisset, essentque cum ea Alexander & Lud. fratres tui, quotidie illam & tuo & meo nomine salutatum adibam, ea enim, ut nosti, me inter charissimos habebat, Cum de ijs, quæ tum in præsentia occurrebant satis collocuti essemus, nihil mihi præterea potius erat, quàm Alexandrum conuenire, hominem, ut scis, non minus studijs bonarum literarum deditum, quàm militiæ. Cum igitur aliquando cum eo in uiridario, quod secundum molem Adriani Blancæ Leo parauerat, deambularem, illic me forte (ut assolebat sæpe) conuenit Iulius Sadoletus Iacobi uiri Amplissimi & doctiss. frater. Iuuenis unus omnium ardentissimus paratissimusque ad quæcunque animũ intendebat; Cum simul tres ipsi inambularemus incidimus in Pisonis communis amici mentionem, quem me cum una cum Pico tum puero colloquentem in nostris de poetis dialogis antea feceram, cũque de suauissimo & amico charissimo multa inuicem dixissemus, eiusque uirtutes moresque laudassemus. Memini me inquit Iulius, ex ipso Pisone audire, quod perfectis dialogis de poetis antiquis animi pendebas, an nostrorum

quoq; temporum poetas esses perscripturus; idque etiam cum affirmasset Alexander, qui id ex me ipso aliquã do intellexisset; Id uerum inquam ego, quod asseritis, Nam & qui tabulas poeticas posuit, quisquis ille fuit, partes, ut mihi quidem uidebatur, ex industria in eis ultimas reliquerat albas, nullis imaginibus pictas, ut in eis uideretur uoluisse, ut à posteris posteri quoq; poetæ appingerentur. Quin ipse ergo, inquit Iulius, uis uita functos poetas plus tibi debere quàm uiuentes? Cur non has partes ipse supples? idemque cum se cupere Alexander innueret. Quid est inquam quod uobis efflagitantibus denegare poßim? uereor tamen ne parum iucunda uobis mea futura sit oratio, cum nudas tantum uobis tabularum regiones sim explicaturus. Age dic, inquit Iulius, omnis tua nobis non iucunda modo, sed frugifera etiam futura est oratio, ut hic meo quodam iure pro Alexandro respondeam, qui, ut uideo nos potius est auditurus quàm aliquid ipse dicturus, quando ea est hominis natura, ut tu planè nosti, ut longè libentius audiat, quàm aliquid ipse dicat, quod adeo an recte à Iuuene fiat, alij uiderint, ego certe loquar, in quem cum aliquantulum surridens Alexander fuisset intuitus, ait. Tu me Hercule pro tuo iure, quòd uerbis abundas, pro utroque loqueris, huiusce uero me meæ taciturnitatis & naturæ nũ quã pigebit. Nec me meæ loquacitatis statim respondit Iulius. Tum ego mittite inquam ista, non alias uobis rationes & tempus defuerit, si differere uolueritis ubi & quando loqui uel silere præstet, hac enim de re multa à sapientißimis prodita sunt, nunc tu Iuli, quòd prõptior ac tuapte natura paratior es mecum ages. Alex,

ipse, quod cunctatior est audiet & censebit: quæ cum dixissem. Præter eas inquam, quas cum Pisone, & Pico dixeram imagines, erant in extrema cuiusque tabula parte non nullæ regiunculæ uacuæ, nullisque imaginibus depictæ, quas non frustra, nec temere relictas fuisse arbitror, sed ex industria potius quodamque artificio: Et qua nam, inquit Iulius, ratione putas factum? Ea planè inquam, quam paulo ante dicebam, atque eo etiam asseuerantius, quod & Io. Manardus uir doctissimus, & medicus peritißimus eadem mecum sentire memini, quique, ut scitis, mecum eas ipsas tabulas & sæpe uidit, & de ijs mecum sæpe locutus est; Existimabat ille quidem mecum, ut eæ ipsæ regiones uacuæ ea ratione relictæ fuissent, ut nostrorum temporum in ijs poetæ, ac futuris item temporibus collocarentur; uidetis enim nostram hanc ætatem non senio languidam atq; defectam, ut ingrati quidam deflent, cum in omni poetica & dicendi arte uiros excellentes protulisse, tum in reliquis bonis artibus, nam ut liberales mittam, res militaris, architectonica, pictura, sculptura, reliquæ nostro hoc tẽpore ita florent uigentque ut non modo æmulari antiquitatem dici poßint nostri opifices, sed etiam multa antiquis intentata effingere, & conformare: quæ quoniam nunc & hora, et locus ut commemorem non permittunt, & uos alias audiuistis in præsentia prætereo. Tum unum inquit Iulius hoc te rogatum uolumus, ut quos tu nostrorum temporum poetas ijs in regiunculis reponi dignos censeas, nobis hic commemores. Arduum, inquam, & perdifficile mihi onus imponitis, & meis longe humeris impar, est enim, ut ait Velleius uiuorum censura perdifficilis, eoque mihi dif-

ficilior, quòd poetæ nomine dignum me nulla ex parte unquam existimaui; potuit hoc præstare optimus orator M. Cicero de Oratoribus agens At per Deum immortalem, qui ego sum? ut inter tot nostrorum tempo rum uiros doctißimos de ingenijs quicquam æstimare ausim, nedum sententiam ferre? Videtis M. ipsum Tul lium & Fabium Quintilianum, eam omnem partem suorum temporum reliquisse. Quippe in Bruto Cicero tot millibus uersuum de Romanis tantum oratoribus loquitur, & tamen de omnibus ætatis suæ, quibuscum ille uiuebat, exceptis Cæsare atq; Marcello, silentium egit, ea uidelicet, ut ait Atticus, causa ueritus, ne quis aut se præteritum, aut non satis landatum queri posset. Fabius uero, cum ferè bonorum omnium auctorum quasi indicem ex Bibliotheca proferret, uiuentes quoq; ipse, ut Cicero, prætermißit, eaque uerba affert. Sunt clari, inquit, hodie quoque, & qui olim nominabuntur: idem paulo post de historicis agens, superest adhuc, & exornat ætatis nostræ gloriam uir seculorũ memoria dignus, qui olim nominabitur, nunc intelligitur; Demum de oratoribus agens, habebunt, inquit, qui post nos de oratoribus scribent magnam, eos qui nunc uigent, materiam uere laudandi. Sunt enim summa hodie, quibus illustratur forum ingenia, & reliqua: Sic ego, si quem fortasse, ut accidere solet præteri rem (neq; enim scribentium omnium uersus uidere potui, nec in captandis ingenijs nimis unquam curiosus scrutator nedum æstimator esse uolui, sumque paucis, ut uos scitis, admodum contentus) ne ij mihi grauius succenserent uererer, nostis hominum nonnullorum ingenia, qui se damnari ac floccifieri existimant, cum in

ter alios non numerantur. Non est hercules, inquit Iulius, ista causa, quam dicis, cur nobiscum loqui uereare, sed illa potius ne per nos exeat sermo iste tuus, & in uulgus emanet: uerum hoc nomine, nihil est quod metuas. pax tibi, nam neq; id contendimus, ut sententiam feras, tantum eos, qui tibi in præsentia succurrerint, nomines, quosq; aliqua ex parte his dignos tabulis arbitreris, nulla enim causa inter nos secreto loqui uetat. Tunc ego, postquam ita uos uelle uideo, dicam uestramque potius taciturnitatem experiar quàm meam desiderari patiar beneuolentiam: Non tamen quasi Pythius Apollo certa ut sint & fixa, quæ dixero uelim accipiatis, meq; etiam & plurimum decipi & memoria labi posse existimetis; eosque uobis sanè tantum ostẽdam, utq; uiatoribus sitientibus fieri solet, digitum ad fontes intendam: Exordiar uero à duobus, ut mihi fas uidetur, Picis, ut ab ijs, in quorum Bibliotheca positæ huiusmodi fuere tabulæ, & à quibus multa mihi suppeditata sunt in studijs. Et iure (inquit Iulius) facis, & quod ita ipsi meriti, & tu grati animi significationem præ se feres. Fuit, inquam ego, Io. Picus patruus Mirandula, non modo dignus, ut in hac ipsa poetarum classe reponatur, sed ut intelligentia, & reconditarum interiorumque litterarum doctrina cæteris anteibat, ita dignus, ut inter sapientissimos philosophos, & Theologos connumeretur, qui, ut eius multiplicis ac propè diuinæ sapientiæ monumenta mittam, quorum pleraque ob immaturum, & præproperum illius obitum, (xxx. enim & tertium ætatis annum non excessit) imperfecta reliquit, uersus quoq; multos composuit, atq; in primis elegiarum libros, quibus adolescentiæ suos amores

complexus est, in quibus miram fuisse facilitatem atque affectus audiui, hos tamen ille diui Platonis exemplo maturiore iuncta, Vulcano cõsecrata, igni absumpsit, id quod factum epistola et pulchro Græco epigrammate Politianus conqueritur, non nullæ tamen ad huc eius ipsius elegiæ leguntur, quæ bonorum quorundam amicorum custodia ex illo, ut sic dicam incendio superfuerunt, in quibus quædam pellucens, atque rotunda constructio cernitur, quæ mirabile reliquarum desiderium injiciũt, extat ipsius elegia in Beniuenij poetæ Florentini eclogas patrio illius sermone compositas, item altera ad deum opt. maximum deprecatoria: has præter unam & alteram pereleganti carmine scriptas puellis Martiæ & Phyllidi, Sarrachus ostendit mihi scriba & poeta nobilis, habent et alij alias quos inter quasdam Thebaldeus noster. scripsit & alia Picus, tum latina tum uernacula multa, sed de huius diuini hominis ingenio atque doctrina quæcunque uos maxima cogitatote, lõge enim maiora sunt quã ut ego meis uerbis complecti poßim, reliquit hic certe amplam & tritam nepotibus uiam, qua ad bonas artes facile ingredi poßint, ad quã utique Io. Franc. Galeoti filius pleno, ut dicitur, gradu contendit, hic post graues, et ingentes labores, ne ærumnas potius dicã Herculeas, post bella (quod dicere est ipse solitus) plusquã ciuilia, quibus præter diuina et humana iura paterna & auita ditione bis iam eiectus est (auertat deus ne & tertio & una ne uita priuetur) post theologiæ ac philosophiæ cæterarumque optimarũ artium studia, post infinita penè uolumina, quæ ad hãc diem soluta oratione composuit, se mansuetioribus musarum studijs tamquã ad amœniß. fontes solitus est recipere,

pere, atq; inde animum à grauioribus curis leuare; nam præter Staurostichon de mysticis prodigijs passim in Germania cœlitus delapsis, post uotū pro uxoris salute, heroicos quoq; hymnos ad sanctiss. trinitatem, ad Christum, & ad matrem Virginem edidit una cum cōmentarijs à se conditis ad Picum filium, qui eam præ se fert indolem, ut cum in cæteris disciplinis tum in hac poetices facultate & patris et magni pa trui illum existimem uestigia secuturum, ni eum ali quis forte adolescentiæ æstus, ut plerunq; fit, à portu aliquantulum declinare faciat, sed ne male ominemur: scripsit Picus huius adolescentis pater & alios hymnos in diuos Paulum, Laurentium, Martinum, Geminianum, Hieronymum & plerosq; alios, nec nō de expellendis fugandisq; Venere et Cupidine carmē, quod, quæ summa eius fuit erga me beneuolentia, ad me misit: hic certe ut primus hymnos uersu heroico in lucem reuocauit, ex multis seculis iā desitos, ita unus uiam reperit eruditionis gentium ostentandæ: nam tum confutando & refellendo, tum redarguendo, id quod in primis Christianum hominem ex legis præcepto facere & decet, & expedit, cum fabulosam tum philosophicam omnium gentiū (ut si dicam) ἐγκυκλοπαιδίαν complexus est, tantum abest, ut Christianam pietatem ipse scribendo, quod pleriq; faciunt, dissimulet. Mira (inquit Iulius) de Pico narras; quē audio in manus habere & alia non nulla, Sic est, inquam, ut ais, neq; enim cessat, quin aliquid quotidie ille uel scribat, uel meditetur, in quibus, de poetica nunc loquor, si tantum elocutionis ac numerorum conferret, quantum doctrinæ & eruditionis, &

quod illi placet homini maxime Christianæ religioni addicto, nisi sese sacris uocabulis interdum, locutionibusq́; astringeret, unum haberemus, quem nostri temporis in eo genere antiquis poetam conferre possemus, nam & illi feruens ingenium, & supra omnia sublime, magnarumq́; doctrinarum capax. Sed iam inquit Iulius, de tuis istis Picis satis, audiui enim istum ipsum Io. Franc. quem tantopere colis, in auitam modo & paternam ditionem restitutum, quare si placet iam ad alios te conuerte. Sed enim ego inquam, de ijs nunquam satis, neq́; ipsis paria dicere queam, quapropter, ut uos uultis, iam ad alios. Vrania uero Meteora, hesperidum horti, eclogæ, epigrammata, elegiæ, & cætera Iouiani Pontani Vmbri carmina, & quæ plurima pedestri oratione scripsit, faciunt, ut in his tabularum imaginibus illum inter proceres commemorem, quin & cum omni ferè antiquitate conferam, tametsi non idem, ut quibusdam uidetur, in omnibus præstat, nonnunquam enim nimis lasciuire, & uagari uidetur, nec planè ubiq́; se legibus astringit, quod ijs minus mirum uideri poterit, qui illum sciuerint in magnis regum & principum negotijs diu uersatum, & modo bellorum, modo pacis conditiones & fœdera tractasse, non minus quàm Phœbum & Musas coluisse: quis tamen eo plura? quis doctius? quis elegantius? quis deniq́; absolutius composuit? enucleatius? exquisitius? & licet eius quidam hoc tempore gloriæ parum æqui sint æstimatores, nō illis tamen ipse concedam, ni meliora uel ipsi fecerint, uel ab alijs facta attulerint, id quod ad hanc ipse diem non uidisse fateor; Nisi si quis fratrē

tuum Iuli Iacobum Sadoletum attulerit, cuius poemata Laocoon, Curtius, nec non ocij & tranquillitatis carmen mirabilem illius grauitatem ac singularem modestiam declarant, quem in hac facultate auxerunt, & reliqua bonarum artium et sapientiæ studia, quæ ab unguiculis ille pleno pectore hausit, neq; enim in præsentia eius solutam orationem, in qua supra cæteros excellit, commemoro. uel cum fratre tuo Petrum Bembum attulerit, cuius mira illa fuit semper in imitandis optimis auctoribus tã Latinis quàm uernaculis felicitas, ut non Bembum plerumq; loquẽtem sed quem ille sibi proposuerit uel audire, uel legere uideamini. Sed utrunq; (ut scitis) à literarum studijs incredibilis quædam in studiosos Leonis decimi beniuolentia seduxit inuitos, ambos enim sibi statim à principio sui regni ad secreta & arcana asciuit, sunt ij quidem duo si subtilius considerare uelimus uterq; in suo canendi genere summi, ita ut queas eos sic conferre quemadmodum M. Tullius duos illos summos oratores L. Crassum & M. Ant. qui in dispari dicendi genere parem gloriam & laudem adepti fuere, & quidem Bembus ut Ennianum carmen usurpem, Tanquàm flos delibatus populi suadæq; medulla, eius enim carmina uel latina uel uernacula dulcia, mollia, et delicata, at Sadoletus tanquàm quidam & robustus, & fortis uersus graues, cultos, & opima quadam totius corporis habitudine & forma cõcinit, quare eo magis mirum est quòd adeo ille suos uersus supprimere conetur, & pessum dare; memini cum nos adolescentes essemus illum clam ingeniosa ualde epigramata componere solitum, ea quæ sibi Re-

ma Ferrariam ex ruinis eruta ab amicis missa fuisse affirmabat, idq́; cum alijs tum Panitiato & Cistarello persuadebat, quæ nunc penè omnia aboleuit, & me sæpe rogauit ut de ijs, quæ penes me essent itidem facerem, sed de ijs iam satis. A Pontano non nulli profluxere tum in poetica, tum in arte dicendi celebres. unde & Pontani Academia nunc uulgo, ut Troianus equus, dicitur, in qua nunc senescit, ni potius floret Actius Syncerus Sanazarius, cuius ingenij exquisita quædam monumenta legi et in primis Piscatorias eclogas, nonnullasq́; elegias & epigrammata, in quibus quædam sunt omni laude digna, alia prætere a eius præter uernacula non uidi, & quosdam Virginei partus, ut ipse appellat, heroicos: in quibus, ut sic dicam, statarius poeta uideri potest. non enim uerborum uolubilitate fertur, sed limatius quoddam scribendi genus consectatur, et lima indies atterit, ut de illo non ineleganter dictum illud Apellis de Protogene Pontanus usurpare solitus esset eum manum de tabula tollere nescire, præter diligentiam curamq́; Actij, acerrimū quoq; eius iudicium, & numerorū scientiā in poetica facultate cognoscimus, quare eius reliqua, quæ condidit summopere desideramus, quæ longius ille iam ætate prouectus supprimit. quare non satis mirari possum uirum quendam alioqui eruditum desiderare in Pontano & si deis placet in Sanario Christianam elocutionem hoc est barbaram, sed hic cum sua censura qua homines Italos perstringit non diutius permanebit. ex eadem Pontani Academia fluxere M. Marullus & Manilius Rhallus ambo parentibus Græcis nati, in Italia enutriti Lati

nis tamen literis magis imbuti, atq; inuicem amici, uterq; epigrammatum poeta, Sed Rhallo Marullus cultior argutiorq;, Marullo Rhallus fortunatior, quippe qui à Leone decimo his mẽsibus Cretẽsium sit Pontificatu honestatus: extant utriusq; uarij generis epigrammata, et Marulli præterea naturales hymni in quibus illum ex multis audiui adiutum à Pico patruo, uobis hic audita tantum refero: ex his certe hymnis quosdam adeo sui amatores nactus est, ut eum cæteris hac facultate præstare uulgo prædicent. Ego quidem à Zoilo (proprie enim nomine non appello) qui Marullum ubiq; habere nescio quid græcanicæ leuitatis existimat, & esse plurima apud ipsum, quæ tollere poßis, adeo dissentio, ut non nihil tamen arrogãtiæ aßcribam, ex institutionibus, quas ille principales inscripsit, imperfectis nihilo magis præstat, uideas tamen alicubi illum excelluisse, et quem uolebat effingere Lucretium planè referre, Vir profecto indignus qui tali mortis genere periret, aquis .n. Thusci fluminis Cecinæ suffocatus est, ut suo carmine noster testatus est Thebaldeus. Ex eadem Academia fuit Gabriel Altilius, cuius licet pauca legerim, in nuptiali tamen carmine in Isabellam Aragoniã regis filiam miram habet & singularem cum eruditionem tum facundiam: affectatior tamẽ in quibusdam uidetur, pontificia hic dignitate apud Polycastrenses ornatus decesit. Petrus Grauina cum Pontani amicis numeratur qui Siculus fuit, & in aula regum Aragoniũ Neapoli diuersatus multa poemata conscripsit, quorũ & multa leguntur, hic & corporis cultu usus nitido & eleganti, ualidis & exercitatis membris usq; ad

decrepitam senectutem LXXIIII. *enim ætatis suæ anno decessit. Est & ad huc Hier. Carbo ex eadem Academia nobilis Neapolitanus cuius etiam uiuentis pauca leguntur, alios plerosq; hoc loco mitto, qui et cum Pontano uixere, eiusq; adhuc memoriam posteritati commendant. Hæc ego cum dixissem paulumq; respirarē. Nunquid, inquit Iulius, qui ante Pontanū floruere neminem in aliquo poetarum numero reponēdum censueris? Cui ego & plures inquam, qui patrū & auorum nostrorum memoria in pretio fuere, qui & si non eam elegantiam & candorem attulerunt. quem Pontanus, & qui ab eo fuere, at non minorem certe facundiā ingenijq; facilitatem, inter quos Porcellius, Mapheus Vegius, & Ant. Panhormita, et Ioannes Aurispa alijq;: Porcellius quidem Ro. elegiarum libros reliquit, quos mihi uir doctus & officiosus Angelus Colotius legendos tradidit, scripsit præter hos & epigrammata & heroicos quosdam uersus, in omni deniq; Porcellij uersu naturam potius quàm industriam laudauerim. Mapheus uero Vegius ex Laude Pompeiana fuit qui suo tempore tum soluta oratione, tum in componendis heroicis satis commendatus extitit. Vidi ego dialogos, & de liberorum institutione uolumina plena illa uaria eruditione, sed pleraq; tamen in his otiosa & arte destituta, uerum in præsentia solutam orationem non pēdimus. carmen uero heroicum fuit illi quidem prōptius atq; facilius, id quod uel ex Astyanacte, uel ex eo quod addidit Aeneidi Vergilianæ uolumine, alijsq; eius quibusdam cognoscere potestis, quæ si non stili eiusdem at certe uena esse facile indicabitis. uersatus hic*

quidem Romæ cum Martino .V. Pont. Max. supplicum libellorum magister, quem uulgo Datarium appellare consueuimus. Antonius uero Panhormita lasciuioris quidem carminis conditor, dulcis tamen & facetus, legi eius ætatis quorundam epistolas, quibus hermaphroditus illius multis laudibus comendatur, sed quare nescio, Dicã ego uobis sanè quid sentio, nec is mihi poeta bonus nec bonus orator, quæ enim soluto et pedestri sermone eius scripta legi luxuriãtis magis, quàm bonæ frugis referta uidentur, ut impudicas & prostitutas eius Musas mittam, Panhormitam tamen quidam excellentis uiri elegantiæ parentem appellauerunt, hic & si Siculus ex Bononia tamen originem duxisse ex nobili familia prædicatur, acer Laurentij Vallæ inimicus fuit, & contra Laurrentius illius, senex diem obijt hocque sibi moriens epitaphium arrogantiæ plenum condidiße legi.

Quærite Pierides alium qui ploret amores,
Quærite qui regnum fortia facta canat.
Me pater ille ingẽs hominum sator atq; redemptor
Euocat, & sedes donat adire pias.

Ioannes Aurispa Siculus orator in aliquo poetarum ordine reponi potest, quippe qui græcè & latine probe doctus eßet, carmina tamen eius quæ ipse legi nescio quid Sicularum gerrarũ habere uidetur. Fuit enim eo tempore quo nondum exquisitæ literæ in lucem redierant. Vixit autem Ferrariæ ad summã senectutem in pretio habitus à nostris principibus, qui & eũ locupletem reddiderunt: ab hoc ferunt Cistarellam familiam originem duxisse, Fuit & Ant. Campa-

nus illis ipsis temporibus uir multa laude dignus, ignobili licet genere procreatus, neq. n. in soluta oratione suorum temporum cuiquam cessit, ut ex suorũ uoluminum lectione, uel iam cognouistis, uel statim cognoscere potestis, multa illa quidem extant, nec uero carmine minus praestitit, sed hac notiora. Post hos nõnihil laudis assecutus fuit Petrus Montopolitanus poeta et orator non incelebris, qui Romae illis tẽporibus professus est. Quibus Pomponius Laetus adhuc iuuenis clarescere coepit, quin et illi aliquandiu, ut scribit Sabellicus, operam dedit. Fuit et AENEAS Piccolhomineus Senensis Poeta & Orator, qui Pont. Max. creatus PIVS II. dictus est, qui si tantum literis operam dedisset; ut uel priuatus rebus agendis uel in summa dignitate constitutus, ferme omnibus his esset aequandus, mira in eo certe facilitas, & satis prompta facultas: sed ab alijs est eius uita perscripta, sit satis in praesentia eum nominasse. Fuit et Aemylianus Cymbricus poeta elegiographus in primis, cuius & epigrammata leguntur, audiui et illum exorsum fuisse bellum Rhodiacum quod Turcae suo tempore aduersus Rhodienses gessere: hic & epicedium in Federicum tertium Imperatorem cecinit, at inique huius hominis scripta ab inuidis dicuntur supprimi. huius ferè aequalis fuit Cynthius Cenetensis cuius mira in elegiaco carmine facilitas, sed omnino elumbis & eneruis. Fuit et Fr. Octauius, qui se Cleophilum nominari maluit, Phanensis; suauis amator, nec illepidus, uersatus hic est Ferrariae diu ut ex Baptista Guarino, & Leoniceno puer audiui, tum Romae & alibi, ut eius scripta indicant extant ad hunc diem.

quas legerim amatoriæ eius quædam epistolæ, & uersus uarij ad Iuliam puellam, quos legisse cum suppetit otium, non uos, puto, pigebit, reliquit idem tres de bello Phanensi, eiusq; adepta Vrbis libertate uersu heroico non infelices libellos: ad hæc & quam Anthropotheomachiam nuncupauit eodem uersu, epigrammata, aliaq; perplura poemata. Per hæc quoq; tempora Angelus Sabinus Belgicum carmen composuit, Non illud quidem nunc paßim uulgatum, sed quod tamen Romæ legi poßit, poema est, ut ea ferebant tempora, sonorum & ampullosum; usus est hic Sabinus amicitia Nicolai Peroti Sypontini Pontificis, uiri & eruditi & eloquentis, ab eoq; adiutus est contra Domitium Calderinum Veronensem, cum quo inimicitias exercuerunt, hunc Fidentinum, illũ Brotheum Domitius suis scriptis appellauit. Huius quoq; Sabini extant commentaria in Iuuenalem Satyricum poetam. Legi & ipsius Domitij aliquando uersiculos, quibus facile perspicere poßitis prope diuinum hominis ingenium, tametsi pleriq; eius gloriæ inuidi ea ætate fuere, sed certe si diutius superuixisset, mirandum in modum rem litterariam iuuisset, Per eadem ferme tempora Romæ non nihil in pretio fuit Sulpitius Verulanus ex Latio qui bonas literas professus reliquit grammaticas institutiones et cum ijs simul breues eloquentiæ regulas, addidit & artem metricam & syllabarum regulas attigit, & facultatem, ut mihi quidem uidetur, poeticam quod eius ostendunt argumenta in Lucanum, & carmen quod de Puerorum moribus inscripsit paßim, & uulgo à triuialibus magistris lectum: Fuit & Cosmi-

cus Patauinus dum uixit multi nominis, at illius fama post mortem refrixit, argutus ille quidem, et mordax, impatiensque alienæ laudis, memini puer Ferrariæ hunc uidere, ubi diu uersatus quosdam adeo sui studiosos habuit, ut eum ferè omnibus anteponerent, mihi certe eius latina pauca legisse adhuc contigit, Vidi tamen eius epistolarum uolumen carmine conscriptum sed non editum apud amicum meum August. Mustium, uidi & quædam eius epigrammata dura illa quidem sed arguta uernacula uero nō parum multa, quæ & amatores suos habuerunt. Non multo ante Cosmicum & Pataui suorum temporū insignis fuerat Albertus Musæus, cuius quædam carmina mihi uidere contigit, ut illa quidem magni spiritus, alicuiusque cultus, ita minoris castimoniæ. Faustum Foroliuiensem eius commendat facilitas, sed plerunque uulgaris, & protrita, perplura hic scripta reliquit, quæ à Trāsalpinis, apud quos multos annos uixit, magis, quàm ab Italis in manibus habentur. Philippo Callimacho Ethrusco oppido nato non nihil nominis suo tempore attulit elegiarum liber, quidam & eius Atylam commendant, sed parum hic mihi Atylas est cognitus, alia etiam scripsit, nā cum uersaretur cum rege Pannonum eorum historiam cōtra Turcas executus est, hic cū cæteris Academiæ uiris literatis à Paulo Pont. ii. quod sibi nomina immutarent afflictus demum ad Barbaros transfugit à quibus honorifice susceptus diu permansit inique tamē delatus apud amicum occulte delituit, apud quem & mœrore decessit, quod cum Alb. Regi innotuisset eum magnifico sepulchro æreo Craco-

uiæ tumulari curauit, legi quod recordor librum Heroico carmine conscriptum de regibus Pannoniæ. Eadem ferè ætate, uel paulo ante in aliquo habitus est poetarum numero Ioannes Pannonius Quinque ecclesiarum, ea est ciuitas apud Pãnonas, pontifex. Huius carmina aliquam præ se ferunt indolem renascentis poetices, quæ ante hos, ut planè nostis permulta secula penè extincta iacuerat plus hic elegia aliquanto præstitit, quàm heroico, id quod plane ostendit Panegyricus, quem in Guarinum Veronensem, quo doctore usus fuerat edidit. Cum his plerique eruditi, & intelligentes floruere. Gregorius Tifernas, Carolus Aretinus, & Fr. Philelphus, quorum Tifernas et si medicinæ operam impendit, politioribus tamen studijs magis est cognitus, quippe qui Latine & Græce bene doctus Asiam & Aphricam Strabonis latine uertit. extant eius pleraq; poemata, quæ est operæ pretium aliquando euoluere, suntque inter ea pleraque Christiano more perscripta, uena illi facilis ubiq;, sed non plane perspicua. Carolus uero Aretinus Leonardi Aretini consanguineus inter intelligẽtes quidem repositus, huius tamẽ uersus nescio quo pacto mihi non respondent. ego multa in eis offendi, neq; enim mihi copia & multarum rerum cognitio aures mulcendo oblectat, sed tantum implet, nec rotunda solum uerborum structura afficit, sed quædam quæ ex ijs omnibus conflatur, nec dici à me præcipue potest, composita modulatio atque concinnitas; Longe plus Carolo, cui ualde infensus fuit, Franciscus Philelphus præstitisset, si in uno aut altero scribendi genere maturare, quàm sibi tantum arrogare maluisset, uidetis

in eo oratorios impetus, poeticum furorem, uariam et copiosam tum Græcarum, tum Latinarum rerum cognitionem, ex quibus omnibus & illum interdum in Academia, & Lycio uersatum, tametsi non altius pedem fixisse colligimus, dignus tamen fuit multa laude. scripsit ille Sphorciada heroico carmine, Satyras, Lyricos, epigrammata: nam reliqua quæ soluta oratione uel scripsit ipse, uel à Græcis transtulit adeo multa sunt, ut non ea legentem modo, sed connumerantem lassare poßint. Philelphi filij fuere Marius et Cyrus ex Chrysoloræ Græci hominis doctißimi filia, quorum Marius paratißimo fuit ingenio & memoria quadam incredibili, nam, ut ipse ex Cyro fratre audiui, uno penè stans uestigio centum per ordinem materiam proponentibus, confestim cuique quo proposita fuerat ordine, carmine referebat. Longe tamen hic in coronis promptior, quàm scriptis cognitus est. Pacificus Asculanus potuisset in aliquo poetarum numero haberi, nisi fœdis amoribus uersus inquinasset, fuit in elegia neq; infans, neque elinguis. Hac ferè ætate Martinus Phileticus in mediocrium numero fuit, qui aliquot Theocriti edyllia ad Federicum Vrbinatum ducem transtulit è Græco. Fuit & Nicolaus Vallensis, qui Hesiodi georgica Latina facta Pio II. Pontifici max. dicauit, hic sua non satis emendauit, si quidem egestate est morte præuentus. Fuit, & Boninus Mombritius Mediolan. qui Hesiodi Theogoniam ad Borsium Estensem primum Ferrariensium ducem Latinam fecit. Per hæc quoque tēpora fuit Rhaphael Iuuēcionius cuius lyrica quædam carmina leguntur cum pia, tum etiam sonora, & satis

culta inter quæ sunt pleraque sapphica: sed illa, quibus Federicũ Cæsarem in Turcas adhortatur, mihi magis nescio quo pacto arrident. Nec ab his longe abfuit Laurẽtius Lippius Collensis, qui Oppiani halieutica, idest piscatoria ad Laurentium Medicẽ Latina facta misit, distichorumque libellum, legi et aliquando uersus Laurentij Bonincontri Miniatensis Hetrusci uiri non inerudit sed portentosæ cuiusdam doctrinæ, audite quæ nunc succurrunt hæc eius de deo carmina ex sua poesi.

Hic duo uenturis statuit primordia rebus.
Principio altricem Siluam rerum que parentem,
Quæ generum in se se caperet simulachra creauit.

at omnes hi uno ordine habendi; Nec ab hac ætate Paulus Piscinensis abfuit, qui Marsus cognominatus est: uir hic probe eruditus & mira facilitate in pangendis uersibus, cuius cum alia, tum Vrbis Romæ Genethliacon legitur, reliquit hic & commentaria multa eruditione referta in P. Nasonis Fastos et alia. Sigismũdus Fulginas inter literatos habitus est tempore Pomponij & Platinæ, mox Iul. Secundi Pont. Max. à secretis fuit: pleraq; scripsit carmina, sed multo plura soluta oratione, huic Petrus Bembus funebrem orationẽ dicauit, quam in D. Vidum Vrbinatẽ composuit, quæ & cum suis opusculis impressa est. Audiui ex multis, neq; enim mihi uidere contigit, Petrum Barrotium Venetum Patauij pontificem, extra reliquã eius in studijs bonarum literarum & sapientiæ merita etiam laurea dignum, atq; ea quidem non ex Parnasso, sed ex Nazareis conuallibus, ut qui Christi Dei uitam uersibus sit executus, qui

ut mihi Thebaldeus & Leonicenus asseruerunt, digni sunt, ut à pijs & doctis hominibus legantur, adhuc tamen, si modo tales quales prædicantur, indignè supprimuntur, quosdam mihi quidem recitauit aliquando Thebaldeus nitidos sane & castos; Num quid hic ait Iulius Baptistam Mantuanum, qui unus ex ijs fuit, qui Carmelitæ sodales dicuntur in aliquo bonorum poetarum numero repones? Et maxime inquam. Sed quæ mea sit de homine audite sententiam. Laudo institutum piumq; propositum; uerum extemporalis magis quàm poeta maturus. extant illius uersus penè innumerabiles, ex quibus apud uulgus & barbaros quosdam laudem tantam est adeptus, ut unus prope poeta, & alter penè Maro haberetur. at bone Deus, quàm dispar ingenium. Nam ut ubiq; Maro perfectus, ita hic immodica, & penè temeraria ubiq; usus est licentia, quàm & magis atq; magis indies auxit. Est enim fere natura comparatum, ut qui minus iudicio ualent, & nimio plus sibi placent, eos indies deflorescere, & senes flaccescere uideamus: nam & his indies aliquid semper ingenuũ deteret. Iuuenis ille quidem laudabilior poeta fuit, cum uero ei desedit calor ille & feruor iuuenilis. tãquam amnis sine obijce extra ripas sordide diffluens coerceri non potuit, uix enim ea legere possumus, quæ longius ille ætate prouectus carmina scripsit: non ideo hoc de Carmelita uobis dixerim, ut quas ei statuas Mantuani erexerũt, deijcerem, sed magis ut uos monerem quo eum ordine habere debeatis: magis emunctæ naris fuisse uidetur Angelus Politianus Florentinus; qui transmarina, ut Ciceronis uerbis utar, do-

ctrina & aduentitia institutus cum esset, florere et quasi regnare uisus est, huic enim me puero à multis primæ deferebantur, mira eius omnino eruditio, uehemens, & paratum ingenium, iugis & frequens lectio, sed calore potius quàm arte uersus scripsisse uidetur, iudicij utiq; parum cum in seligendo, tum in castigando habuisse uisus est. unde maleuolis sui calumniandi ansam dedit. Si eius tamen Siluas legatis, Rusticum, Nutriciam, Ambram, Manto, sic afficiemini ut nihil in præsentia desiderare uideamini, at si cum Pontani heroicis conferatis, hunc Entellũ, illum Dareta putetis, & ut Græce dicam hunc μάχεσθαι illum σκιαμαχεῖν & his si Carmelitam forte iunxeritis Ferentarius uidebitur. reliquit & Politianus extra Latina, Græca epigrammata, quæ laude digna sunt, Græcos enim prouocat, ut eius in præsentia uernacula mittamus. Nec parum laudis in poetica facultate duo nostri municipes meruere Titus Strozа, & patre longe, ut mihi quidem uidetur, cultior Hercules, qui cum familiæ nobilitate & Tribunitia potestate clari, tum in poetica insignes fuere. Sed Herculi si per sicariorum & factiosorum occultas insidias, ne immanitatem dicam, uita suppeditauisset, longe quàm pater indies meliora fecisset, non illi ingenium non exacti iudicij indicia deesse uidebantur: eum licet Tribunatus & Magistratus cura nonnunquam à Musis seuocarent. reliquit uterq; multa quorum aliqua ab Aldo sunt edita, quæ non ingrate leguntur. extat & Titi Borseis quam de Borsio nostro principe composuit, sed non edidit: hic tum Alexãder lachrymas uix continere uisus est, fuerat enim

Herculi affinitate coniunctus, quin eo quo Hercules tempore è medio sublatus est, hospes illi quoq; fuerat. id ego cum uiderem, ad Iulium conuersus. De Tito & Hercule inquam non plura uobis in præsentia, ad alios me conuerto. Fuit & Strozis & Bembo, & Thebaldeo ut beneuolentia ac amore, ita et studijs poetices iunctus Timotheus Bendideus cognomine Philomusus, nobilis hic genere & delicatus poeta, cuius licet pauca extent, eius carmina credo suppressa immerito, si tamen de eo plura uelitis cognoscere legite Titi Strozæ de eius uita & moribus ut bene longum sermonem, ita pulcherrimum. Fuit Tito ferè æqualis Baptista Guarinus Guarini filius, uir cum summa probitate, tum eruditione sane non uulgari qui poematum libros edidit, de quibus penès quemq; suum sit iudicium, ego de ijs nihil, quòd hoc ego, puer usus sum doctore, id quod nunquam pigebit: fuit uero in publice perlegendis auctoribus suo tempore inter principes. Baptistæ succedit, ut nostis, Alexander, qui paterna & auita studia continuat. Sed de tribus his Guarinis et si alias commemini quòd ex una familia una serie tres extiterint insignes, de poetis quidem inter poetas ueteres ostendi, de oratoribus Plinius ijs uerbis ostendit, una familia Curionum in qua tres continua serie oratores extiterunt; quare autem id rarissime contingat, si hic philosophandi locus esset ex Aristotele et Plutarcho multa afferre possem, sed sequamur nostrum sermonem. Inter ueteres illos fuit Hieronymus Castellus Ferrariensis & si medicus, orator tamē habitus egregiusq; poeta, huic tam acris censura fuit ut moriens testamento cauerit ne filij posteriq; sua ede

rent, eius tamē sublata quædam legere mihi contigit: quæ non sine Venere condita esse uidebantur. Eiusdē ferè temporis fuère Mutinensis Tribracus, & Regiē sis Luceius qui & Lucas Ripa fuit, quo doctore sum aliquādo usus, inter cæteras ingenij dotes nullus meo quidem iudicio syllabarum moras & tempora melius percalluit, adeo ut et illi cognomentum uulgo magister syllabarum sit inditum. Et paulo his ætate inferior Ludouicus Bigus Pictorius Ferrariensis, cuius plurima extant poemata, inter quæ Iuuenilia et amatoria magis probantur, nam cum pius deflexit ad religionem, ut uita melior, ita carmine deterior uisus est. Fuit et hoc tempore Codrus Vrceus ex Herberia agri Mutinensis oppido, poeta, si non grammaticus potius, quem adolescens Bononiæ uidi, ubi gratus Bentiuolis diu professus est. Cum tamen ille antea Ferrariæ sub Guarino Græcis et Latinis literis operam dedisset extant Codri carmina illa quidem citra labem, sed ut mihi quidem uidetur absq; Venere. Eodem tempore Mutinæ claruit B. Prignanus cuius pleraq; elego uersu leguntur, quæ istorum uersibus, quos modo nominaui, minime inferiora esse uidentur: reliquit Prignanus discipulos Dionysium Tribracum. & Fr. Roccociolum quos uos planè cognoscitis. Per hæc quoque tempora Iacobus Bonus Delmata raptum Cerberi. Domic. Palladius Soranus epigrammata cecinere. Cantalycius Consalui bellū, & epigrammata & pleraq; alia. Memini me puero legere epistolas quasdam amatorias Franc. Iambeccarij poetæ, quæ & si quibusdam placere uidebantur, mihi nequaquàm, carmina tamen sonora sunt et quæ aures non

nihil demulceant. alijq; ex ultima classe plerią; , quos hoc loco colligere non est operæ pretium. Nec ab his procul temporibus M. Antonius Sabellicus, qui se suo elogio sepulchro addito Coccion appellat, uersus cũ elegos, tum heroicos edidit, quos ego adhuc puer libenter legere solebam, facilis hic ubią; & canorus, nec in iucũdus, sed minus omnino castigatus, prosa tñ ubi intendit, plus præstitit. Fuit ex urbe Hetrusca Hadrianus cardinalis S. Chrysogoni, qui cum esset à secrẽtis Alex. Sum. Pont. ab eo est in ampliß. ordinem accitus, mutata fortuna in uarias ærumnas incidit, dignitate etiam priuatus à Leone Decimo: hic in literis Latinis precipue humanioribus bene eruditus fuit inter cætera uenationem ad Ascanium Sfortiam ampliß. cardinalem carmine phalecio concinuit, atq; item intinerarium Iulij II Pont. Max. cum Bononiam cõtendit, pulsis inde Bentiuolis: extat illius præterea liber elegantiarum ualde utilis. Reliquit & uarij generis uersus Petrus Crinitus Florentinus non illepidos quidem, sed certe tales, qualia sunt quæ soluta oratione reliquit, multa is ubią; polliceri uidetur, que nõ adeo præstat, omnisą; Criniti oratio, nõ ut aures ita animũ implet, prope .n. dixerim nugæ canoræ. Sed quid isti ad eos qui nũc uiuunt seu heroicũ seu elegũ, seu lyricum, aliudue quodcumą; genus uelitis? Sic est profecto, quod à doctißimis est obseruatum, non in bellis gerentibus, non in impeditis & impacatis animis ipsa poetica, nec bonæ cæteræ artes & disciplinæ clarere solent; pacis eæ comites, otijq; sociæ pacato sub Augusto orbe floruiße in Italia ingenia legimus nec in Græcia minus Athenis à bellis quiescentibus.

Idem & in Sicilia scribit Aristoteles, hinc ergo ut uidetis, hoc tempore, quo paci, & tranquilitati Leo Max. dat operam, tam magnus poetarum prouentus tot ingenia uigere uidētur, ut cum antiquis illis hæc ætas certare uideatur. Quo fit ut à nobis sit summis uotis ac precibus ab immortali deo contendendum petendumq́, ut eodem tenore & uitæ cursu Leo ipse incedat, quo cepit, nec animum deflectat ad bella. uidetis inquam qualia nunc ingenia ubiq́ floreāt, atq́ ut nostrum est institutum, ut de poetis tantum agamus; Cui non placent quorum modo meminimus Iacobus frater tuus Iuli, et Petrus Bēbus? Cui nō Andreas Naugerius, ut nūc dicitur, patricius Venetus? qui cum interiores et recōditas literas affectetur, non minus tamen est, ut scitis, elegantissimus poeta, sæpius enim mecum cum pleraq́ illius epigrammata, tum alios quoq́ uersus legistis, eius mira illa uirtus antiquæ simplicitatis æmulatio, huius quidem Musa dulcem habet elegantiam, & candorem. Admirari ego soleo, id quod uos minime fugit. M. Hieronymum Vidam Cremonensem unum ex sodalibus quos à uitæ regula Canonicos appellamus, quem unum hac tempestate meo iudicio eò peruenisse uidetur, quò sine Græcis, duce cum primis Vergilio peruenire poeta potest, adeo ut à maleuolis surripere nedum sumere dicatur, in nullo certe Maro magis deprehenditur, hanc ille incudem die noctuq́ tundit, uni insistit, uastus illi animus atq́ poeticus, præcipua eius, ut mihi quidē uidetur, uirtus excellens ac mira quadam in poeticis materijs disponendis illustrandisq́ felicitas, qua in re me decipi iure quidem nemo iudicarit, qui uel eius la-

trunculorum ludum, quem Scacchorum ille appellat, legerit, uel Bombycum duos libellos, & tredecim Italorum pugilum cum totidẽ Gallis certamẽ, quod nuper ille Balthasari Castalioni Mantuano uiro domi forisq; egregio, omniumq; bonarum artium studioso, & poetæ percomi, misit: nec non & poeticorum & Christiados, quæ in apertum non dum ille rettulit nec quibus manus adhuc extrema accessit, sed iam de Vida satis, ne nos illum magis quàm se ipse laudare uideamur. Cui non placet Camillus Palæotus Bononiensis, qui in miseratione, & ut Græce dicitur πάθος commouendo mirum præstat, atq; in primis in heroico, in quo ille quidem nunc accurratius quoddam & exquisitius scribendi genus affectat, quod & si scienter & eleganter tractat, nimium tamẽ inquirens in se, ut ait Cicero, atq; ipse sese obseruãs metuensq; ne uitiosum colligat, etiam uerum sanguinem interdum dependit, quapropter eius carmen nimia quadam religione attenuatum doctis quidem et attente audientibus gratum, nec iniucundũ, sed plerumq; angustum & exile esse uidetur, quod ille uel agnoscens; uel quadam natura uersutia intra parietes musas continet, nec amicis impertit, tantum aliquando recitat nec integra quidem poemata, sed per partes, ut ex hymno quadam in D. Franciscum, et alia ex Apotheosi Vergiliana, item epigrammata quædam, non minore etiam in soluta oratione religione & cura utitur. Non adeo morosus est Iunior Philippus Beroaldus, & longe melior poeta; quàm Philippus Beroaldus senior, qui & ipse uersus scripsit, qui & passim leguntur, sed de hoc nihil sanè nisi

miram hominis facilitatem penè ingenio, & iudicio destitutam afferre possum, præstitisset ille aliquid in Phalecijs si sibi temperare quàm indulgere maluisset. At iunior Beroaldus promptam, ac paratam habet ubiq; facultatem. Sed Lyricis ille magis, quàm alio scribendi genere delectatur, ex quibus & laudem assequitur, tametsi in his interdum sibi non nihil indulgere uideatur, id quod & Horatium Flaccum fecisse uult Fabius, quem hac in parte imitandum sibi proposuit, hic & Iambicos, & hendecasyllabos, elegosq; composuit, omnium (ut mea fert opinio) cùm uacat lectione dignos. Edidit & lyrica non parum multa Ioannes Aurelius Augurellus Arminensis: In quibus asiduam Horatij lectionem agnoscimus, quàm uero exacte uobis nõ dicam. Idem facit & in cæteris, mihi nescio quo pacto magis aliquid præstat in medıocri illo dicendi genere, quod Didascalicon Grammatici uocant, quo in Chrysopœia usus est, in qua certe non mediocrem laudem meretur, cum in tam difficili & sterili materia tam egregie pedem extulit. dignus profecto fuerat, ut quod tam sedulo, & anxie quærebat inueniret, id quod tamen, si non mentitur ipse triennio asecutus est. Senex (ut audiui) Taruisij interijt in taberna libraria, Venetijs diu diuersatus. ubi & nobiles adolescentes instituit, Bembum, Naugerium, Lipomanum, alios plurimos. Fuit & Zenobius Acciaiolus adolescens poeta bonus, ea enim ætate pleraq; argute & eleganter composuit, alia è Græco feliciter Latine uertit, digna illa quidem ut ea cum cura legatis, uerum mox mutato uitæ instituto, sectatus Hierony

mi Sauonarolæ sanctioris uitæ sectam Christo Deo omne suum studium dicauit, multaq; indies eo scribendi genere ad pietatem, et bonos mores inuitantia piis hominib. exhibet. Io. Cottam iuuenem adolescens uidi multi ingenij, ac iudicij ultra quàm ætas sua illa ferebat, nam humili loco natus in uarias Italiæ partes peregre profectus, tandem Liuiano Venetorum Imperatori adhæsit. Sed capto Liuiano à Gallis, illius mandato ad Iul. Pont. profectus, morbo interijt, hic ergo in cursu Iuuenis cecidit, eius complures uersiculos aliquando legi, quos & legisse iuuat: Idemq; ut uos faciatis identidem moneo, uidebitis mirám iuuenis indolem, cui si Fata longiorem uitam concessissent, inter bonarum literarum Proceres haud immerito Cotta connumeraretur. Multum quoq; ingenij, ac iudicij in M. Caballo Anconitano conspicio, uerum ille sua admodum supprimit, interdum tamen Epigrammata, tum Latina, tum uernacula Hetruscorum mihi, alijsq; amicis recitare solitus est, quæ talia sunt ut inter bonos reponatur. Est & Nicolaus Caballus, & ipse Anconitanus bene eruditus, quiq; in poetica non nihil profecit, hic Ferrariæ Alphonsi Principis liberorum institutor ac formator uiuit. Præstat nō nihil in Elegis Guidus Posthumus Pisaurensis ausus ille aggredi phalecios & heroicos parum utrunq; recte, sapientiæ et Medicinæ studia amplexatus nihilo plus quàm in poetica profecit, secutus cōuiuia, & Regum conuictus, unde infirmam atq; ægrã ualitudinem contraxit, tu hominem Alexander planè nosti. Sic est inquit Alexander, Domi enim hunc magistrum aliquandiu habuimus. Est & in

Poetarum numero N. Philomusus & ipse Pisaurensis, qui hic Romæ agit cum Leone, huic frater est Valerius medicæ artis professor, qui in Elegijs conficiendis nihilo fratri inferior. Nunquid præteribimus Antonium Thebaldeum amicum & municipem meum? quem & linguæ Latinæ castimonia clarum apud doctos facit: apud indoctos uero, quæ iã pridem quorum nunc penè pudet à patruele fratre sunt edita uernacula. Extant pleraq; Thebaldei Elegiæ & utriusq; linguæ Latinæ, & Italæ epigrammata arguta illa quidem & mollia, quæ adhuc sublima teruntur indigne: Cum plura de Thebaldeo dicturus essem, interpellauit Iulius, hominem inquit recte nouimus & simul de se quoddam eius Epigramma recitauit, tum alterum, & deinde tertium: Quare succensus Alexander, quin inquit o Lili pergis de reliquis, & poetas redde qui restant. Tunc ego: Fuit & ciuis noster Cæsar Morus, quem struma non nihil deformabat, cætera aspectu iucundus sermone uel Latino tum prosa, tum uersu uel uernaculo, gratus adeo, ut iuuenis publice, uel orando, uel prælegendo libenter audiretur. Sed ab Alph. nostro Principe ad secreta ascitus non diutius perstitit; sed immatura morte deceßit. Scribit & carmina Georgius Anselmus Parmensis, qui eruditionem quidem & argutiarum non nihil, sed exiccatum dicendi genus, & duriusculum consectari uidetur, epigrammata, odas, aliaq; pleraq; ipsius legi. Baptista quoq; Pius Bononien. uersus aliquando facit, cuius et si obscura, & cæcata est oratio ita ut plerunq; inquinate loqui uideatur, uersus tamen, quos edidit & elegiarum li-

bri alicubi aliquam præferunt Venerem; At quæ ex Apollonio latina fecit, ut Argonautica V. Flacci perficeret, magis ab aliquibus commendantur, aliorũ. hoc non meum sit iudicium. Cœlius uero Calcagninus Ferrarien. tanta est & tam uaria eruditione atq; doctrina, ut omnibus mihi, quos nouerim hac parte sit anteponendus. Illi nescio quid tantum Romanæ censuræ ac consuetudinis deesse uidetur ad eius plane iudicium perficiundum. Nam cum ubiq; eruditior, ut est, uideri uelit, eo nomine taxatur. Cum enim omniũ disciplinarum flosculi suis inspersi locis quasi quædam nitentes gemmæ poemata uenustant: sic paßim inculcati ea quodammodo sordescere faciunt: cum hæc dicerem in me intuens Alex. dixit parcius ista Lili de benemerito, & erudito uiro. Immo inquam ego de ipso eo libentius plura, nondum enim meam de illo sententiam audistis. Is est certe Cœlius qui quorsum ingenium tendit, illud quasi iaculum dirigit, & collineat, non in poetica tantum facultate, sed alijs quoq; ingenuarum artium disciplinis, sese ille aßidue continet in perennibus suis studijs, in quibus tantos processus facit, ut euolare non excurrere quodammodo uideri poßit, quo fit ut nihil sit in re literaria quantumuis difficile quantumuis reconditum quod intactum ipse reliquerit, atq; non aliqua luce illustrarit, hæc cũ de Cœlio dixissem, nihil inquit Iulius de Cœlio Rhodigino? Cui ego nihil inquam, quando eius mihi nullos adhuc uersus uidere contigit, & si multifariam ille quidem eruditus, parum tamen in pangendis uersibus uersatus esse uidetur. id quod uel ex miscellis, & parum plerunq; cultis suis uoluminibus facile col-

ligi potest: extant & ipsius lucubrationes nondum in apertum prolatæ. Duos hic uobis & item duos hos Cisalpinos, illos Transalpinos miraculi causa commemorare succurrit potius quàm alia re insignes, qui cæci ambo, & ambo fuerunt, Transalpinos prius commemorabo, me puero in Germania & Galliis celebratissimos; Alter Nicasius Maclinien. qui in trimatu cũ oculorum usum amisisset in tantam eruditionem nihilominus peruenit ut in omni pene facultate tantum profecerit ut publice in diuersis Gymnasiis literarum docuerit, huic demum peculiari priuilegio à Pontifice est concessum ut Sacerdos consecraretur, & Eucharistiæ panem de ritu mysticis uerbis conficeret comite tamen illi astante. Alter uero Carolus Fernandus Brugen. & ipse infans captus oculis sic in literarum studijs profecit, ut cum Parisiis uersaretur, ibi publice disciplinas professus sit, mox factus monachus cum alia scripsit, tum etiam uersus quos commemorare haud est operæ pretium. Non his inferiores duo Lippi Hetrusci fuere: quorum ego utrunq; orantem audiui. alter quidem Aurelius ex Augustinianis Eremitis fuit, prius uero apud Pannonum Regem aliosque Principes diuersatus, mox Romæ tandem pestilentia decessit. Innocentio VIII. Pont. Max. Alterũ uero & tu Iuli mecum non semel & prælegentem publice, & orantem audiuisti: & quidem inquit Iulius, nam & iuniorem Beroaldum memini dicere ioco se quidem, ut puto, Lippum solere orationes habere uenales, easq; pro licitantium pretio. Cui ego, feruntur ista quidem hic utiq; extemporali facultate etiam insignis seu prosa, seu uersu uelitis, non multos ante.

hos dies à Leone.x.iussus cum Marone certare in medicorum Cosmiana solennitate, uictus cessit. Sed Lippus hic permulta scripsit, quæ eius amici legunt, & mirifice celebrant. Supra modum uero Alexandro admirante hos cæcos poetas, ad me conuersus Iulius. Quid noster Franc. qui Mambrianum edidit num & ille cæcus? Est inquam: at hos ego inquam commemoraui, ut minus miraculo uobis sit, cum Homerum auditis, & Didymum cæcos tanta & talia scripsisse. Sed inter Lippos, & Cæcos satis uersati iam in lucem procedamus. Per hæc nostra tempora fuit Pistoriensis Scipio Carteromachus, qui græce & latine sciuit, nec infans fuit, interceptus ille ante diem quæ utraq; lingua inchoata promiserat haud planè perfecit, multum quidem eo moriente amisimus. Nõ nihil & Io. Mar. Catanæus Nouarien. in poetica facultate promouit, id quod plane eius Genua declarat, & ingens illa quidem quam diu parturit Gothifredi, & Boemontis expeditio, qua Christi sepulchrum è Barbarorum manibus assertum est. Laboriosum hic præterea opus selectorum ex bonis auctoribus ad studiosorum utilitatem & compendium confecit. Ex alia Italiæ parte occurrit Andreas Maro noster Foroiuliensis quem & Brixiani suum faciunt. hunc ex temporalis facultas commendat, adeo ut superioribus his mensibus (ut modo dicebam) in Cosmiano Leonis x. conuiuio cæteros, qui multi aderant, poetas, proposita materia, quam referrent ex tempore, obmutescere quasi elingues fecerit, inter quos Lippus: Canit hic quotidie aliqua, quæ ijs mihi longe meliora uidentur, quàm quæ iuueni è manibus exciderunt, tumidior ta

men interdum, & duriusculus. Vtinam illi fata me lioria portenderent. Pamphilus etiam Saßius Mutinen. extemporalis poeta, qui ut inter loquendum celerrime uerba uoluit, ita in faciendis uersibus promptissimus, uariarum disciplinarum studium Saßium nõ ea præstare permisit, quæ primis, ut ait ipsemet, annis pollicebatur, paratus ad omnia. Illi memoria penè diuina, non in poetis modo, sed & in cæteris in omni facultate scriptoribus. Sed næ in eo uerißimum illud esse uidetur, quod est ab Aristotele proditum, quòd qui memoria excellunt, plerunq; ingenio, ac iudicio deficiunt, minus enim omnino Saßio iudicij, ac limæ. Io. Leo cognomento Poetinus, natus in montibus Mutinen. nutritus Ferrariæ primum sub Bap. Guarino, & Ripa, literis operam dedit, plurimum in poetica proficit adeo, ut scitis, inde sibi Poetini nomen compararuerit. Viuit in aula amplißimi Card. Esten. Hipp. multa in dies perscribit carmina, Elegias, Epigrammata, & alia. habet nunc in manus tres libros Perseidos uersu heroico, certè indigni ut supprimantur: epigramma unum de Io in uaccam mutata quod in præsentia succurrit, uobis recitabo, ex quo facile poeticum eius ingenium cognoscetis.

In somnis sibi uisa parens mea fundere partu
Brutum, hominẽ, atq; Deã, somnia uana, rata est,
Me parit, immutor, Renouor, color, in tribus una
Io uacca, Isis, Brutum, homo, Diua fui.

Hic subridens inquit Iulius. Poetini istius ego permulta teneo, quæ Ferrariæ Mutinæq; paßim leguntur. Recte tu inquam Iuli. Sed nos cæteros prosequamur. M. Antonius Casanoua originem ducit ex ur

be Nouocomensi, sed Romæ natus Romanus uocari mauult, Columnensi familiæ addictus in omni Epigrammatum genere non minus argutiarum habet quàm elegantiæ, leguntur multa ipsius multa nondū in apertum, lucemq; protulit. Sed enim dum plerunque acumen affectat, in elocutione minus diligens esse uidetur, ingenio mordaci adeo ut nec Pontificibus aliquando parcat. Angelus Colotius Aesius non est literatura Casanoua inferior: Sed non tam multa, publicis, & priuatis officijs impeditus, in lucem profert. Quin & alio dicendi genere pollet, non uulgarem linguæ uernaculæ peritiam habet; in pangendisque eius linguæ Rhythmis, & uersiculis apprimè eruditus, unus præterea mortalium omnium erga amicos non modo uiuos, sed etiam uita functos officiosissimus. Est & non iniucundus senex. B. Capella Romanus, qui quod etiam nunc matrem habet, iuuenum studijs delectatur, lasciuiusculisque Epigrammatis interdū non sine gratia ludit. Vir probus est, & eloquens Baptista Casalius Romanus, oratione tamen soluta magis commendatus quàm poetices facultate, at ille quidem Epigrammata interdum conficit quæ & argutula & casta sunt, nec minus quam superiorum lectione digna. Sed nunquid Fr. Sphærulum Camertē præteream? qui Elegiarum libros de amore coniugali, epigrammata & lyricos uersus composuit, & quæ imperfecta ad hanc diem habet in manu, Cæsaris Borgiæ Valentini gesta, & Alexandri VI. Item hominis institutiones ab infantia, & matris, ut ait, Lucilius, Bulga, ad ipsum usq; post mortem statum, quòd opus ille græca uoce anthropographia uel andropædia

inscribit. Sed durus hic, & sui iudicij ubique. At Benedictus Lampridius Cremonen. non Epigrammata modo, sed ipse Lyricos uersus facit, quibus in primis Pindarum cum inuentione, tum phrasi æmulari nititur. Idem & Græce aggressus est, dignus certe ut uel tanto ausu, à quo nos deterret Horat. commendari, extra Græcam & Latinam eruditionem qua multum ualet Lampridius, ingenuis quoque est moribus, quibus omnibus de rebus, a me, ut scitis, amatur plurimum, ab alijsque qui non liuore tument. Et Lazarus Bonamicus Baßianas Foroiulien. uersus aliquando facit, ostendit ille mihi epigrammata, & elegias, ut non multas ita castas & candidas, qualis scilicet est hominis natura, & mores, sed & epistolas carmine Horatiano perscribit: seuera illum philosophiæ studia, interioresque literæ magis detinent, in quibus tantos processus facit, ut ante se paucos habere uideatur. Petrus Valerianus, et ipse Foroiulien. qui se ipse adoptauit at de Petro Pierium se fecit, iuuenis multa carminum uolumina edidit, multa supprimit, nunc preßiore pede incedit multam certè ubique eruditionem ostentat, & abdita & parum nota rimatur, ita ut sacras etiam Aegyptiorū literas multis uoluminibus nunc exequatur, multa hic certè edidit carmina, sed in dies soluta oratione lōgè plura meditatur, suapte enim natura, est studiosus & ad optimas quasque artes propensior, & quod multi faciendum est, candidus. Diuersæ naturæ est Petrus Alcyonius Venetus mordax, & maledicus, nec pudens magis quàm prudens, huius tamen oratio si saperet, magis Arpinatem lecythum redolet, quæ

dam Alcyonij Iambica ipse legi digna laude, tum lyricos quosdam sane castos, & eruditos: solet ille uulgo iactare sese tragœdiam de Christi nece in manus habere, omnibus, ut ipse dicere solitus est, seruatis numeris, id licet ego minus credam, nõ nullos tamen, ut id illi crederent, effecit. hæc cum dixissem, & mecũ nescio quid eorum cogitarem, quæ mihi de Alcyonio adhuc dicenda uidebantur, Mitte inquit Iulius de hoc nebulone plura, qui bellum bonis omnibus indixit, flagris, & fuste coërcendus, & si quos Comicos aut Tragicos nostrorum temporum habes nobis hoc loco, si placet, expedias, nihil enim es adhuc de ijs nobiscum locutus. Tunc ego istam inquam scænæ partem non satis ut mihi quidem uidetur, nostra ætas honeste attigit, quin auorum & maiorum nostrorum tẽporibus ea penitus desita, nec agitari solita, nisi Dux noster Herc. Esten. primus eas in publicam ciuium nostrorum lætitiam, hilaritatemq; post belli, & pestilentiæ calamitates reuocasset. tum ab eo in reliqua fere Italia agi cœpta & quidem Romæ antea, sed non apparatu donec altero uel tertio ab hinc anno cum Iulianum Medicem Leonis. X. fratrem S.P.Q.R. publico epulo, & Romanis ludis in Capitolio excepisset, & patritia Quiritum nobilitate donasset. Qui uero Latine ad hanc diẽ fabulas uel Tragicas, uel Comicas docuerit, succurrit nullus. Nisi fortaßis Io. Harmodium Marsum afferamus, qui unam quod sciam Stephanium edidit, quæ paßim legitur, antiquam hic aliquam socci imaginem nostris hominibus attulit. B. Iambertus Venetus Dolotechnen alteram docuit, non iniucũdam illam quidem, sed multa demis

sius dicta, & sine arte in eo offendi. Gregorium quidam Coratium Venetum laudant, quòd aiunt Prognen nobilem tragœdiam docuerit, ego eam nec legi, nec uidi, eius commendationem penes laudatores mitto; audiui & alios idem tentasse potius quàm absoluisse. Sed enim uernaculo sermone id plerique opus aggreßi, pauci mea sententia assecuti sunt. Vnus omnes quantum ego quidem sentio, Ludouicus Ariostus noster longe post se reliquit; quam enim Comœdiam Bernardus Bibienas qui in ordinem amplißimum Card. à Leone primo suo statim pontificatu ascitus, dedit, & si iocis & facetijs scatet, ars deficit; hic idē Ludouicus Ariostus, & Latine carmine aliquando ludit eiusque non nulla me legere memini, quæ ingeniosa, sed duriuscula uisa sunt: Sed nunc totum ille se uernaculis tradidit, atque inter cætera furentem Orlandum dare curat in publicum; Satyras quoque sub incude habet quarum ego unam uel alteram legi, feruntur illius Epigrammata, & Cantiones. Habet & Io. Georgius Trißinus Vicetinus Sophonisbā tragœdiam in manus, cuius quosdam actus nonnunquam ille recitat, si uero integra talis erit, licet uernacula ipsa Latinorum tamen non indigna lectione, est enim Georgius ipse & Græce, & Latine bene doctus at nunc ferè in uernaculis conquiescit, quo linguæ genere quædam ipsius carmina à plerisque paßim legū tur. Verum de uernaculis iam satis, neque enim mēs est hos colligere, quippe cum boni omnes Latine sciunt ut Bembus, Sanazarius, Thebaldeus, alij penè innumerabiles, At nudi quidam, & inermes hanc poetica partem aggreßi tonsores, sellularijque indigni qui

cum his connumerentur, mittamus istos Mario Equicolo ut in suo de amore quem se scribere profitetur, libro, enumeret. Atq; ideo ego ad Latinos. Ostendit mihi Io. Mutius Arellius adolescens Mantuanus hymnum, quem per hos dies in .D. Ioannem Baptistam cecinit, & suas quasdam elegias, & Epigrammata, & quem habet in manu Mutium, quæ de illo mirabilem apud doctos spem concitant. Huic Leo Pont. oppidi regimem concessit, Sed cum intemperantius se cum oppidanis forte geret, ab ipsis, his diebus occisus est. Vidimus et Ant. Thilesij Cosentini carmina & si pressa illa quidem erudita tamen, nec sine cultu, duriuscula certe, & laboriosa. Contra Hieronymi Nucaroli equitis Vicetini laxa & lubrica, numerisq; fluentibus, hic Cæsaris Germ. partes secutus Venetum iugum auersatus exulat, cætera uir bonus et comis. Paulus Cerratus ex Alba Pompeia nõ ignobilis est cum genere, tum carminis, & legum peritia, quod sciam, adhuc in manus habet de Virginitate tres libellos uersu heroico, in quibus mira facilitas, & sonora carminis structura, & si non eadem semper numerorum æqualitas, sed pro re interdum uariata esset, nescio cui nostrorum temporum poetæ cedere posset, huic quidem præter eruditionem, & carminis facilitatem, morum ac uitæ integritas non parum ornamenti affert. Camillum Portium Romanum, grandis quidem & magnificus pedestri tamen orationi, & concionibus magis aptus quàm uersibus; Euangelistam uero Magdalenum, & ipsum Romanum Musis magis idoneum quàm Camillum uideo, ni illum potius Vxor liberis quàm libris operam dare iuberet.

iuberet, maiorem hic mihi spiritum quàm elocutionis studium habere uidetur, à teneris ipsum ualitudo & negotia domestica ea quæ potuisset præstare non siuerunt. Est & Blosius Palladius in pangendis carminibus mira facilitate & argutia non sine lepore candidus poeta, sed & soluta oratione neq; infans, neq; inelegans ut eius in utroq; genere scripta declarant. At Franc. Mar. Molciam Mutinen. & M. Antonium Flaminium adolescentes adeo bonarum literarum studio inflammatos uideo, ut aßidue ambo uel libros euoluāt, uel aliquid ipsi componāt, de utroq; magna concipere possumus, nec solum hi humanitatis flosculos legunt, sed ulterius studia sua proferunt. Franc. enim post uernacula, in quibus suæ iam eruditionis certa documenta dedit, Latina Græcis & Hebræis coniungit, & licet nimio plus mulierum amoribus insanire uideatur, inter rarißima tamen ingenia connumerandus. Flaminius uero sapientiæ studia cum utraq; lingua coniungit, & nisi acrius eum stomachi morbus urgeret, paucos ei conferre possemus. Sed ita comparatum est ut præclara ingenia ferè semper aliquid infestet, & interturbet. Quemadmodum itidem audio Longolium iuuenem Machliniensem inter Barbaros natum, & altum, ita bonas literas amplecti, ut nisi aduersa ualitudo obstet breui sit Latinæ linguæ non parum allaturus ornamenti, dedit hic utiq; magnum ingenij specimen cum Romana Vrbe donatus actiones duas edidit in Melinum Celsum Romanum adolescentem, qui Longolium ipsum perduellionis reum superioribus diebus egerat, eiq; tanta elegantia & contentione diem di-

xerat ut tam uenustam hominis Romani actionem ueritus Longolius clam Vrbe cesserit, in quam tamen Melini orationem fama est, multos, quod quisque potuisset, contulisse. Sed, pro dolor, hunc adolescentem, qui omnium animos paulo ante in sui admirationem traxerat inuida et praepropera mors abstulit, quae adeo acerba, ut scitis, fuit bonis omnibus ut cum Leone .x. .P.O.M. poetas Vrbis omneis ad lachrymas compulerit. Celsi Melini frater Petrus uiuit, qui si non in caeteris quantus frater est, at in poetica non inferior. Miram quoque prae se fert Romanae eloquentiae, & grauitatis indolem Bapt. Sanga, cuius poemata, quae leguntur, ut scitis, & laudantur, & digna ut cum bonis conferantur, ingenium huic ut modestum ita & ad alia idoneum, Sed & hunc sua agunt fata, nec de eo ideo uobis plura, quando utrique uestrum & notissimus, & charissimus. Est & Io. Vitalis Panhormitanus Vrbe Romana donatus adolescens, qui si, ut nunc facit, continue hanc incudem contuderit, multum in poetica facultate profecerit, nam cum ingeniosa, tum difficilia magna cum facilitate exprimit, ut de Sanctiss. Trinitate hymnos & quos habet in manus in nuntios & ministros Dei, quos Graeca uoce Christiani ἀγγέλους uocamus. Petrus Curtius & ipse ex Marsis Vrbe Ro. donatus, quaedam in dies audacter magis quam parate molitur, uix sperandum est eum aetate, & bonorum amicorum consuetudine maturitatem consecuturum. Est etiam Vrbe donatus & ciuis factus Romanus Franc. Centelles Siculus, qui utramque Latinae facundiae uiam animosus aggreditur, & iam non nulla protulit, quae et si non-

dum eò peruenisse quò contendit, ostendunt, multum tamen in alienis illum uestigijs insistendo posse conse qui planè declarant, sed de Vrbanis iam satis: ad externos me conuerto. Bened. Portus, & Bapt. Fera. & Bened. Theriaca Mantuani omnes in sua quisq; facultate commendatione digni, neq; enim cessant aliquid quotidie immortalitate dignũ cudere: Theriaca quidem aliquot mihi libros ostendit ad Picum elego carmine compositos, in quibus Astronomicam facultatem exequitur. Fera uero pleraq; edidit dura, nec compta nimis, nec sine aliqua liuoris nota: ingenio tamen, nec arte penitus destitutus, omnino huius feræ catuli parum tractabiles. At Portus in hac facultate doctior, & longe limatius dicendi genus secutus sua supprimit, nec è portu in altum exire permittit. Fuit et Franc. Grapaldus Parmensis Iul. II. Pontificis tempore poeta, a quo est etiam Laurea insignitus, qui præter librum quem de Partibus ædium soluto sermone edidit, carmina etiam multa perscripsit, quæ mihi non satis probantur. Lucas Valentinus Dertonensis est quidem medicus, sed & tolerabilis est poeta, hic inter reliqua de compage et utilitate membrorum carmina scripsit, atq; in tam sterili & difficili materia non admodum inquinate pedem extulit. Eiusdem est facultatis Hieronymus Fracastorius Veronensis qui de morbo Gallico, ut uulgo dicimus, ipse a barbara uoce Siphyllida uocat, libellos tres ad Petrum Bembum habet in manus, in quibus cum antiquos consectatur poetas, tum præcipue Pontanum, quem celebrat æmulatur, egregius certe in confingendis fabulis, apta illi carminis structura in

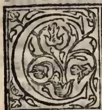
ea tamen quædam prælicenter dicta, quæ nostri instituti non sunt, ut colligam, leguntur & alia plura eiusdem Fracastorij quæ à doctis probantur. Sed alia incedit uia Bernard. Donatus, & ipse eodem municipio natus uerum parum mihi eius uersus innnotuere, non nulla soluta oratione legi quæ lucernam redolent, sed non plane Arpinatem, transtulit et hic de Græcis alia quædam. Pomponius Gauricus Neapolitanus cum uaria eruditione libellos edidit, tum carmine multa perscripsit. Eclogas scilicet elegias et epigrammata, quæ & si lasciuiuscula ac molliuscula uidentur, non sine genio tamen aliquo, & Venere censentur. Vidimus & Egnatij Veneti uersus refertos illos quidem aliqua fruge, sed eruditus hic mihi potius quàm uel poeta bonus, uel bonus orator. Fuit & huic ferè æqualis. P. Decanalis elegantis, & parati ingenij sed iuuenis cecidit. Sunt alij Venetijs, nec alibi fortè plures indigenæ, sed ij mihi non diutius in ea Vrbe uersato parum cogniti, sicuti & Mediolani Stephanus Dulcinus, Lanterius, Lancinus Curtius, Corniger. Sed de Lancino Curtio placet uobis quædam, quæ dum Mediolani essem audiui, referre, natus est enim satis nobili loco & planè eruditus Merulam enim sectatus Græcam & Latinam linguam edidicit, per omnesq; ferè disciplinas euagatus multa scire uideri uolebat. Sed in poetica maxime excellere se putabat. Edidit syluas, quæ agrestes, & luxuriantes à doctis putantur, si non & uariarum ferarum monstrosarum lustra contineant. Eius autem epigrammata dura & incondita existimata, quæ dum sale multo uellet inspergere, à delicatis ingenijs gustari nō

poßunt. Anguineos etiam quos uocant uersus ab anguium flexibus, & reflexibus nuncupatos, miris modis, & numeris affinxit, imitatus ut uidetur Rhabanum cuius imaginem inter Christianos poetas recensuimus, hi enim ambo recto, & conuerso quoq; ordine quadrati Epigrammatis introrsus exempta uerba aliud carmen efficiunt, quod priori sententiæ per costas, & Diametros ex obliqua serie mirabiliter arridere uidentur. Hæc uero uobis ideo comemoro ut uos uideatis quam præpostere ingenio quidam utantur, qui cum semina inter frugiferas & cultas terras spargere poßint, ea uel inter uepres, ac dumos, uel inter saxeta spargere malunt. Sed de ijs satis & quidem ait Alex. satis. Iulius uero ridens, cur non & leoninos uersus, & Vrsinos quos uocant nobis hoc loco commemoras? quin tu inquam Iuli potius aliquos recitas, qui tanto studio soles sepulchra istis uersibus inscripta legere? quorum cum multa iam recitare inciperet Alex. ait, non uacat inquit his nugis bonas horas conterere, simulq; ad me conuersus sequere, inquit o Lili de poetis, tunc ego, sunt & alij in aliquo poetarum numero. Franc. Modestus Ariminen. qui Venetiados libros, aliaq; edidit. Et Bartholomæus Crotus Regien. in altero maius studium, in altero plus argutiarum, in utroq; facilitas. Scribit et poemata Tranquillus Molossus Cremonensis, cui & si non dum plane aperta est uia ut ex eius uersibus collegi, pleno tamen gradu ad illam contendit ni inter eundum forte rupes aliqua scrupea eum remoretur, nec eò contendere sinat, quò illi cursus fuerat. Fuit et per hac tempora Io. Bapt. Corbanus Cremonen. cuius

poëmata; extant de quibus quid sentiam non habeo quid dicã, si ad uestras manus peruenerint, uos quàm ego melius censebitis. Antonius Marius Visdominus Ligur, qui domi tibi Alex. & fratribus doctor ante Posthumum fuit carmina multa et antea scripsit, & in dies scribere non cessat, humili stilo utitur, & plerunq; serpit: Idem & commentaria in Tragicum Senecam habet in manibus multa fruge referta. Sunt & Ferrariæ Nicolaus Paniciatus, cuius paulo ante meminimus, & Petrus Ant. pater & Iacobus filius Actioli, alibiq; tota Italia plures; probe uestrum utriq; noti. Verum ne me ambitiosum putetis, quòd nimis multos collegerim, nam & alij sunt penè innumerabiles, quorum ut dixi uersus ad meam notitiam non peruenerunt. Tunc excepit Iulius, nunquid eos mittis, qui Leoni nunc assistunt, Io. Gazoldum, & Camillum Quernum Archipoetam? Cui ego, si huiusmodi lurcones, uerius quàm poetas uobis afferrem, ingratum potius quàm gratum arbitrarer me facturum, An nescitis Gazoldum sæpius ob ineptos uersus, & claudicantes male mulctatum à Leone flagris, & fabulam omnibus factum? Archipoetam uero immania ingurgitantem pocula à Ganeone Alex. auribus & pene naribus deformatum? Vnde nunc parcius Pontificis mensam adit, de hoc memini ex tempore Pont. Leonem ipsum, qui & ipse inter poetas annumerari potest, cecinisse. Archipoeta facit uersus pro mille poetis, & pro mille alijs Archipoeta bibit. Sed uidete quo fato, quæq; ætas suos habuit inconditos, et malos poetas. Illa suffenos, Aquinos, Cæsios, Alia Meuios, Bauios

Altera Archithrenios. Alanos, Anticlaudianos, huiusmodi quorum adeo similes plurimi sunt non modo Gazoldus, & Archipoeta. Cum quibus & Hieronymus Britonius posset asscribi, de quo notissimum illud Iambicum Bapt. Sangæ extat, & legitur. Prætor grauiscas mittitur Britonius, & quæ sequuntur. Sed horum interdum deuorandæ sunt stultitiæ ut Pontanum facere solitum accepimus; Sed iam fortasse plusquàm etiam putaratis locuti sumus, nisi & uos forte inter poetas locari uelitis. Quidni Iulium ait Alex. Ego enim pridem arma (ut scis) meditor in iisq; exerceri uolo, nec Musas colo, nisi quatenus Martem accendere cantu solitæ sunt, uel arma illustrãt, saxum hoc diu uoluo, Iulius sanè ut tu Lili à principio dixisti, ad quæcunq; animum intendit, ad ea paratus & natus esse uidetur. Ego inquit Iulius hoc non requiro, Pisonem tamen nostrum cum istis, quos modo connumerasti dignum existimo, ut iure reponatur, nam & illum conferendum cum istorum multis censeo. Estote super his contenti quæso, Plura alij alias & nos fortasse & commodius, hæc cum dixissemus, et simul his dictis sermoni finem fecimus et Alex. ad Blancam Matrem, unaq; ego Iul. ad B. Bibiennatem Cardinalem amplissimum perrexit.

DE POETIS NOSTRORVM TEMPORVM DIALOGVS POSTERIOR.

VM igitur à puero totus Dialogus perlectus fuisset, ego ad amicos conuersus, iam reliquos huius seculi, & nostrorum temporum poetas tempus est ut recenseamus, atq; eo ordine, ut cuiq; suæ partes deferantur. Tibi enim Antimache, & Porto de Græcis agendum, de Hispanis, & Britannis Didacus loquetur. Andr. uero Gruntherus de Germanis, ac Gallis. Postremo mecum Riccius de Latinis, ac uernaculis Hetruscis agemus, si ita nobis uidetur. Omnibus autem annuentibus Antimache inquam iam tu munus, & partes tuas obi, atque hic quidem sic Antimachus. Exordiar aliquanto altius ab ijs, qui non minus in poetica floruere, quàm in cæteris disciplinis, & bonis artibus, imprimisque philosophia, incipiamque à Gemisto, & Chrysolora uiris, ut scitis, seculorum memoria dignißimis, simulque omnes attente Antimachum audituri conticuimus; Tum ille: fuit uero Gemistus qui & Plethon dictus, Byzantius, qui habitus est imprimis philosophus & quidem excellentiss. quòd cum ex ipsius multiplicibus & uarijs operibus, quæ apud Græcos leguntur, tum ex testimonio Bessarionis Card. amplißs. & monumentis uideri potest. uersatus est in Italia eo tempore, quo Concilium sub Eugenio Florentiæ celebratum est, in quo & Bessarion ipse, & Gaza, & alij plerique. hic

quidem Plethon, & aliquando uersibus lusit dignis il lis quidem tanto philosopho, sed paucis admodum: hu ius tanti uiri, cum historias in latinum sermonem ex Græco ipse conuerterem, de eo in præfatione sic dixi. Il lum dico Gemistum, quem non solum Græcia, sed u niuersus ferè terrarum orbis ob uariam, atque multi plicem diuinarum, humanarumq; rerum scientiam admiratus, eo quòd Platoni philosophorum Principi, atque Aristoteli Græcorum et Latinorum omnium consensu proxime accederet, & de Plethone seu Ge misto satis. At uero Emanuel, quem quidam potius Manuelem, secundum Hebraismum uocitant, Chry soloras cognominatus, Byzantius natione, ab Impera tore Constantinopolitano Io. Palæologo, legatus mis sus ad Principes Europæ ut eos inflammaret ad bel lum suscipiendum contra Turcas toti Græciæ, & Eu ropæ excidium minantes, qua legatione functus in Italia substitit, in eamque Græcas literas inuexit, ut ab eo doctissimi plerique in ea euaserint. Versatus est hic Venetijs, Florentiæ, Romæ, & Ticini, decessit in Germania Constantiæ cum ibi uniuersale Concilium Christianorum celebraretur. ibidemque sepultus epita phio condito ab eius discipulo Pogio Florentino, ut fer tur; extant eius grammaticæ institutiones utiles qui dem, & pauca alia, eius carmina quidem nulla me le gisse memini, sicuti nec Demetrij Calcondyli uiri pro fecto in interpretandis auctoribus celeberrimi: cuius & grammaticæ liber extat, eiusque non nullæ episto læ. Fuere & Bessarion, & Theodorus Gaza, uiri in ter græcos excellentissimi, hic ex Thessalonica urbe Macedoniæ fuit, quo uestra hæc Lili ciuitas Ferra-

riæ gloriari poteſt quòd inſtaurato in ea literarum Gymnaſio primus ſtudij præfectus, & moderator, qui uulgo Rector dicitur, hic creatus fuerit, ubi, & publice Græcas literas profeſſus nonnullas Demoſthenis orationes interpretatus eſt, ex quibus ego ab eius uiua uoce collectanea legi. Sed de Gaza quæſo audite quæ Lud. Carbo in quadam de Artibus liberalibus orationē ad Leonellum Eſtenſem Ferrariæ Principem ſcribit, in qua inter cæteras Gazæ præceptoris laudes & hoc ait. Dicam equidem quanto dignus Theodorus honore quem pluſquam dimidium animæ meæ ſemper diligam, cuius uerſiculos quos de Muſis tius elegantiſ. edidit in ſacrario illo pulcherrimo incidi iubeas etiam atque etiam rogo, & obſecro. Quid enim grauius Callimachus? Quid ſuauius Propertius? quid pulchrius Tibullus dicere unquam potuiſſet? nam & nomen, & officium Muſarum concinne exprimunt, & earum laudem ad picturam alludentes breuius concinunt, nobile hominis ingenium tantum philoſophum in huiuſmodi delicijs præſtare. Sed de Gaza hæc ſatis ſunto, nam ſua de eo plura ſcripta loquuntur. ille hoc. Eſt Beſſarion Nicenus & Byzantij Patriarcha, qui una cum Theodoro non minus Græca, quàm Latina lingua inſignis fuit, quorum licet peculiaria poemata mihi legere non contigerit, in eorum tamen libris plæraque inueni carmina, uel ab eis compoſita, uel ex alijs conuerſa. Libet hoc loco uobis Beſſarionis hiſtoriam ualde notabilem narrare: Nam cum poſſet ſummus Pont. creari, & iam id tota urbs Roma futurum uulgo iactaret, ad eum acceſsit Latinus Vrſinus inter Card. ampliſſi-

mus rogans eum ut sibi uellet, & Vrsinæ familiæ ne scio quæ priuilegia scripto confirmare, quòd si faceret ei sua & suorum amicorum Card. suffragia, quæ uulgo uota uocantur, daret. Ille ut erat homo sanctiss. & integerr. seuere admodum, & quasi iam Pont. teneret, respondit, si ea ipsa priuilegia Maiestatem pontificiam, & honorem Sanctæ Sedis cõtinerent omnia facturum; indignatus Latinus adijt Card D. Xysti qui eo biennio eius familiaris priuatus à Bessarione fuerat Minoritarum Franciscanorum magister generalis creatus & ab eodem minor Pontifex factus, & demum sua auctoritate ad amplissimũ ordinem Cardinalatus assumptus, ab eoque petijt quæ supra dicta sunt, si suo chirographo confirmare placuisset omnia sua suffragia se daturum, ille non diu cunctatus, subscripsit, iureque iurando se omnia facturum & maiora pollicitus est, nil ueritus Patroni ampliss. reuerentiam, qui cum ad tantum dignitatis gradũ euexerat, adeo uerum est quòd à maximo poëtarum de Lyguribus cantatum est, alij uero hanc historiam in Nic. Perotum referunt, qui cum à cubiculo Bessarionis esset, Card. Bessarionem alloqui uolentes de illi tradendo Pontificatu intromittere noluerit, asserens Bessarionem studijs occupatum, illi indignati Xystũ adiuere, eique Pontificatus honorem detulerunt, quod cum Bessarion audiuisset Peroto dixisse ferunt, tu mihi Perote Tiaram, & tibi galerum purpureum hodie hac tua diligentia eripuisti. mox Xystus Pont. factus Bessarionem sub specie honestæ legationis in Galliam misit, unde rediens Rhauennæ decessit. Fuit & Io. Moschus Præceptor meus Lacedæmonius, uir

sane in omni & uirtutum, & scientiarum genere, non solum meo iudicio, sed totius Græciæ excellentiss. sub cuius disciplina quinquennium moratus sum, cuius studium in me tam singulare extitit, ut non præceptorem sed parentem nactus uiderer, hunc ergo ob singularem eius doctrinam, & politum dicendi genus cum soluta oratione scribendi tum in pangendis carminibus cum Thessalonicenses ad ciuitatem illam amplissimam, atque opulentissimam erudiendam publica pecunia conduxissent, dum itineri maturando sese accingeret, & ego quoque eum sequi statuissem quo multa adhuc ediscerem, ac celebratiss. bibliothecas illas, quæ in Atho monte sunt, aliquando conspicerem acutiss. morbo correptus quinto quo ægrotare cœperat die maximo omnium mœrore decessit: reliquit hic liberos duos, qui paterna uestigia sectati literis operam nauarunt. Georgium & Demetrium, quem tu Lili probe nouisti, nam & Ferrariæ cum Rhangonis, & Mirandulæ cum Picis aliquandiu ambo conuixistis, sed Georgius Corcyræ substitit, medicinæ et oratoriæ artis professor. Composuit autem Demetrius carmina plurima, Epigrammata, elegias, Comœdias non in publicum, sed amicis duntaxat intimis exhibuit, heroicum uero carmen aggressus de Helena palam omnibus excusum typis legendum tradidit, in quo mira est facilitas, composuit & orationes quasdam, sed & Commentariolum in Orphei de Lapidibus opusculum in gratiam Io. Franc. Pici, hic primum Venetijs, mox Ferrariæ & Mantuæ diuersatus est; quibus in locis multos habuit discipulos, sed iam de Moschis satis à me dictum. Nunc Laschares

duos commemorabo, quorum alter Ianus Laſchares Rhindacenus fuit, alter Conſtantinus Byzantius, ſed Ianum uidimus, & audiuimus ſæpe loquentem multis de rebus docte, & argute, hic primum uerſatus eſt Florentiæ, quo uſus eſt Laurentius Medices in conſtruenda illa nobili, & copioſa ſua bibliotheca, cuius etiam cauſa cum per uniuerſam Græciam, & Aſiam, inſulaſque miſit ad conquirendos quoſque optimos codices, quos pecunia redemptos habere poſſet, poſt eiectis Florentia Medicis, aliquandiu uagatus, uerum creato Pont. Leone. X. Romam accitus honeſte apud Pont. diuerſatus eſt, adoleſcenteſq; ingenuos ex uniuerſa pene Græcia Romam aduehi curauit qui honeſte alerentur, & inſtituerentur tum Græce, tum Latine à doctiſs. Præceptoribus, demum poſt Leonis interitum à Franc. Gallorum Rege ad bibliothecam regiam, et Gymnaſium conſtituendum uocatus, quæ cum perfeciſſet, legatus miſſus in Italiam ab eodem Rege, Venetijs diutius commoratus eſt, poſtremo Clemente ſeptimo uita functo, cum Paulus. III. ei ſuffectus fuiſſet, multis pollicitationibus uocatus non multo poſt uita functus eſt ex podagra, & articulari morbo, relicto filio Angelo hærede, Ianus ergo, ut ſcitis, cum Græce, & Latine doctus eſſet, reliquit epigrammata permulta in utraq; lingua, quorum pars minima Baſileæ eſt excuſa cum libello excerpto ex Polybij hiſtorijs de militia Romanorum, atque in primis de Caſtrorum metatione, quem ipſe ex græco in latinum ſermonem conuerterat, edidit & Florentiæ primus græcorum epigrammatum uolumen literis antiquis excuſum una cum ſua epiſtola eruditiſſima

ad Petrum Medicem Laurentij filium, hic ergo Laſchares non ſolum græce, & latine doctus ſed & Regum, ac Principum agendis, tractandiſque negocijs fuit idoneus, & nihil Vergilium epigrammate proſciſſet, ut artis ignarum(quo nomine à multis fuit exſibilatus, quod tu Lili probe ſcire potes, qui tum Romæ agebas & ideo in eum uerſus & græce, & latine a pleriſq; cōpoſiti fuere)hic cum alio quocunq; græce nationis poeta, fuiſſet conferendus; huius alumnus diſcipulus fuit noſter Hermodorus Zacynthius qui aulas perteſus his diebus in patriam reuerſus eſt, & an, ut eſt pollicitus, rediturus ſit ignoro, qui & ipſe utranque linguam belle profitetur. Fuerat, et eodem penè Iani tempore Conſtantinus Laſchares, eo ſenior Byzantius, cuius licet carmina non legantur, dignus eſt tamen ut in hoc loco eius meminerimus, nam & eius leguntur Inſtitutiones grammaticæ perutiles græce ſcire uolentibus. Sed & Bembus noſter cum eius in Sicilia Meſſenæ diſcipulus fuiſſet, plerunque aſſerere ſolebat Conſtantinum non modo ſoluta oratione, uerum & carmine plurimum ualuiſſe, idque ueri ſimile uidetur, cum facilius carmina græce ſcribantur quam latine. Quæ cum dicendo ſenex Antimachus feſſus eſſe uideretur, paulumque ſuſtitiſſet, ego ad Portum inquam cur nō de tuis græcis dicens, opem fers Antimacho? at ille inquit ego ut tu & cæteri, qui adeſtis ſuauitate ſermonis eius demulcebar, ſed de noſtris pauci admodum ſuperſunt, qui in hoc poetarum catalogo recenſendi ſint, uidetis enim iam noſtros in Italiam ad noſtras capeſſendas literas deueni re, ne non tamen aliquid dicam hos paucos commemo

rabo, atque in primis Georgium Cretensem, qui se Trapezuntium uocari maluit, ueritus, ut puto, ueteris poetæ Epimenidis nostri uersiculum quem & æmulatus est poeta Callimachus, docti plerique Georgium mecum fatentur uersus composuisse, quod uel palam cognoscere potestis ex ijs quæ de Orpheo Musæo, Lino, & alijs pluribus Græcis Poetis in latinum conuertit apud Eusebium Pamphili, & licet eum librum ad Græci exemplaris fidem non totum expresserit, ut ex Græco codice facile uidere potestis, carminibus certe ualuit, non uobis nunc recenseo, quot, & quanta uolumina uel ipse composuerit uel ex Græcis Latinæ consuetudini tradiderit, & nisi in. D. Platonem omnes maledicentiæ habenas relaxâsset, poterat cum cæteris sui ordinis reponi. hinc data fuit ansa Bessarioni pro Platone eum confutandi, et ei parem gratiam referendi, ualde senex Romæ decessit. Iure & merito cum his connumerandus est. M. Musurus & ipse Cretensis, qui Venetijs publice Græcos auctores prælegit, summa cum auditorum frequentia, qua in re diuinam propè eruditionem ostentabat Græcis Latina, Latinis Græca apte componens, unde per quàm multi in præclaros utriusque linguæ uiros euasere, scripsit Epigrammata multa, quorum aliqua sunt edita, legitur & libellus, seu Encomion in Platonem græco elego carmine doctissime concinnatum; à Leone. X. Pont. Max. procurante Alberto Pio Carporum Principe & Laschare, Romam accitus Archiepiscopus Epidaurius creatus est, infirma ualitudine correptus propediem finem uitæ suscepit, & licet indigni quidam tãto collega eum decessisse prodiderint, quòd ini-

quius tulisse uideretur Cardinales multos ante se creatos, nil habentes aliud, quo hominem doctiss. ac modestiss. calumniarentur, sed infames illi sunt, qui de eo ista distulerunt, quando ille ubicunque uersatus est, bene de se audierit ab omnibus, totque ille post se reliquit discipulos insignes in omni literarum & morum disciplina, qui eos mentiri uerbo et exemplo arguunt. Fuit & inter nostros Græcos, poetices non ignarus habitus Arsenius Monembasiæ Episcopus, qui & Venetijs, & Romæ uersatus sub Leone. X. Pont. Max. cui & Græcum obtulit libellum à se concinnatum ex diuersis auctoribus, tum prosa, tum carmine. Fuit et Georgius Balsamo, & ipse Græcus, qui diutius inter familias ampliss. Card. Saluiati usque ad interitum uixit, cuius & carmina, & soluta oratione quædam legi possunt. Viuit adhuc Ant. Eparchus Corcyren. inter Graciæ eruditos connumeratus, qui Venetijs græcas literas aliquandiu professus, demum Corcyram regressus ad suos, in literis consenescit, tibi amicus. Antimache (ut ex eo mihi sæpe significatum est) Est et hodie qui fuit discipulus Lascharis Matthæus Auarius Corcyrien. uir bene literatus, & eruditus, cuius rei gratia amplissimus Card. Rhodulphus eum inter chariss. familiares domi habet, & cum eo simul Constantinum Græcum. Est & Nic. Nesiota Chius qui his diebus in Italia uersatur ad capessendas cum nostris Latinas literas, & philosophiam, qui utinam se pium magis ac religiosum quàm facit, omnibus ostentaret. Est & apud nostros Creten. nobiliss. Calloergorum familia, ex qua & alij floruere uiri præcellentes, & nunc maxime illustris Antonius

qui

qui cum omni nobilitatis uirtute floret, ideoque imprimis gratus. S.R.Q.P.Venetæ. Fuit & inter hos Zacharias Calloergus, qui tum Venetijs, tum Romæ uersatus est. ubi & publicauit typis Græcis excusos Pindarum cum commentarijs, & Theocritum, aliaque nonnulla. Viuit mecum Io. Casimatius Sororis meæ filius, qui recto gressu pergit ad bonarum artium capessendam semitam, in eaq; ita insistit, ut sperem non longo post tempore portum arrepturum, modo ne aliqua iuuentutis procella, aut turbo aliò nauigiū deflectat. Sed hoc cum iam tantum processerit, minus uerendū est, uidistis puto omnes eius non claudicantes uersus, atque tu imprimis Lili: & uidi inquam ego, & legi heroicos, & eclogas, sed & ad me multa cum mea laude, hendecasyllabos quoq; græcanicam argutiam redolentes misit. Hic Portus: Est & Albericus Salentinus in Italiæ magna Græcia natus, quem inter nostros ideo commemoro, hic non contentus uestratibus literis in Græciam enauigauit, ut eas in natiuo cœlo perdisceret, quarū probè institutus redijt in Italiam nunc ut philosophiam, & medicinam Græcè, et Latinè percalleat, Ferrariæ uersatur, ut mihi quidem uidetur quod optat assequetur. & licet, ut priore Dialogo ò Lili à te dictum est, Scriptores quidam, & ij quidem Coryphæi de uiuentibus meminisse noluerint, credo ut inuidiam euitarent, nos tamen in hoc nostro sermone ad augendam eorum studiosam uoluntatem ut ad studia animosius ferantur, nos de eis meminisse & quidam honeste, ac magnifice non recusabimus, & uos itidem facturos auguror. Sunt & in tota Græcia & eius insulis ingenia ad uirtutes & disci-

plinas nostras antiquas excolendas idonea, quæ si non acerbißimi Tyranni iugo, ac dominatu premerentur etiam nunc cultum alijs exhiberent, non acciperent. Sed heu infelix Græcia mater olim, & alumna ingeniorum, optimarumque omnium artium, nunc desolata iaces, & nisi R.P. Veneta Cretam nostram, & Cyprum, & Corcyram, & nescio quæ pauca alia oppida cum sua libertate assereret, ac tueretur, de tota iam Græcia penitus actum esset. Verum cum Portus querendo plura dicturus esset, finem inquam ego ô Porte querendi facito, frustra enim quod & ab alijs sæpe factum est & quidem ornatißimè surdis nostrorum Principum auribus ista personant, nec nos conuenimus ut temporum incommoda deploremus. Sed ut nostræ ætatis poetas comminisceremur. Quare cum tu, & Antimachus quantum meministis de Græcis multa exposueritis, quæ Didaco Pyrrho partes demandatæ sunt, agendas suscipiat, quod cum ille non inuitus se facturum pollicitus esset, non diu cunctatus ita fari cœpit. Hermicus Caiadus noster poeta Lusitanus fuit Vlyssponensis in epigrammatibus felix, in oratione soluta facilis, ac promptus, ut ait Erasmus in Ciceroniano. Quæ cũ de Hermico dixisset Didacus, uideris mihi inquã Pyrrhe parum de facie, quod dicitur, & corporis filo Hermicum nouisse, qui tam pauca de eo tu, & Erasmus dicatis. Fuit enim Hermicus Caiadus poeta uester, qui in Lusitania Hericus uocabatur, obesulus corpore, sermone festiuus, in Italia, Florentiæ, & Bononiæ uersatus Politiani, & Beroaldi tempore, quorum & disciplina, & familiaritate usus, fuit et hic Ferrariæ ubi consuetudine mea,

& Cœlij Calcagnini usus est. Sed imprimis Petri Ant. Actioli et N. Iacobeli causidici eximij: Nic. uero Panciatum uirum probum, & doctum, ac etiã poetam nostratem, qui hic publice profitebatur, auersabatur, quod austerior cum sermone tum moribus uideretur. Eodem Hermici tempore Lud. Tensira uir nobilis & eruditus Ferrariæ commorabatur, quem omnes urbis Principes propter eius nobilitatem & morum suauitatem amabant. Discipulus hic fuit Florentiæ Politiani, ubi Hispanas, & Lusitanas cærimonias cum delicijs, & elegantia Florentinorum coniunxerat, quæ cum ipse dixissem, O infelicem hominem inquit Didacus, qui tam longa, & diutina peregrinatione tot uirtutes adeptus, tantamque morũ suauitatem in terra patria atra bile ob repulsam summi magistratus sibi à suis Regibus factam, quos partim honestauerat, partim etiam regijs institutis aluerat correptus, ruri suo uitæ finem accepit. Fuit & Arius Barbose poeta Lusitanus, qui in Italia sub eodem Politiano politioribus literis operam dedit, & primus Græcas literas in Hispaniam inuexit, & Salamancæ uiginti annos publice bonas literas professus est. Huic moriens Ant. Nebrissensis opera sua castiganda testamento reliquit, extant eius poemata publice edita apud Hispanos, quæ & leguntur, & apud eos habentur. Est & D. Mich. Siluius Card. Vicensis Lusitanus, qui in Italia diu uersatus literis Senis in Hetruria operam dedit, mox Romam à suo Rege orator missus Leone, & Clemente Mediceis Pont. imperantibus, non modo cæteras disciplinas, sed & poeticam uiuens adhuc excolit, in ampliss. uero ordinem

à Paulo. III. Pont. Max. accitus est, parum lice Regi in hac dignitate gratus; uolo uobis, si placet au dire ipsius epigramma recitare, quod. S.P.Q.R. his diebus insculpi uoluit in Capitolio sub repertis tabulis marmoreis in quibus continentur Coss. & cæteri Romanorum Magistratus, Epigramma hoc ipsum est.

Marmora præclaros testantia fronte triumphos
 Atque magistratus inclyta Roma tuos.
In medio mansere foro dum Roma manebas
 Postque Deos orbi iura secunda dabas,
Ast ubi te indignis fregit Fortuna ruinis
 Obruerat titulos alta ruina tuos,
Quæ modo Alexander patria te dignus auoque
 Paulo, inuenta tibi marmora restituit
Tu Capitolina meliore in sede reponis
 Et legeris magni munere Pharnesii.

Leguntur & alia huius Card. carmina, quæ à plurimis habentur; non modo legi, sed & edisci digna à doctis. Viuit ut puto Georgius Cœlius poeta Lusitanus multa quidem ille suis carminibus pollicens, sed parum meo quidem iudicio exculta uidentur. id quod ex suis quibusdam Epigrammatibus cognoui, sed imprimis ex illo poemate, quod in. D. Alphonsi infantis. S.R.E. Card. consecratione composuit. Est & hodie. L. Andr. Resendius poeta, & ipse Lusitanus, doctus sane qui. D. Vicentij martyris uitam descripsit, & historias Prouinciæ Lusitaniæ in manu habet, & Genethliacon Regij pueri, & de uitæ aulicæ miseria libellum composuit. Fuit & Laurentius Acarzeres in aliquo poetarum numero habitus, uir non uulgariter eruditus; cuius carmina à quibusdam celebrari

audiuimus, hic cum non plura de Lusitanis poetis Didacus dicturus esse uideretur, sic ego Pyrrhe inquam tu recte de tuis es locutus, sed cæterorum pace dixerim, tu mihi unus super omnes, quos recensuisti in poetica pollere uideris, siue heroicum canas, siue elegum, siue lyricũ moduleris, nam hendecasyllabis non minus eleganter, quàm arguté ludis, ut tui libelli partim editi, partim propediẽ ededi palam ostendent, sed tu cum Lusitaniam tanto poetices honore illustres, eò illa in te magis ingrata, quòd te tam diu exulem, ac profugũ diuersas orbis partes peragrare permittit, quanta maiora, & meliora faceres, si otiosam pacatamq; ageres uitam, rectè tu quidem, & uerè de Didaco inquit Riccius, sed permittamus eum dicere qui restant, & quæ eius sunt partes, sequere igitur ò Didace tuum sermonem, & ille sic. De reliqua uero tota Hispania non multos habeo, quos referam non quòd ut maiores, & priscos Hispanos qui uiuunt, non referant ingenio, robore, uirtute, sed quòd à Latinis literis penè desciuerint, ex quo Mauri Serraceni, & reliqui Barbari magnam Hispaniæ partem occuparunt, in qua, et literas Arabas, & sectam Mahometis induxerunt, ubi & per septingentos, & eo amplius annos imperitarunt, donec Ferdinandus, & Isabella Reges diutino bello eos profligatos eiecerunt, ex quo tempore, & Latinas literas ut prisco tempore excolere cœperunt, fueruntq; & sunt ab eo tempore pleriq; qui in disciplinis cæteris, & in poetica facultate floruerunt, quorum & non nullos, tu quidem Lili Romæ nosse potuisti, illuc enim ex omni natione aliqua uirtute præstantes confugere solent. uerè inquam tu quidem Didace

nam multos quidem cognoui & uersu, & prosa, sed doctrina magis præstantes, ut Io. Genesium Sepuluedam, qui & Græce & Latine & bonis omnibus artibus est eruditus, imprimisq; philosophia, & Theologia, & cum eo Stunicam qui cum Erasmo inimicitias gessit, cum eoq; certauit pietate magis quàm doctrina. Fuit & quidem mihi cum supradictis multa familiaritate iũctus Io. Hispanus philosophus subtilissimus, cognoui præterea Ant. Nebrissensem adolescens Bononiæ, ubi per aliquot annos cõmoratus est, & ibidem certa dedit suæ uariæ doctrinæ documenta, sed quamquam hi uiri doctissimi extiterint, non tamen eorum uersus uobis possem afferre. Tunc Didacus, & alij plures sunt, & fuere in tota Hispania uiri præclari, quos Marinæus Siculus in suis de Hispania historijs commemorat: in Hispanijs quidem suo, & nostro uernaculo sermone plures eleganter uersus scripsere inter quos tres tantum uobis referam Io. Menam, & Georgium Mandricium, & M. Ausiam, quorum primus Mena scilicet ea fuit maiestate & lepore linguæ Hispana poemata scripsit, ita ut Lud. Viues eum appellaret Hispanum poetam, ut iure in eius idiomate Hetrusco Petrarchæ comparari posit, de quo si plura cupis, uide Marinæum ipsum Siculũ, Alter uero, idest. D. Georgius Mandricius cuius extat monodia in patris obitu, de humana fragilitate, non modo sententiarum grauitate referta, sed etiam uersus Hispani dulcedine. Tertius uero M. Ausias Hispanus ex Valentia natus creditur, cuius cum poemata iam diu delituissent, hoc tempore à uiro illustri sunt edita, et ea religione, ab Hispanis leguntur, ut à

nostratibus Franc. Petrarchæ rhytmi, huius mihi copiam fecit uir eruditus bonis literis, & iur. conſ. peritiß. Petr. Turro Hiſpanus: quæ cum dixiſſet Didacus te inquam Didace conuertas ab Hiſpanis ad Britannos poetas nobiſque illos recites, quos tu cum illic fuiſti uel nouiſti, uel audiuiſti. ſic agam inquit Didacus inter Britannos igitur, poſt Gildam Britannum cuius tu Lili mentionem in alijs dialogis feciſti, Gulielmus Lilius in primis huius ſeculi poetis commemoratus fuit, qui ex Viatonienſis Diœceſis oppido natus eſt, mira fuit ingenij felicitate, iuuenis peregrinandi cupiditate Hieroſolymam pietatis ergò profectus eſt, mox inde rediens Rhodi aliquandiu literarũ cauſa ſubſtitit, ubi Latinæ & Græcæ linguæ rudimenta percepit, Romam deinde cum ueniſſet Sulpitio, & Pomponio Læto operam dedit, mox nõ poſt multos annos in patriam eſt reuerſus, ubi docere cœpit Britannicam iuuentutem adeo, ut Io. Coletus ſummo uir ingenio, & doctrina ornatus, eum ſuæ nouæ Scholæ, quàm Londini erexerat, primum præceptorem elegerit, in qua annos quindecim docendo ſe exercuit, ſcripſit Compendium grãmaticæ perutile, ſunt qui etiã libellum, qui ſub Eraſmi nomine circunfertur, Syntaxis inſcriptum, huius eſſe exiſtiment: ſcripſit uerò carmine hexametro de Latinorum nominum, uerborumque generibus opuſculum; ſed & ipſius carmen celebratur, quod in Philipp. Maximiliani Cæſaris filiũ, qui ui tempeſtatis diſiecta claſſe in Carnubici littoris portum appulerat. Carolum item .V. Cæſarem ab Henrico. VIII. Rege magnifico ſuſceptum hoſpitio, & celeberrimo Spectaculorum apparatu Londini ur-

bem intrantem Panagyrico carmine, & luculenta oratione laudauit: in uertendis uerò Græcis aliquot epigrammatibus cum Thoma Moro adolescens contẽdit, quinquagenarius mortuus est, Relaturo mihi aliquid de Thomæ Mori poetica, ac doctrina horrescit animus, quòd illum acerbißima morte suus Rex affecit, tantoque eius omni doctrina mirabilior uidetur quòd nunquam Insula egressus, se ipso usus est magistro, adeoq; profecit tum Græce, tum Latine, ut è Græco in latinum carmina uerteret, & epigrammatis satis argutis luderet, cumq; Gulielmo Lilio canendo interdum certaret, mox adgrauiora studia conuersus, non inferior uidebatur suis æqualibus Coleto, Grocinio, Lupsito, Ricardo Pacæo, Roffense, & alijs, quare ad summos magistratus ob eius uirtutes ab Henrico VIII. eius nominis Rege euectus est. Sed cum Rex repudij libellum Reginæ Catherinæ dare uellet cõtra omnia diuina, & humana iura, ipse sese magistratibus abdicauit, ut in ocio uitam duceret, sed nec ea ratione immanem Regis iram euitauit, quin securi eũ percusserit, relictis post se liberis, atque nepotibus, inter quos fuere tres filiæ uirtutibus, & doctrina ornatißimæ Sed de Moro alij plura, hoc mihi loco hæc pauca dixisse sufficiat; celebratur, & legitur eius soluta oratione Vtopia liber de felici, ac beato. R. P. statu; fuere & in Britannorum Idiomate & eorum uernaculo sermone aliqui poetæ ab eis summo in pretio habiti, inter quos Galfredus Chauserus uetustior qui multa scripsit, & Thomas Viatus ambo insignes equites. His ita à Didaco expositis, si non est inquam quod amplius uel meminisse, uel dixisse uelis, tempus est,

ut Andr. Gruntherus suas partes obeat ac de Germanis suis, & Gallis poetis in mediũ afferat, quod cum Gruntherus audiuisset, cœpit huc illuc caput flectere, & abnuenti similis suas etiam Didaco uidebatur partes uelle imponere. Tunc ego, & cæteri omnes, non, non sic Andr. facere oportet, tu tuum onus subeas necesse est. Ceruices habes robustas ad istud onus subeundum, quare age, rubore seposito, rem nauiter aggredere. Tunc sic ait Andr. postquam sic omnes uos uelle uideo, quibus non parere nefas est, hanc sartinam uestro iussu subibo: Sed si minus satis uobis fecero, culpa uestra fiet & sic cœpit: Cum omnis nostra Germania longe, lateq́; pateat multo plures cum in alijs disciplinis, tum in hac poetica facultate peritos alit, & quoniam difficile esset per temporum ordinem omnes enumerare, utcumq́; mihi succurrerint, ut melius potero referam, Inter hos omnium primus non tempore, sed nominis celebritate mihi occurrit Erasmus Des. Rhoterodamus, qui, ut mittam, quæ soluta oratione perscripsit, quæ et ipse suo quodam libello connumerauit non parum etiam in poetica profecisse uidetur; ex ijs quas ex Euripide feliciter tragœdias Latinas fecit, edidit & ipse sed non pari felicitate aliqua sua carmina & uersus partim sua incude formatos, partim ex diuersis Græcis in Latinum conuersos, uir hic iure ubiq́; magnus, sed an tantus fuerit quantus à non nullis existimatur, haud mihi parum liquet, certe inter Germanos Latinus, inter Latinos aliquando Germanus. Fuit & eodem tempore Gulielmus Budæus homo Gallus uir quidem doctiss. et eruditionis non uulgaris, sed quan

tum inter poetas profecerit nescio: ex ipsius, quæ adhuc ego uiderim, scriptis, ille quidem ad quæcunq; uelitis si non tersam, paratam tamen, & copiosam supellectilem habuisse uidetur. Fuere tamen alij, & nunc esse audio aliquot apud Gallos in hac facultate haud infantes, de quibus, ut occurret, agam. Sed ex nostra Germania nõ multo ante hos annos Rhodulphus Agricola fuit Phrysius in Italia primũ mox apud suos exquisitæ doctrinæ studia non nihil longius à littore prouexit, uerum immaturo obitu non ea potuit præstare quæ primis annis pollicebatur, eius nonnullos uersus, & plura soluta oratione legi bonæ frugis spe referta, certe eius in D. Annam Carmen circumfertur, & epigrammata quædam quæ uos haud legisse pigeat. Agricolæ discipulus fuit Ioannes Camerarius, qui & si iuris dicundo operam strenuam nauarit, poeticæ tamen facultatis studiosus adeo fuit ut eius uersus à laudatis laudarentur, ueluti sunt ij, quos de Agricolæ morte reliquit, alios præterea multos audiui ab eo compositos, non à me uisos, præsul hic tandem creatus. Multum quoq; me puero Conrado Celti Protucio deferebatur, ut qui & ipse non solum in poetica, uerum & alijs bonis disciplinis non nihil ornamenti apud nostros Germanos afferret, Legi ipse utique eius carmina non parum multa, quæ si uacaret poßitis legere, Fuit & Sebastianus Ticio Germanus ex Argentorato, qui pene infinita poemata apud suos scripsit, quorum quædam in Italiam aduecta, ut Rosarium D. Virginis matris sapphicum & Nauis quæ Stultifera uocatur. Est & non contemnendi nominis Rhodulphus Langius in Germa-

nia,cuius plura leguntur carmina: Fuit et Brixius ex eadem nostra Germania homo Latine,& Græce satis doctus,præter ea quæ ex Græco Latina fecit uersus etiam quorum nō nullos ipse legi, composuit haud quaquàm Musarum aura destitutos. Rheuclinum et Bilibaldum uobis non recenseo iuris quidem illos peritos,et legum,linguarumq́ cum Græcæ tum Hæbrææ, & Latinæ,quos Pico tuo Lili charißimos fuisse intelligo,eorum tamē uersus habeo nullos quos proferam, audiui ex nostris illos non ἀμούσους fuisse. Apud Batauos Mart. Dorpius in omni ferè scriptorum genere laudatur,sed cum altiora eum,ut superiores, studia non nihil auocarint,tum mors præpropera à scribendo retraxit. Egidius quoq; Delphus uir Transalpinus multa eruditione præditus,et mira in pangendis carminibus facilitate,sed non multa cū re. Felix magis Hermanus Buscius,& soluta simul oratione, Critius uero promptæ facilitatis,et pene extemporalis esse dicitur. Sed horum scripta mihi haud legere contigit & perinde uobis tantum audita refero. Nonnulla quidem Hulrici Hutteni legi, quæ non sine aliqua facilitate sunt de ijs in præsentia quæ soluta oratione perscripsit,quando ex ijs intollerabilē,nec ferendam hominis arrogantiam collegi, hic & in uersu, & carmine pangendo felicior,quàm in soluta orationem mihi fuisse uidetur. Fuit & inter Gallos Salmonius Macrinus Iuliodunensis celebris poeta Gallus Lyricus potiusquàm uel elegus, uel heroicus, libros carminum, seu odarum plerosq; conscripsit, qui editi sunt Parisijs & paßim leguntur,fuit hic à cubiculo Regis Franc. habentur & alia eius opuscula di-

uerso carminum genere, scripsit & hymnos. Dominicus Mancinus Germanus, cuius patriam ignoro, plurima scripsit, tam metro, quàm soluta oratione, quæ ad notitiam meam non peruenere, Sed ex alijs audiui, qui se imprimis opusculum legisse affirmant, de Domini nostri (quam sic uocamus) paßione, uixit sub Maximiliano Romanorum Rege anno circiter M. D. Engelhardus de Francia orientali natione Germanus Romæ uersatus est, & carmina plurima scripsit, quæ commemorare superuacanei operis uidetur, claruit eodem Maximiliano imperante. Iacobus Vimphelingus Sacerdos Ecclesiæ Spirensis, pleraque edidit carmina, inter quæ ad Bertholdum archiepiscopum Moguntinum opus celeberrimum hexametro, et pentrametro uersu elegantißime composuit quod prænotauit de triplici candore, Scripsit & poeticam & alia permulta soluta oratione, quæ apud Theutonas habentur. Fuit et Ioachimus Vadianus Heluetius apud Germanos nostros celebratus Viennæ Pannonicæ aliquandiu docuit, Maximiliano Cæsare imperante, scripsit uaria tum soluta, tum pedestri oratione, inter quæ sunt hæc, carmen de laudibus Cæsarum Friderici III. patris & filij Maximiliani Ecloga cui titulus faustus cõtra inuidos quosdam Elegia altera, qua certamen suum cum morte describit, & ode in laudibus Dominicæ, ut Christiani dicimus, resurrectionis. Siluæ de laudibus patriæ, de poetica, & carminis ratione liber. Io. Cuspinianus Germanus, cuius multa extant cum carmine tum soluta oratione conscripta, poeta, & historicus fuit, nam de Cæsaribus, & Imperatoribus Rom. opus insigne

scriptum reliquit. Fuit & Andreas Traiectensis Theutonicus Monachus uaria scripsit, inter quæ carmina quæ uix leguntur à Germanis D. Benedicti sodalibus. Clemens Marotus poeta Gallus qui cum esset à cubiculo Franc. primi Regis Gallorum plurima suo idiomate, & quidem perleganti conscripta edidit, inter quæ sunt Metamorphosis Ouidiana, & Vergilij æclogæ, iudicium Minois, Encomicum Beroaldi, & alia permulta tum profana tum etiam sacra. Martialis Aruernus coactor Senatus Parisiensis scripsit sermone Gallico rhythmos diuersos inter quos illud maxime memoratur quod Arestam nuncupat. Item cantiones seu cantilenas eleganti carmine, quæ nunc passim à Gallis concinuntur. Vincentius Obsopœius Germanus, qui scripsit de arte bibendi, sicut Ouid. de Arte amandi. Matthias Illyricus scripsit Epithalamion Georgij Sabini Græce carmine elegiaco, in qua eadem materia, & Acontius Melchior lusit. Georgius Sabinus Germanus Brandaburgen. Erotica scripsit, id est amatoria, quæ passim in Germania leguntur, inter quæ sunt epistolæ ad diuersos, quorum prima ad .P. Bembum. Est & Iacobus Micyllus Argentoratensis uir Græce, & Latine doctus, qui publicæ Francphordiæ profitetur, plurima ex Græco transtulit, quæ passim per totam Germaniam leguntur, multa & carmine perscripsit inter quæ epigrammata, Epicedia quædam, Epigrammata in Icones Imperatorum. Nec mittendus est Coradus Coclenius, quem mirabili facundia apud nostros floruisse audiui, atq; imprimis Louanij in Academia trilingui, huius meminit & Erasmus in Ci-

ceroniano. Hic Didacus, ieiune inquit admodum de Coclenio Andrea loqui uideris. Ego enim & uidi & audiui Louanij eleganißime auctores uarios praelegentem, homo certè fuit omnium, quos unquam audiui facundiß. & suauiß. cuius uersus non ex riuis corriuatis, sed ex ipso, ut ita loquar, Permeßi fluminis alueo profluere uidebantur, quorum multos si uacat, uobis memoriter recitarem, Sed cursum dicendi reliquos Andr. non remorabor, qui non cunctatus, sic subsecutus est. Fuit & Georgius Logus Silesius Germanus poeta, cuius carmina pleraq; legi non sine aliquo nitore. Sed & Scænicam poesin nostri Germani attigere, quàm feliciter non dixerim, quade re poetæ. qui fuere hac tempestate ex sacris Hæbreorum, & Christianorum histo rijs dramata conscripserunt Latino sermone, hoc est Comœdias, Tragœdias, & Tragicomœdias imprimis est Protoplastes, siue de creatione hominis Comicotragœdia Hieronymo Zieglero auctore, item ab eodem Isaaci immolatio Comœdia. Item eiusdem Nomothesia, Tragicomœdia, Sanson Tragœdia eodem auctore. Item eodem auctore Heli, siue pædonothia Tragœdia. Legitur & Tragœdia Protogonos inscripta eodem fermè argumento quo Protoplastes ab Io. Anysio composita. Ioseph Comœdia, Cor. Croco Dithero Augustano auctore. Ruth Comedia Iacobo Zouitio Driescaro auctore. Sapientia Solomonis Drama Comicotragicum Xysto Betuleio auctore. Iudith Comicotragœdia Reip. rectè institutæ exemplum eodem Xisto auctore. Susanna Comicotragœdia eiusdem Xysti Betuleij. Beeli una cum Draconis Historia Tragœ-

dia è Germanico Xysti eiusdem Betuleij Latine reddita per Martinum Ostermincherum Augustanum. Eiusdem Zorobabel Comœdia ex libro Esdræ regni feliciter constituti typus è uernacula quoq; per Io. Entomium Augustanum Latinis numeris reddita. Iobus Patientiæ exemplum Comœdia Ioan. Lorichio Hadamario auctore. Eua Mythologia Philippi Melanchthonis redacta in Anctionem Ludicram per Xystum Betuleium Augustanum. Est et Petrus Nannius Alcmarianus Batauus conterraneus (ut puto) Erasmi Rhoterodami, uir insigni literatura, qui utraq; facundia ualet, eius pleraq; soluta oratione legi non aspernanda, sed & carmine eadem penè facultate esse cum alij pleriq; asseruere, tum noster hic Didacus, qui aliquo tempore Louanij diuersatus est, in cuius gymnasio primas obtinet in humanitatis studijs Nannius: neque enim mihi illic esse contigit: audiui & illum Theocriti quædam edyllia in latinam consuetudinem conuertisse. Noster quoque Arnoldus Arlenius hanc poetices lauream adeptus fuisset, si huic uiæ insistere uoluisset, ut eius græca, & latina quædam epigrammata facile ostendunt, si non potius de soluto sermone palmam ferre uoluisset, quod tu Lili plane testari potes, qui eius consuetudine frueris. Potest & terra nostra Germania gloriari Helio Eobano Hesso poeta insigni cuius complura paßim leguntur poemata, non in Germania modo, sed & in Italia & Gallia, hic cum sua Minerua carmina composuit, sed et ex Græcis multa traduxit, ex Homero, Theocrito, & alijs poetis, laudauit & urbem Norumbergiam eleganti heroico carmine, hic non so

lum mea commendatione clarus poeta habeatur, sed etiam Erasmi. Andr. Critius ex Sarmatia Pont. Plocensis, hic ut Erasmus ait, ingenium habet innumerato, carmina pangit feliciter, & felicior in oratione soluta. dicit & ex tempore. Potuissent & in horum classe poetarum connumerari Oecolampadius, Bucerus Sturmius, et Philippus Melanchthon, alijque permulti, si se in bonis tantum literis continere uoluissent, & non plus sapere, quam oporteret. Et non potius cum Martino Luthero populos commouere ad nouæ religionis sectam suscipiendam aduersus Romanum Pont. & Cæsaris imperium, unde tot illatæ Germanicæ nostræ nationi clades, & calamitates sunt. Sed hæc deflere potius quàm emendare possumus, cum quidem cum paucis sapere melius sit, & cũ multis uiuere. Tunc omnes simul rectè tu quidem dixere Andrea, sed & tu de illis. proinde sequere de poetis. Tunc Andreas. Fuit inquit & Io. Secundus Hagiensis, cuius extant Basia, quæ ab omnibus ita leguntur, ut basijs affici uideantur, in quæ Basia Alciatus eleganter carmine lusit. Scripsit præterea elegiarum libros tres, funerum unum Epigrammata, epistolas, odas, siluas. audio & hunc scripsisse alia non nulla, quæ ea ratione non sunt edita quòd in principes quosdam acerbius dicta uiderentur: habuit hic, & duos alios fratres, qui non sunt à Musis alieni, Iuris scientia insignes, quamuis & Cæsaris negocia apud Belgas agant. perijt Io. in suæ ætatis flore. xx. enim V. annum non excessit, de quo si plura quæritis legitote epicedium, quòd in eius funere Adrianus Marius eius frater composuit: leguntur & eius alia

pleraq;

pleraq; inter quæ & epitaphium illud Thomæ Mori.
Quis iacet hic? truncus, cuius caput ense recisum est.
Quæ natat in tetro sanguine? Canicies.
Hic ille est Thomas Morus sic Fata rependit
Tristia multa bonis, & bona multa malis
Quæ circunsistunt Diuæ lugubre cadauer?
Diua tenax ueri, Sancta fides, Nemesis,
Quarum prima fuit causa, & fuit altera mortis
Vltrix iniustæ tertia cædis erit.

Fuisset & Io. Sinapius meus propinquus inter poetas iure collocandus, qui & suo ingenio multos uersus edidit, & ex Græcis multos transtulit, ut est ex Luciano podagra, ni illum philosophiæ, & medicinæ studia à mansuetioribus musis auocassent, & me de eo plura dicere & necessitudo nostra, & omnium uestrum notitia prohibent. Postquam finem dicendi fecit Andr. Gruntherus, omnes sermonis finem esse existimantes assurgere uelle uisi sunt, abitionemq; parare. At ego manete inquam adhuc modicum, nondum enim perfecta est fabula, & restat ut Riccius non ut κωφόν πρόσωπον hic fuisse uideatur, uices enim & partes ipsius ut peragat, restant adhuc & quæ à me relicta in priore Dialogo fuerant ipse suppleat, & ut dicitur παραλειπόμενα eius sermonis nobis recitet, quod cum haud inuitus se facturum Riccius ostendisset & iam dicenda cogitare uideretur, Nunquid dixi amici optimi dignus Andr. uobis uidetur, ut inter huius classis Germanicæ poetas connumeretur? omnibus uero assentientibus, Antimache inquam quoniam tu nostrum senior & doctior etiam, ut qui non solum in poetica, & arte oratoria tum Græce, tū

Latinè cum antiquis utriusq; linguæ es conferendus id quod propediem, quæ in lucem es daturus, quæ dixi clarius ostendent. Tu omnium nostrum sententia atque auctoritate Andr. ipsum Laurea insignias, & honestes, ut qui mereatur & dignus sit non solum inter suos, sed etiam inter nostros annumerari, ut eius declarant carmina, quæ à primis suis annis composuit, heroica, elegiaca, lyrica, & epigrammata. Tunc Antimachus illo ad se uocato, Ego inquit Grunthere meo & istorum omnium nomine, & suffragio te in numerum, & ordinem constituo poetarum, ut non solum in Italia; sed ubique gentium nostra auctoritate poeta habearis, & simul manus capiti imposuit, quod ubi perfectum est. Tunc sic Riccius sermonem exorsus est. Ego amici optimi à prima quidem mea pueritia carminibus & uersibus deditus fui; maiore tamē studio artem oratoriam sum amplexus, in qua quantum profecerim aliorum sit iudicium, non detractabo tamen quod onus imposuistis subire; nolim quidem ita me astrictum esse uelitis, ut si fortè seriem temporum in poetis recensendis, & ordinem perturbauero, accusetis incuriæ, ut enim mihi memoria suggeret uobis referam quod & tu ipse Lili priore Dialogo fecisti, et in hoc ipso paulo ante alij fecere, quippe qui uereri uisus es, ne ij tibi succenserent, quos præterijsses inter hos tamen, qui ab alijs dicti sunt, & post hac dicturi sumus aliqui sunt, & fuere, qui uelut centonas conficerent, quique dum pannos uarij coloris assuunt filo utantur Indico, uel longè diuersi coloris, ita ut iunctura appareat, quod & in imitatione nostra attigimus. Atque imprimis incipiam à Pandulpho Collenucio

Pisaurensi, qui iuris quidem peritus fuit. Sed disciplinis fermè omnibus satis imbutus, adeo ut ad mortẽ usque cum Leoniceno uiro doctiss. controuersias exercuerit, nec facultate poetica caruit, quippe cuius carmina multa leguntur alia atque alia multis ignota, publice uerò legitur urbs Florentina, & Laurentij Medices panegyricus carmine Heroico, de quo hæc legitur Politiani epistola ad Io. Picum, Promiseram uenturum mane ad te, ut Indum illum hospitem de rebus patrijs una tecum audirem fabulantem, sed unctior culina me rapuit. Pádulphus Collenucius Præt. Vrb. carmen pro rostris ineunte summo Magistratu pronunciauit, materia Laudes urbis, sedi ego ad pedes dicentis in ipso suggestu cõspicuus omnibus, omnes enim planè confluxerant, qui sic ab ore dicentis pendebant ut ad unum putares literatos, carmen grande uarium, cultum, nisi forsitan fefellit, actio certe potuit fallere. Fuit enim plane Roscius, mihi tantum tribuit, ut cum quid eminebat, oculos ad me statim, quasi gaudens agnosci, sed exibit puto, & claustra perfringet, etenim qua forma est diu latebras ferre non potest, Vale. Extant uero eius soluta oratione plurima scripta, quæ quia paßim leguntur non commemoro. Elisium Calentium ingenio quidem ad poeticam aptum fuisse uideo, sed amoribus implicitum, uixit tempore Pontani, Altilij & Sanazarij, quibus etiam familiaris fuit, pauper admodum, non multa huius carmina memini me legisse, audio tamen pleraque extare quæ & Angelo Colotio Episcopo Nucerino Elisius uiuens ipse dicauit, huius à Pontano fit mẽtio, Appulus uero fuit ex Amphracta oppido, et Nea

poli præcipuè uersatus. Fuit & per eà tempora Fran. Niger Venetus, cuius opuscula multa leguntur. hic cum Hippolyto Estensi primo Card. amplißi. & Illustriß. adhæsisset, ab eo protonotarij dignitate, & domus suæ magistratu insignitus est. Vidi eius pleraq; carmina, sed admodum dura, quod in eis affectatam eruditionem insereret, librum totius grãmatices non aspernandum reliquit. Diutius Ferrariæ uersatus est. Est & alter Franc. Niger Bassanen. poeta, cuius opuscula carmine conscripta leguntur, imprimisque heroicum carmen quod inscribitur Rhetia, siue de situ, & moribus Rhetorum, & lyrica non nulla. Fuit & Macarius Mutius eques Camers scripsit de Crucis uictoria, seu de triumpho Christi, Epistola eius ad Ang. Politianum legitur lib. VII. epistolarum Politiani. Paulus. III. Pont. Max. qui uiridi sua senecta multos se iuniores Card. Pontificatum ab interitu suo sibi pollicentes elusit, & ipse & Græce, & Latine bene doctus non parum in poetica profecit, ac in rebus occupatiß. Græca, & Latina carmina sibi à uiris doctis recitari non renuit, penè nonagenarius non modo sensibus integris, sed corpore pro ætate firmo, ac ualenti adeo, ut uerum illud existimem quod interroganti Iouio Leonicenum quo nam arcano artis uteretur, ut tanto corporis, atque animi uigore uitia senectutis superaret, uiuidum ei respondit ingenium, salubre uero corpus hilari singularitatis præsidio facile tuemur. Erat & Leonicenus meritò inter poetas collocandus, nam cum senex optimos uersus faceret, & interdum è Græco in Latinum transferret, tum in iuuenili sua ætate non modo meditatos argutè, & doctè

composuit, sed etiam ut sæpe mihi memorare solitus fuit, ex tempore, & impræmeditata carmina cecinit. Fuit & per hæc tempora Vergilius Portus medicus, & poeta Mutinensis, cuius uersus legebantur me adolescente, Bononiæ imprimis uixit. Cognoui & Romæ Franc. Arsillum Senogalliensem medicinam profitentem, & simul poeticam, legitur eius elegia de poetis urbanis sui temporis, item proloquia Hippocratis satis apposito uersu, homo frugi fuit, et contemptor auræ aulicæ, & perinde paruo in precio habitus. Sunt & si Deis placet qui Quintianum Stoam, & Scopã Grammatistas, inter poetas connumerent, cum potius inter gloriosos Nebulones, et maledicos reponendi sint, qui tamen & ipsi aliquos nacti sunt sui amatores: de quibus in præsentia nihil aliud quàm obiter Catulli illud imitatus dicam; cum suis uiuant, ualeantque amicis, quos sibi nugis triuij pararunt: Sed de his iam plus satis. Hos cum Riccius commemorasset. Quid inquam ego? num Iulium Camillum tuum uis præterire? Et tu Porte qui cum eo, diu es uersatus? hoc pro uobis ego munere fungar & simul. Fuit inquam Iulius Camillus Foroiuliensis Polyhistor, qui in disciplinis nouas quasdam methodos se inuenisse gloriabatur ut Theatrum illud suum, quo miraculose conclusas disciplinas prædicabat, ad ostentationem & quæstum potius quàm ad erudiendos credulos adolescentes, unde non modo ab amicis, sed & à principibus uiris grãdem pecuniam interdum extorquebat, uidi uero eius pleraque carmina cum latina, tum uernacula, nõ inerudita illa quidem, sed quasi inuitis musis, & Minerua composita, quorum & non nulla suis ipse com-

mentarijs est interpretatis, certe dum uixit multos in sui admirationem conuertit, quos inter tu Porte, & tu Ricci fuistis, qui & eius epitaphium hoc elegans composuisti.

D. M.

Iulio Camillo uiro & ad omnia omnium ſcientiarum ſenſa mirificè eruenda, & ſciẽtias ipſas in ſuum ordinem aptè conſtituẽdas natura mire facto de Latinis literis imprimis optimè merito, qui dum Mediolani ſub Daualo Hiſtonii Principe D. Ioannis arcana diuinitus perſcrutatus, repentino apud Dom. Saulium mortuus concidit, uixit ann. * * *

Tunc his à me dictis aliquanto in me commoti Portus, & Riccius, parcius certè Lili de tanto, ac tali uiro, loqui debuisses, cuius nomen per omnem penè Europam diffusum est. Sermonem secutus Riccius de poetis. Achilles inquit Bocchius eques Bononien. in hoc genere laudis & cæterarum optimarum artium non mediocrem honorem sibi comparauit, qui in omni hac penè facultate præclara documenta dedit superioribus annis, & nunc publice in patria honestè profitendo, & eius historias conscribendo, simulque magnificas ædes construens sibi, & Musis symbola conficit, ex uarijs cum philosophiæ sententijs, tum historijs, et fabulis, quæ uariò carminum genere exponit, & elegantißimè graphide compingi facit subtilißime in ære adeo, ut his symbolis illa tria conficiat, quæ bonus poeta, & orator efficere debet, hoc est ut prosit, ut de-

lectet, & in utramque partem moueat. Io. Petrus Pherettus Rhauennas iuuenis poeta fuit alicuius nominis, multa enim carmine perscripsit, & uarij quidem generis, & soluta oratione, patrem habuit Nic. Pherettum grãmaticum nõ ignobilem, senex Episcopus factus Mylensis, uerso stylo in studijs ecclesiasticis consenescit. Scripsit & bene magna uolumina Stephanus Doletus homo Gallus quæ mihi uoluere nunquam fuit animus, triuialibus enim illa, & scholariũ magistris scripta sunt ad triuialem elegantiam cõparandam, uerum & eius carmina feruntur, satis illa quidem tolerabilia, sed arrogantiæ plena, quam cũ & in cœlum, & pietatem extulisset, illum meritò impietatis procella è medio sustulit. Fuit & Bonauẽtura Pistophilus inter mediocres poetas ut qui cum Strozis sit uersatus, sed in conficiendis epistolis ad Principes, & uiros primarios elegantiß. fuit in hoc nostro idiomate, quare eum sibi à secretis Alphonsus Princeps noster asciuit, hic & philosophiæ post eloquentiam, & poeticam, operam sub Leoniceno non nihil dedit, ideoq; gratus discipulus, doctori sepulchrum honorificentiß. poni curauit. hic Ferrinum suæ Bibliothecæ hæredem reliquit, quem Ferrinum non sine piaculo hoc loco silentio præterirem, qui uersiculos, ut scitis, cũ Latinos, tum Hetruscos politos, ac tersos pangebat, ut mittam quàm elegantes principales epistolas conscriberet, Sed de eo nihil est quod plura uobis enarrem. Eulogium tantum uobis afferam, quod noster hic Lilius in eius funere composuit.

tum inter poetas profecerit nescio: ex ipsius, quæ adhuc ego uiderim, scriptis, ille quidem ad quæcunq; uelitis, si non detersam, paratam tamen, & copiosam supellectilem habuisse uidetur. Fuere tamen alij, & nunc esse audio aliquot apud Gallos in hac facultate haud infantes, de quibus, ut occurret, agam. Sed ex nostra Germania nō multo ante hos annos Rhodulphus Agricola fuit Phrysius in Italia primũ mox apud suos exquisitæ doctrinæ studia non nihil longius à littore prouexit, uerum immaturo obitu non ea potuit præstare quæ primis annis pollicebatur, eius nonnullos uersus, & plura soluta oratione legi bonæ frugis spe referta, certe eius in. D. Annam Carmen circumfertur, & epigrammata quædam quæ uos haud legisse pigeat. Agricolæ discipulus fuit Ioannes Camerarius, qui & si iuris dicundo operam strenuam nauarit, poeticæ tamen facultatis studiosus adeo fuit ut eius uersus à laudatis laudarentur, ueluti sunt ij, quos de Agricolæ morte reliquit, alios præterea multos audiui ab eo compositos, non à me uisos, præsul hic tandem creatus. Multum quoq; me puero Conrado Celti Protucio deferebatur, ut qui & ipse non solum in poetica, uerum & alijs bonis disciplinis non nihil ornamenti apud nostros Germanos afferret, Legi ipse utique eius carmina non parum multa, quæ si uacaret posßitis legere, Fuit & Sebastianus Ticio Germanus ex Argentorato, qui pene infinita poemata apud suos scripsit, quorum quædam in Italiam aduecta, ut Rosarium D. Virginis matris sapphicum & Nauis quæ Stultifera uocatur. Est & non contemnendi nominis Rhodulphus Langius in Germa-

nia, cuius plura leguntur carmina: Fuit et Brixius ex eadem nostra Germania homo Latine, & Grace satis doctus, præter ea quæ ex Græco Latina fecit uersus etiam quorum nõ nullos ipse legi, composuit haud quaquàm Musarum aura destitutos. Rheuclinum et Bilibaldum uobis non recenseo iuris quidem illos peritos, et legum, linguarumq́; cum Græcæ tum Hæbrææ, & Latinæ, quos Pico tuo Lili charißimos fuisse intelligo, eorum tamẽ uersus habeo nullos quos proferam, audiui ex nostris illos non ἀμύσους fuisse. Apud Batauos Mart. Dorpius in omni ferè scriptorum genere laudatur, sed cum altiora eum, ut superiores, studia non nihil auocarint, tum mors præpropera à scribendo retraxit. Egidius quoq; Delphus uir Transalpinus multa eruditione præditus, et mira in pangendis carminibus facilitate, sed non multa cũ re. Felix magis Hermanus Buscius, & soluta simul oratione. Critius uero promptæ facilitatis, et pene extemporalis esse dicitur. Sed horum scripta mihi haud legere contigit & perinde uobis tantum audita refero. Non nulla quidem Hulrici Hutteni legi, quæ non sine aliqua facilitate sunt de ijs in præsentia quæ soluta oratione perscripsit, quando ex ijs intollerabilẽ, nec ferendam hominis arrogantiam collegi, hic & in uersu, & carmine pangendo felicior, quàm in soluta orationem mihi fuisse uidetur. Fuit & inter Gallos Salmonius Macrinus Iuliodunensis celebris poeta Gallus Lyricus potiusquàm uel elegus, uel heroicus, libros carminum, seu odarum plerosq́; conscripsit, qui editi sunt Parisijs & paßim leguntur, fuit hic à cubiculo Regis Franc. habentur & alia eius opuscula di-

uerso carminum genere, scripsit & hymnos. Dominicus Mancinus Germanus, cuius patriam ignoro, plurima scripsit, tam metro, quàm soluta oratione; quæ ad notitiam meam non peruenere, Sed ex alijs audiui, qui se imprimis opusculum legisse affirmant, de Domini nostri (quam sic uocamus) paßione; uixit sub Maximiliano Romanorum Rege anno circiter. M. D. Engelhardus de Francia orientali natione Germanus Romæ uersatus est, & carmina plurima scripsit, quæ commemorare superuacanei operis uidetur, claruit eodem Maximiliano imperante. Iacobus Vimphelingus Sacerdos Ecclesiæ Spirensis, pleraq; edidit carmina, inter quæ ad Bertholdum archiepiscopum Moguntinum opus celeberrimum hexametro, et pentrametro uersu elegantißime composuit, quod prænotauit de triplici candore, Scripsit & poeticam & alia permulta soluta oratione, quæ apud Theutonas habentur. Fuit et Ioachimus Vadianus Heluetius apud Germanos nostros celebratus Viennæ Pannonicæ aliquandiu docuit, Maximiliano Cæsare imperante, scripsit uaria tum soluta, tum pedestri oratione, inter quæ sunt hæc, carmen de laudibus Cæsarum Friderici III. patris & filij Maximiliani Ecloga cui titulus faustus cõtra inuidos quosdam Elegia altera, qua certamen suum cum morte describit, & ode in laudibus Dominicæ, ut Christiani dicimus, resurrectionis. Siluæ de laudibus patriæ, de poetica, & carminis ratione liber. Io. Cuspinianus Germanus, cuius multa extant cum carmine tum soluta oratione conscripta, poeta, & historicus fuit, nam de Cæsaribus, & Imperatoribus Rom. opus insigne

scriptum reliquit. Fuit & Andreas Traiectensis Theutonicus Monachus uaria scripsit, inter quæ carmina quæ uix leguntur à Germanis D. Benedicti sodalibus. Clemens Marotus poeta Gallus qui cum esset à cubiculo Franc. primi Regis Gallorum plurima suo idiomate, & quidem pereleganti conscripta edidit, inter quæ sunt Metamorphosis Ouidiana, & Vergilij æclogæ, iudicium Minois, Encomicum Beroaldi, & alia permulta tum profana tum etiam sacra. Martialis Aruernus coactor Senatus Parisiensis scripsit sermone Gallico rhythmos diuersos inter quos illud maxime memoratur quod Arestam nuncupat. Item cantiones seu cantilenas eleganti carmine, quæ nunc passim à Gallis concinuntur. Vincentius Obsopæius Germanus, qui scripsit de arte bibendi, sicut Ouid. de Arte amandi. Matthias Illyricus scripsit Epithalamion Georgij Sabini Græce carmine elegiaco, in qua eadem materia, & Acontius Melchior lusit. Georgius Sabinus Germanus Brandaburgen. Erotica scripsit, id est amatoria, quæ passim in Germania leguntur, inter quæ sunt epistolæ ad diuersos, quorum prima ad P. Bembum. Est & Iacobus Micyllus Argentoratensis uir Græce, & Latine doctus, qui publicæ Francphordiæ profitetur, plurima ex Græco transtulit, quæ passim per totam Germaniam leguntur, multa & carmine perscripsit inter quæ epigrammata, Epicedia quædam, Epigrammata in Icones Imperatorum. Nec mittendus est Coradus Coclenius, quem mirabili facundia apud nostros floruisse audiui, atq; imprimis Louanij in Academia trilingui, huius meminit & Erasmus in Ci-

ceroniano. Hic Didacus, ieiune inquit admodum de Coclenio Andrea loqui uideris. Ego enim & uidi & audiui Louanij eleganißime auctores uarios prælegentem, homo certè fuit omnium, quos unquam audiui facundiß. & suauiß. cuius uersus non ex riuis corriuatis, sed ex ipso, ut ita loquar, Permeßi fluminis alueo profluere uidebantur, quorum multos si uacat, uobis memoriter recitarem, Sed cursum dicendi reliquos Andr. non remorabor, qui non cunctatus, sic subsecutus est. Fuit & Georgius Logus Silesius Germanus poeta, cuius carmina pleraq; legi non sine aliquo nitore. Sed & Scænicam poesin nostri Germani attigere, quàm feliciter non dixerim, quæ de re poetæ. qui fuere hac tempestate ex sacris Hæbreorum, & Christianorum historijs dramata conscripserunt Latino sermone, hoc est Comœdias, Tragœdias, & Tragicomœdias imprimis est Protoplastes, siue de creatione hominis Comicotragœdia Hieronymo Zieglero auctore, item ab eodem Isaaci immolatio Comœdia. Item eiusdem Nomothesia, Tragicomœdia, Sanson Tragœdia eodem auctore. Item eodem auctore Heli, siue pædonothia Tragœdia. Legitur & Tragœdia Protogonos inscripta eodem fermè argumento quo Protoplastes ab Io. Anysio composita. Ioseph Comœdia, Cor. Croco Dithero Augustano auctore. Ruth Comedia Iacobo Zouitio Driescaro auctore. Sapientia Solomonis Drama Comicotragicum Xysto Betuleio auctore. Iudith Comicotragœdia Reip. rectè institutæ exemplum eodem Xisto auctore. Susanna Comicotragœdia eiusdem Xysti Betuleij. Beeli una cum Draconis Historia Tragœ-

dia è Germanico Xysti eiusdem Betuleij Latine reddita per Martinum Ostermincherum Augustanum. Eiusdem Zorobabel Comœdia ex libro Esdræ regni feliciter constituti typus è uernacula quoq; per Io. Entomium Augustanum Latinis numeris reddita. Iobus Patientiæ exemplum Comœdia Ioan. Lorichio Hadamario auctore. Eua Mythologia Philippi Melanchthonis redacta in Anctionem Ludicram per Xystum Betuleium Augustanum. Est et Petrus Nannius Alcmarianus Batauus conterraneus (ut puto) Erasmi Rhoterodami, uir insigni literatura, qui utraq; facundia ualet, eius pleraq; soluta oratione legi non aspernanda, sed & carmine eadem penè facultate esse cum alij pleriq; asseruere, tum noster hic Didacus, qui aliquo tempore Louanij diuersatus est, in cuius gymnasio primas obtinet in humanitatis studijs Nannius: neque enim mihi illic esse contigit: audiui & illum Theocriti quædam edyllia in latinam consuetudinem conuertisse. Noster quoque Arnoldus Arlenius hanc poetices lauream adeptus fuisset, si huic uiæ insistere uoluisset, ut eius græca, & latina quædam epigrammata facile ostendunt, si non potius de soluto sermone palmam ferre uoluisset, quod tu Lili plane testari potes, qui eius consuetudine frueris. Potest & terra nostra Germania gloriari Helio Eobano Hesso poeta insigni cuius complura passim leguntur poemata, non in Germania modo, sed & in Italia & Gallia, hic cum sua Minerua carmina composuit, sed et ex Græcis multa traduxit, ex Homero, Theocrito, & alijs poetis, laudauit & urbem Norumbergiam eleganti heroico carmine, hic non so

lum mea commendatione clarus poeta habeatur, sed etiam Erasmi. Andr. Critius ex Sarmatia Pont. Plocensis, hic ut Erasmus ait, ingenium habet innumerato, carmina pangit feliciter, & felicior in oratione soluta. dicit & ex tempore. Potuissent & in horum classe poetarum connumerari Oecolampadius, Bucerus Sturmius, et Philippus Melanchthon, alijque permulti, si se in bonis tantum literis continere uoluissent, & non plus sapere, quam oporteret: Et non potius cum Martino Luthero populos commouere ad nouæ religionis sectam suscipiendam aduersus Romanum Pont. & Cæsaris imperium, unde tot, i latæ Germanicæ nostræ nationi clades, & calamitates sunt. Sed hæc deflere potius quàm emendare possumus, cum quidem cum paucis sapere melius sit, & cũ multis uiuere. Tunc omnes simul recte tu quidem dixere Andrea, sed & tu de illis. proinde sequere de poetis. Tunc Andreas. Fuit inquit & Io. Secundus Hagiensis, cuius extant Basia, quæ ab omnibus ita leguntur, ut basijs affici uideantur, in quæ Basia Alciatus eleganter carmine lusit. Scripsit præterea elegiarum libros tres, funerum unum Epigrammata, epistolas, odas, siluas. audio & hunc scripsisse alia non nulla, quæ ea ratione non sunt edita quòd in principes quosdam acerbius dicta uiderentur: habuit hic, & duos alios fratres, qui non sunt à Musis alieni, Iuris scientia insignes, quamuis & Cæsaris negocia apud Belgas agant. perijt Io. in suæ ætatis flore. xx. enim V. annum non excessit, de quo si plura quæritis legitote epicedium, quòd in eius funere Adrianus Marius eius frater composuit: leguntur & eius alia

pleraq;

plerãq; inter quæ & epitaphium illud Thomæ Mori.

Quis iacet hic? truncus, cuius caput ense recisum est.
Quæ natat in tetro sanguine? Canicies.
Hic ille est Thomas Morus sic Fata rependit
Tristia multa bonis, & bona multa malis
Quæ circunsistunt Diuæ lugubre cadauer?
Diua tenax ueri, Sancta fides, Nemesis,
Quarum prima fuit causa, & fuit altera mortis
Vltrix iniustæ tertia cædis erit.

Fuisset & Io. Sinapius meus propinquus inter poetas iure collocandus, qui & suo ingenio multos uersus edidit, & ex Græcis multos transtulit, ut est ex Luciano podagra, ni illum philosophiæ, & medicinæ studia à mansuetioribus musis auocassent, & me de eo plura dicere & necessitudo nostra, & omnium uestrum notitia prohibent. Postquam finem dicendi fecit Andr. Gruntherus, omnes sermonis finem esse existimantes assurgere uelle uisi sunt, abitionemq; parare. At ego manete inquam adhuc modicum, nondum enim perfecta est fabula, & restat ut Riccius non ut κωφόν πρόσωπον hic fuisse uideatur, uices enim & partes ipsius ut peragat, restant adhuc & quæ à me relicta in priore Dialogo fuerant ipse suppleat, & ut dicitur παραλιπόμενα eius sermonis nobis recitet, quod cum haud inuitus se facturum Riccius ostendisset & iam dicenda cogitare uideretur, Nunquid dixi amici optimi dignus Andr. uobis uidetur, ut inter huius classis Germanicæ poetas connumeretur? omnibus uero assentientibus, Antimache inquam quoniam tu nostrum senior & doctior etiam, ut qui non solum in poetica, & arte oratoria tum Græce, tũ

Latinè cum antiquis utriusq; linguæ es conferendus id quod propediem, quæ in lucem es daturus, quæ dixi clarius ostendent. Tu omnium nostrum sententia atque auctoritate Andr. ipsum Laurea insignias, & honestes, ut qui mereatur & dignus sit non solum inter suos, sed etiam inter nostros annumerari, ut eius declarant carmina, quæ à primis suis annis composuit, heroica, elegiaca, lyrica, & epigrammata. Tunc Antimachus illo ad se uocato, Ego inquit Grunthere meo & istorum omnium nomine, & suffragio te in numerum, & ordinem constituo poetarum, ut non solum in Italia, sed ubique gentium nostra auctoritate poeta habearis, & simul manus capiti imposuit, quod ubi perfectum est. Tunc sic Riccius sermonem exorsus est. Ego amici optimi à prima quidem mea pueritia carminibus & uersibus deditus fui; maiore tamē studio artem oratoriam sum amplexus, in qua quantum profecerim aliorum sit iudicium, non detractabo tamen quod onus imposuistis subire; nolim quidem ita me astrictum esse uelitis, ut si fortè seriem temporum in poetis recensendis, & ordinem perturbauero, accusetis incuriæ, ut enim mihi memoria suggeret uobis referam quod & tu ipse Lili priore Dialogo fecisti, et in hoc ipso paulo ante alij fecere, quippe qui uereri uisus es, ne ij tibi succenserent, quos præterijsses inter hos tamen, qui ab alijs dicti sunt, & post hac dicturi sumus aliqui sunt, & fuere, qui uelut centonas conficerent, quique dum pannos uarij coloris assuunt filo utantur Indico, uel longè diuersi coloris, ita ut iunctura appareat, quod & in imitatione nostra attigimus. Atque imprimis incipiam à Pandulpho Collenucio

Pisaurensi, qui iuris quidem peritus fuit. Sed disciplinis fermè omnibus satis imbutus, adeo ut ad mortē usque cum Leoniceno uiro doctiss. controuersias exercuerit, nec facultate poetica caruit, quippe cuius carmina multa leguntur alia atque alia multis ignota, publice uerò legitur urbs Florentina, & Laurentij Medices panegyricus carmine Heroico, de quo hæc legitur Politiani epistola ad Io. Picum, Promiseram uenturum mane ad te, ut Indum illum hospitem de rebus patrijs una tecum audirem fabulantem, sed unctior culina me rapuit. Pádulphus Collenucius Præt. Vrb. carmen pro rostris ineunte summo Magistratu pronunciauit, materia Laudes urbis, sedi ego ad pedes dicentis in ipso suggestu cōspicuus omnibus, omnes enim planè confluxerant, qui sic ab ore dicentis pendebant ut ad unum putares literatos, carmen grande uarium, cultum, nisi forsitan fefellit, actio certe potuit fallere. Fuit enim plane Roscius, mihi tantum tribuit, ut cum quid eminebat, oculos ad me statim, quasi gaudens agnosci, sed exibit puto, & claustra perfringet, etenim qua forma est diu latebras ferre non potest. Vale. Extant uero eius soluta oratione plurima scripta, quæ quia passim leguntur non commemoro. Elisium Calentium ingenio quidem ad poeticam aptum fuisse uideo, sed amoribus implicitum, uixit tempore Pontani, Altilij & Sanazarij, quibus etiam familiaris fuit, pauper admodum, non multa huius carmina memini me legisse, audio tamen pleraque extare quæ & Angelo Colotio Episcopo Nucerino Elisius uiuens ipse dicauit, huius à Pontano fit mētio, Appulus uero fuit ex Amphracta oppido, et Nea

poli præcipuè uersatus. Fuit & per eà tempora Fran. Niger Venetus, cuius opuscula multa leguntur. hic cum Hippolyto Estensi primo Card. ampliß. & Illustriß. adhæsisset, ab eo protonotarij dignitate, & domus suæ magistratu insignitus est. Vidi eius pleraque carmina, sed admodum dura, quod in eis affectatam eruditionem insereret, librum totius grãmatices non aspernandum reliquit. Diutius Ferrariæ uersatus est. Est & alter Franc. Niger Bassanen. poeta, cuius opuscula carmine conscripta leguntur, imprimisque heroicum carmen quod inscribitur Rhetia, siue de situ, & moribus Rhetorum, & lyrica non nulla. Fuit & Macarius Mutius eques Camers scripsit de Crucis uictoria, seu de triumpho Christi, Epistola eius ad Ang. Politianum legitur lib. VII. epistolarum Politiani. Paulus. III. Pont. Max. qui uiridi sua senecta multos se iuniores Card. Pontificatum ab interitu suo sibi pollicentes elusit, & ipse & Græce, & Latine bene doctus non parum in poetica profecit, ac in rebus occupatiß. Græca, & Latina carmina sibi à uiris doctis recitari non renuit, penè nonagenarius non modo sensibus integris, sed corpore pro ætate firmo, ac ualenti adeo, ut uerum illud existimem quod interroganti Iouio Leonicenum quo nam arcano artis uteretur, ut tanto corporis, atque animi uigore uitia senectutis superaret, uiuidum ei respondit ingenium, salubre uero corpus hilari singularitatis præsidio facile tuemur. Erat & Leonicenus meritò inter poetas collocandus, nam cum senex optimos uersus faceret, & interdum è Græco in Latinum transferret, tum in iuuenili sua ætate non modo meditatos argutè, & doctè

composuit, sed etiam ut sæpe mihi memorare solitus fuit, ex tempore, & impræmeditata carmina cecinit. Fuit & per hæc tempora Vergilius Portus medicus, & poeta Mutinensis, cuius uersus legebantur me adolescente, Bononiæ imprimis uixit. Cognoui & Romæ Franc. Arsillum Senogalliensem medicinam profitentem, & simul poeticam, legitur eius elegia de poetis urbanis sui temporis, item proloquia Hippocratis satis apposito uersu, homo frugi fuit, et contemptor auræ aulicæ, & perinde paruo in precio habitus. Sunt & si Deis placet qui Quintianum Stoam, & Scopã Grammatistas, inter poetas connumerent, cum potius inter gloriosos Nebulones, et maledicos reponendi sint, qui tamen & ipsi aliquos nacti sunt sui amatores: de quibus in præsentia nihil aliud quàm obiter Catulli illud imitatus dicam; cum suis uiuant, ualeantque amicis, quos sibi nugis triuij pararunt: Sed de his iam plus satis. Hos cum Riccius commemorasset. Quid inquam ego? num Iulium Camillum tuum uis præterire? Et tu Porte qui cum eo, diu es uersatus? hoc pro uobis ego munere fungar & simul. Fuit inquam Iulius Camillus Foroiuliensis Polyhistor, qui in disciplinis nouas quasdam methodos se inuenisse gloriabatur ut Theatrum illud suum, quo miraculose conclusas disciplinas prædicabat, ad ostentationem & quæstum potius quàm ad erudiendos credulos adolescentes, unde non modo ab amicis, sed & à principibus uiris grãdem pecuniam interdum extorquebat, uidi uero eius pleraque carmina cum latina, tum uernacula, nõ inerudita illa quidem, sed quasi inuitis musis, & Minerua composita, quorum & non nulla suis ipse com-

lectet, & in utramque partem moueat. Io. Petrus Pherettus Rhauennas iuuenis poeta fuit alicuius nominis, multa enim carmine perscripsit, & uarij quidem generis, & soluta oratione, patrem habuit Nic. Pherettum grãmaticum nõ ignobilem, senex Episcopus factus Mylensis, uerso stylo in studijs ecclesiasticis consenescit. Scripsit & bene magna uolumina Stephanus Doletus homo Gallus quæ mihi uoluere nunquam fuit animus, triuialibus enim illa, & scholarũ magistris scripta sunt ad triuialem elegantiam comparandam, uerum & eius carmina feruntur, satis illa quidem tolerabilia, sed arrogantiæ plena, quam cũ & in cœlum, & pietatem extulisset, illum meritò impietatis procella è medio sustulit. Fuit & Bonauẽtura Pistophilus inter mediocres poetas ut qui cum Strozis sit uersatus, sed in conficiendis epistolis ad Principes, & uiros primarios elegantiß. fuit in hoc nostro idiomate, quare eum sibi à secretis Alphonsus Princeps noster asciuit, hic & philosophiæ post eloquentiam, & poeticam, operam sub Leoniceno non nihil dedit, ideoq; gratus discipulus, doctori sepulchrum honorificentiß. poni curauit. hic Ferrinum suæ Bibliothecæ hæredem reliquit, quem Ferrinum non sine piaculo hoc loco silentio præterirem, qui uersiculos, ut scitis, cũ Latinos, tum Hetruscos politos, ac tersos pangebat, ut mittam quàm elegantes principales epistolas conscriberet, Sed de eo nihil est quod plura uobis enarrem. Eulogium tantum uobis afferam, quod noster hic Lilius in eius funere composuit.

D. M.

BARTH. Ferrino ab epiſtolis duorum ſubinde Principum Alph. & Herc. Eſten. qui ob eius fidem, integritatem, prudentiam, ac taciturnitatem, & in negociis gerendis dexteritatem, multo maiora erga eum animo conceperant, hic unus omniũ aulæ, vrbi, prouinciæ, cæteriſque omnibus officioſus, adeoq; gratioſus fuit, vt in ipſo ætatis ſuæ flore immatura morte præreptum ſimul omnes vnà collachrymarint. Ecaterina vxor ex eo iam ſeptem liberorũ mater mœſtiſs. pos. vixit ãnis p.m.xxxviii.

Tunc ego Ricci inquam ſi planè de Ferrino dicere uolebas particulam illam recitare debueras, quæ de eius tota uita eſt in tua luculenta illa oratione de eius obitu deſcripta, & edita, uel ex Alb. Lolij uernacula funebri oratione, uel ſi breuius, concinniuſq; uolebas, tuum illud epitaphium, quod in eius ſepulchro pulcherrimis literis eſt inſcriptum in Mariæ Conſolationis æde. Sed de Ferrino iam ſatis, uideo enim uos omnes ſuper eius memoria animo cõmotos, quare ad cæteros te conuertas, ſic faciam inquit Riccius, & ſimul in me conuerſus, tuum inquit Lili Cynthium Io. Bapt. Gyraldum imprimis afferam, qui & ætate, et amore Ferrino fuerat æqualis, ita in ſtudijs philoſophiæ longè ſuperior, qui ob præclaras ipſius dotes, cum ipſe philoſophiæ, & medicinæ operam daret, eaſq; publice profiteretur, primum à Principe hoc noſtro, & Tribuno pleb. totoq; Senatu in humanitatis

studijs, in demortui Cœlij Calcagnini locum suffectus est et non multo post idem Princeps in suorum à secretis collegium asciuit, hic enim quantum in arte oratoria, & poetica profecerit, nostis omnes, quid enim dicam in uernaculo, quem isti uocant Hetrusco sermone, eius enim Tragœdias, Comedias, ac antiquas Satyras, per tot annos intermissas actas maximo cum plausu audistis, & uidistis, legistis & epigrammata hoc est Cantiones quas Flammas inscripsit, uidistis eius poemata Latina, Herc. principem Salutatum, heroico uersu æclogas, elegias, epigrammata, & alia iambis typis publicata, permittatis oro me de Cynthio ex amoris abundantia, & si uobis hæc notissima dixisse. Tunc Didacus non minori causa, si non elegantia de Cynthio dicere uoluissem, Didacum excepit Riecius, fratrem habet Cynthius Flauium Ant. Gyraldum, qui epigrammata, et elegias non minore cultu, et argutia componere est solitus, sed cũ quietiori uitæ se tradiderit, ne dicã ocio ignobili, sua carmina minus in apertum prodit: audite quæso eius distichon, quod de glorioso quodam poeta se iactante in multorum corona, ex tempore fudit.

Aesopi ueluti uarijs cornicula plumis
Induta, inter aues conspiciendus ades

Et simul hoc dicto Riccius de poetis sermonem continuauit, hic per uos inquit mihi liceat de Hyeronimo Phaletho aliquanto sublatius nunc dicere, cuius amicitia, & quotidiana prope consuetudine utor, is enim patria Saonensis ex Liguria nobili loco natus diuersas orbis partes circuiuit ad capessendas bonas artes, & ingenij cultũ, quem, ut aiunt, in numerato

habet, nam ut mittam iuris & legum peritiam, qua ab Alciato, & Catone est insignitus, & uersus quoq; Latinos, ut eius libelli, qui iam editi sunt, ostendunt; & Hetruscos uernaculos cõmode pangit, nec eum destituit utraq; soluta oratio, ut eius nunc cæteras animi & corporis dotes prætercam, quibus de rebus Herc. princeps noster sapientissimus cũ anno superiore inter suos oratores, quos huc illuc ad diuersos maximos principes destinat, cõnumerauit. Scio ego quantum ille absit ab eo quod quidam illi eius successu inuidi obijciunt, sed rumpantur licebit. Ille indies magis proficiet neq; uero Phalethus primus in sua familia ijs uirtutibus ornatus: patrẽ habuit Guidonem Phalethum, & poetam, & oratorem, cuius utriusq; facundiæ monumenta ipse perlegi, Sed & mater illius literarum non fuit ignara, Habet & fratrem qui à maioribus non degenerat, habuit quoq; auum maternum qui perbelle eruditus fuit Dominic. Nanum Mirabellium, qui elego carmine nonnulla scripsit, elegias scilicet & epigrammata stilo penè omni Ouidiano, reliquit & opus illud laboriosum ex omni florum genere ex scriptoribus concinnatum, quod a re Polyanthęam apppellauit. Fuerat & his addendus si non præponendus horum collega Iac. Actiolus, si non tam parcus, ac tenax suorum carminum esset, sed de eius patre et filio, tu Lili planius priore dialogo, & tuo carmine ad Thebaldeum testimonium perhibuisti. Poterit & merito quidem quisquis uiderit Iac. Nouarij adolescentis molliculos uersiculos, muita, ut ipse est, præditos modestia, in hunc scribentiũ uersus ordinẽ reponere, et quanquã ascitus

in numero ſcribarum Principis noſtri, qui ſunt ab epi ſtolis, in iisq; aſsidue & accurate uerſetur, ut potè qui ſub auunculo inter primarios à ſecretis Barth. Proſpero uiro ornatiſs. iſtam quotidie incudem tundat, non nunquam tamen uerſibus ludit, in quibus et elegantia & modeſtia elucet, de quo ideo melius indies ſperandum eſſe in utraq; facultate uidetur. Quis non inter primos epigrammatum & elegiarum poetas connumeret Ben. Acoltum Rhauennæ Card? quis eo argutior? quis cultior? politior? extant & leguntur eius carmina mira concinnitate compoſita, mitto nunc ſolutam orationem, qua penè omnem Cic. φράσιν eſt aſſecutus, quod manifeſtant eius epiſtolæ & libelli, mitto qua beneuolentia ſemper doctos eſt perſecutus, Picum, Molciam, Pierium, Vbaldinum, & te ò Lili, quem ſemper honeſtiſs. magiſtri nomine uocauit. Mitto Pat. Octauium, Paulum Manutium, Robortellum, alios, & licet in eo utramq; paginam fortuna explicuerit nunc fœlix tamen apud Hetruſcos in ſtudijs conquieſcit. Viuit et floret in ſtudijs Paulus Sadoletus Carpentoractenſium Pont. cuius adoleſcentis uerſus legi, multa uenere & gratijs conſperſos: hic ſi poeticam, & elequentiam quàm philoſophiam & ſacras literas ſequi maluiſſet, unus fuiſſet, qui Card. ſuo gentili iure ac merito conferri poſſet. Viuunt & hodie duo Amaſæi, Romulus, et Pompilius, pater, & filius uiri utriusq; linguæ peritiſsimi, ambo bonarum literarum profeſſores, genere quidem Foroiulienſes, qui Bononiæ tamen diutius uerſati, & functi Honoribus Bononien. ciues habentur Pater è Græco in Latinum uertit Xenophon

tis historiam de Cyri descensu, & Pausaniam: filius de forma Reipublicæ uetere Romanorum ex Polybio. Horum ferme æqualis est Adamus Veronensis bene ac pie literatus, qui cum alumnus Giberti fuerit Veronen. antistis eius uitæ et morum rationem sectatus D. Basilij, & alia quædam ex Græco Latina fecit, & horum quidem trium, ut multa oratione soluta leguntur, ita pauca admodum carmine scripta circunferuntur, quæ tamen mihi uideré contigit non sine Venere & Gratijs esse uisa sunt, et de his uobis hoc loco pauca recensui. Vidi Franc. Robert. Vtinensis hendeca syllabos quosdam, & elegos non sine Venere & Charite conscriptos; ut iure, & merito dignus sit, ut in hac classe censeatur, nam ut ex te quoq; audiui ò Lili & Græcis uersibus aliquando ludit, ut nuper ode lyrica, quam ad Arnoldum Arlenium tuum misit. Sed de hoc uiro eruditiß. nihil amplius habeo quod dicam, præterquàm quod tu nuper de eo epigramma conscripsisti, quod puto uos omnes etiam libenter audire.

Robortelle decus nouem sororum
Quem texere togaq;, pallioq;
Tibrini decies in amne lotum,
Et Minci decies in amne lotum.
Ecquid spreueris, ah, senem Gyraldum,
Qui mittit tibi plurimàm salutem,
Incultæ pedibus suæ Thaliæ
Confectus nimis artuum dolore
Et compage miser solutus omni?
Sed non spreueris, ut puto, imbecillem,
Nec quæ te mea tam libens camœna,

Nunc uisit, pater elegantiarum
Cum sis, & pater eruditiorum
Robertelle decus nouem sororum.

Sebastianum quoq; Corradum Regiensem hoc loco commemorabo, siquidem uera sunt, quæ mihi eius quidam discipuli retulere & quæ tibi sua epistola scripsit, in qua Vergilianum illud usurpat. Sunt & mihi carmina me quoque uatem pastores dicunt; quod etiam ut facilius credam facit eius carmen phalecium ad te Lili missum, quod mihi, & Phaletho Iulius Princeps Scandiani ostendit. Sed nunquid et M. Ant. Maioragium nunc prætermittam? qui ut scitis paratum habet ingenium ad quæcunq; animum intendit, ornatq; se peregrinis, ac transmarinis disciplinis labori minime parcens, & quanquam non uidi eius ulla carmina præterquàm quædam Iambica ueneni plena, quæ in maledicum quendam grammaticum, cuius Manibus parco, composuerat, & nuperrime quosdã Hetruscos Rhythmos, quos in principem Hispaniæ Cæsaris filium condidit, cum Mediolani diuertisset in Belgas ad patrem proficiscens, Ex quibus liquidò patet non minus carmine ualere posse, quàm soluta oratione, Verum hos tres quos modo commemoraui à poetica planè excolenda publice auctores interpretandi munus, & prælegendi non nihil auocasse uideri potest, primus enim Pisis, alter Boloniæ, tertius Mediolani profitetur, Sed has tres cultas arbores, & bene consitas in dies speramus uberiores, & uolemos fructus edituras, Ignoscite luxurianti huic meo sermoni, ex nimia enim processit amoris abundantia, qua illos ob eorum præclara studia in bo-

nis artibus prosequor, iam iam in uiam redeo, Hieronymus uero Quercens ex familia, & genere Iulij II. Pont. Max. qui in puerili ætate miraculum uisus est in omni doctrinarum genere Ticini, & alibi, & publice perorauit, & diuersa carminum opuscula composuit, non modo uersu hexametro Lyrico, cæterisq; id genus, uiuit adhuc, ut puto, sed et inter Gallos uersatur. Andr. Dactius Hetruscus Florentiæ natus per tempora magni Laurentij Medicis, ut ex ipsius poematibus liquidò conspicere possumus, quæ nuper excusa typis, Arnoldus Arlenius ad te dono misit, poeta inter mediocres connumerari potest, uaria scripsit haud multa cum re: eius tamen quædam legi ab ociosis queunt, de eo illud mirum, quod senex & cæcus publicè Græcas litteras professus sit, non multos ante hos dies interijt. Fuit & aliquo uersificatorum numero Andr. Saranchus ex Gallia togata qui res gestas Strenui Imperatoris Io. Iac. Triulcij carmine complexus est, sub Lud. & Franc. Gallorum Regibus: huius certe uersus ab ijs legi possunt, qui eius ætatis historias uel scire, uel scribere uolunt. Parum mihi compertum est an Sarrachus iste huius nostri Bapt. Saranchi aliqua fuerit consanguinitate propinquus, qui in nostri Principis collegio IIII V R. à secretis, & idem Sacri Scrinij præfectus est. & nemini secundus in tabulis publicis conficiendis, qui tamen tot, ac tantis negocijs penè obrutus non nihil aliquando relaxandi animi gratia se Musis mausuetioribus dedere solet, & uersus facere, & alienos libenter legere. Legitur quoq; Marcelli Palingenij Stellati liber hexametro uersu couscriptus, cui

Titulus est Zodiacus uitæ duodecim uoluminibus digestus, quorum singulis titulus est à nomine cœlestis signi, ita ut Aries primo præponatur, opus uarium, multisq; rebus ad constituendum uitam minime idoneum, quod nisi principi nostro Herc. Estensi (si minus uobis placet Atestio) nuncupatum foret, eius minime meminissem, nam & post eius mortem in eius cineres sæuitum est, ob impietatis crimen. Superioribus annis editum fuit opus carmine conscriptum Io. Mariæ Velmatij Flaminij de oppido Bagnacaballi in quo ueteris et noui testamenti historias est complexus, de quo quid aliud uobis dicam in præsentia non habeo nisi quòd ex Franciscanis sodalibus unus est et esse palam cognosci potest. Vidi & Thomæ Scaurani uersus aliquot elegos, qui legi à semidoctis possunt. Est & Petrus Zanchus Bergomas qui mutato uitæ instituto à Sodalibus Basilius uocitatus est, uiuit adhuc à prima eius adolescentia mihi cognitus Romæ in studijs bonarum literarum uersatus, nec minus in sacris benè eruditus plurima ad hanc diem tum soluta oratione, tum pedestri, & carmine perscripsit, inter quæ Romæ publicata in manus peritorum uagantur duo libri uersu heroico elaborati ad Petr. Bembum Card. qui inscribuntur hortus Sophiæ, & præterea alia simul impressa, extat & laboriosum opus silua uocabulorum ex optimis auctoribus linguæ Lanæ, item Nizolij ex Cicerone Paralipomena. Iul. Scaliger, qui prius Burdonis cognomine fuit Veronensis apprime eruditus, non solum soluta oratione, in qua non nulla leguntur, sed & uersu quædam cecinit, inter quæ Elysius (poematis hæc inscriptio est) in quo

insulam Padi Beluedere Ferrariæ Ducis eleganti carmine descripsit, & omnem ferè Estensium Genealogiam. Nuper eius libellum de numeris Comicis legi mira subtilitate cōcinnatum adeo ut interdum nisi bene in numeris uersatus lector se poßit explicare, Scripsit & alia multa, sed quæ non ad rem faciunt. Viuit adhuc Scipio Baldus Finalen. cui ingenium ad poeticā pronum esse ex eius plurimis uersibus facilè cognoscimus, multa edidit, plura ad huc supprimit. de hoc multis non agam, illum enim uos ipsi et cognoscitis, & amatis. Valuit & Card. Aegidius carmine Latino sed & uernaculo Hetruscorum, extant non nulla ipsius apud quosdam carmina, quæ illius ingenij sublimitatem ostendunt, sed conuersus ad linguarum notitiam in sacræ Theologiæ studijs conquieuit. Fuere & eodem fermè tempore alij pleriq; uates qui uernacula lingua poemata condidere. Vt Math. Marius Boiardus Comes Scandiani. Aloisius Pulcius Florentinus, & item Hieronymus Beniuenius, & Politianus, Nicolaus Corrigia Corrigiensis princeps, magnificusq; Laurentius Medices, Sed nimius sim, si cunctos complecti uelim, tonsores enim & sutores opificesq; sellularios multos etiam ex fece haustos enumerare oporteret. Ex quo nescio qui uiri alioqui docti in eam hæresin incidere, ut non modo uernaculas uelint Latinis literis æquare, uerum etiam anteponere, quin et id etiam literis prodidere, qui autem primi Rhythmos & huiuscemodi carminum genus inuexere, uel inuenere potius, uariæ sunt summorum uirorum sententiæ, quidam enim in Siculos, et Regnicolas retulere, pleriq; in Hetruscos, unde et sermo Thuscanus

ſcanus dictus eſt. alij non nulli in prouinciales ideſt eã partẽ Galliæ, quæ Prouincia nuncupatur, alij alia de quibus primũ Colotius, deinde Bembus pluribus diſſe ruere, præter eos uero quos et priore dialogo et hoc ipſo cõplexi ſumus. Sunt et fuere non nulli, qui tamen di gni ſunt ut à nobis hoc loco commemorentur; ut Han nibal Charus inter hos feliciſsimus quidem poeta atq; imprimis in ijs rhythmis, in quibus deflet Io. Guidic cionis Foroſempronien. Pont. interitum, ſoluto quoq; ſermone plurimum ualet, ut eius indicant pleræq; epi ſtolæ, quæ paßim per ora hominum uagãtur, et quorũ aliquæ inter miſcellaneas collectas epiſtolas paßim le guntur. Eſt & Bernardus Capellus Patricius Ve netus, cuius Hetruſco idiomate epigrammata multa leguntur, referta illa quidem multis luminibus in genij & linguæ lepore. Eſt & Bernardus Taſſus olim quidem ab epiſtolis ſecretioribus noſtræ Princi pis, nunc uero Principis Salernitani, uir profectò feli ciſsimi ingenij: Cuius inter cætera huius uulgaris dicendi genere tres libelli per rhythmos paßim legun tur, ſub Iuniperiq; arboris figmento Ill. Iuniperam Malateſtam elegantiſsime celebrat. Eſt & in hoc ſermonis uernaculi genere Nicolaus Amanius illu ſtris et acuti ingenij, cuius multa poemata leguntur inter quæ eſt illa Cantio, qua deflet multo cum pathes et miſeratione acerbam filij Hippolyti mortem. Fuit & in horum numero Io. Guidiccionus poeta admi randi ingenij, in cuius ſcriptis miræ animi conce ptiones cernuntur, uerbis etiam non minus electis pro ditæ et explicatæ: ſed interdum obſcurior eſſe uidetur quàm par eſſet in ea dicendi forma, in his uero carmi

nibus, in quibus Italiæ miseras calamitates, atq; infortunia complorat, suæ istius præclaræ dictionis testimonia legentibus exhibet. Fuit & præclari ingenij propè hæc nostra tempora Io. Oricellarius nobilis Florentinus, cuius Tragœdia Rosimunda conscripta legitur, qua fabula manifeste uidetur Euripidis æmulator, dum Hecubam illius imitatur, hic primus quidem in fabulis tragicis Choros inuexit rhythmis solutis, ut præcipue ostendit tertius eius tragœdiæ Chorus. Scripsit, & scribit in dies Ill. Herc. Bentiuolus uernacula, & Latina, quæ digna sunt, & eius nobilitate, & elegantia: quorum pleraq; edita, in manibus eruditorum uersantur, de eo parcius dico, quod tu Lili satis in præfatione sexti Dialogi de poetis dixisti, et in præfatione Syntagmatũ de Baccho, & Diana. Io. a Casa (si uobis minus placet Casius) Florentinus, qui Beneuentanus Pont. Summi Pont. nunc legatum agit apud Ducem, & R. P. Venetam, dignus & ipse mihi uidetur, ut in hoc ordine poetarum collocetur, nam et uidi quædam ipsius Hetrusco idiomate composita, quæ ipsum supra mediocre subsellium reponendum arguant, mitto quod & Latine & erudite scribit. Esset & inter primos in hoc scribendi genere meo quidem iudicio reponendus Claudius Ptolemæus Senensis, nisi uulgaria hæc, & uernacula ad antiquorum Latinorum normam reuocare studuisset, qua in re, si non potius hæresi, multos inuenit, qui eum sequerentur, ut infelix ille F. R. Valerius. Claudio isti Ptolemæo eadem penè diligentia incessit, quæ nuper Trissino & pridem Claudio Cæs. Imp. ut nouos characteres literarum

excogitare uoluerit, qua tamen in re, & multos habet sui studiosos. Extant & leguntur à multis auide imprimis quæ ab eo scripta sunt, gradus amoris Platonici, & pacis sermones, aliaq́. Est & hic Ferrariæ apud nos Albertus Regiensis, qui cum primum Philosophiæ operam nauaret, coactus, ut puto egestate ludum aperuit, & docet in Triuio. hic epigrammata Hetrusca supra ferè quàm credi poßit pulcherrimis, & argutiß. rhythmis interdum conficit, quæ ut mea quidem est opinio cum omnibus nostræ ætatis uersibus Hetruscis conferri possunt. Similes etiam cantiones habet, sed imperfectas, nisi enim lectisterniorum fabula ridiculum eum apud Principes fecisset, libenter in hunc poetarum ordinem collocarem. Est et in ore multorum Alamannus Florentinus qui pro Hetruria Gallias incolit, cuius plurima in hoc uernaculo dicendi genere feruntur, quæ cum à me uisa, nec lecta præter ex Sophocle in Hetruscum idioma conuersam Antigonem, ideo prætermissa. Fuere & duo in suo genere arguti, & mordaces non sine salibus Franc. Bernia Bibiennas, & Maurus Foroiuliensis, quorum ut scitis multa leguntur a doctis & indoctis. Fuere penè non uiris inferiores duæ illustres Principes, & poetriæ Victoria Columnia Piscariæ, & Veronice Gambara Corrigiensis, quarum utriusq́ pro sexus qualitate diuina leguntur poemata quæ eo cupidius a plerisq́ leguntur, quo sunt ab Illustribus matronis composita, audio et alias emergere quæ suo, & aliorum præconio post hac celebrabuntur. Speronum Patauinum non inter hos uernaculos recensui, qui Thuscanismum consectati sunt

quoniam philosophus magis quàm poeta multis uidetur: Audiui & Franciscum Bolognetum nobilem Bononiensem libros quosdam de Fl. Constante Cas. confecisse (quos enim alij cantus uulgares appellant iste libros nuncupat) uir est multi ingenij multæq; lectionis, & in rebus agendis dexter & paratus. Sed iam uideor de uernaculis satis multa dixisse cum eorum carmina nunc passim per urbium fora, & uicos etiam à pueris concinantur, & quidem recte inquit Antimachus, & proinde redde nobis si quos habes Latinos amplius. Non desunt inquit Riccius et quidem pleriq; adhuc uiuentes, quorum non nullos uobis referam, quorum uersus ad meam notitiam peruenere. nam & multo plures & esse, & fuisse mihi persuasum habeo, minus enim huc omnium scripta perferuntur, ut fit Romæ, Venetijs, & Lutecia Parisiorum, inter hos igitur imprimis commemorabo Scipionem Capycium poetam ex Neapolitano Regno qui in aliquo poetarum numero censendus est: eius ego tres libros carmine heroico conscriptos legi de Vate maximo inscriptos, quos ita exorsus est.

Egregium iuuenem terris qui numine missus
Diuino, æterni patefecit luminis ortum,
Surgentisq; canam ueræ primordia Lucis.

Aonius Palearius poeta, ut opinor, Verulanus uir nō in poetica modo eleganti ingenio, sed et soluta oratione, qui nunc publice Lucæ profitetur bonas literas, editus eius est liber de Immortalitate animorum heroico carmine ad Card. ampliss. & doctiss. Sadoletum, legi & eius elegantem orationem de R. P. Lucensium. Quis non miretur in omni carminum fermè

genere facilitatem Pet. Myrtei Foroiulien. poetæ? cui si accessisset animi constantia nec tam erro et uagus esset, posset cum multis & quidem primarijs conferri, cum & ipsius uersus tanti fecerit Iouius historicus ut sua eulogia eis se honestare putauerit. Pet. Angelius Bargæus ex oppido Hetruriæ, qui nunc Pisis profitetur Græcas, & Latinas literas, multa scripsisse fertur, inter quæ ego de Venatione libros & æclogas quasdam uidi, scribit & Græcos uersus, de eo speranda sunt in dies meliora. Gulielmus Bigotius Laualensis scripsit diuersa poemata Catoptron idest speculum ad emendationem iuuentutis: Epithalamion pro .D. Henrico caduceatore I. C. epigrammata in Empiricum quendam una cum elègia ad libellum suum, & alijs quibusdam. Iannus Anysius poeta facilis multa reliquit poemata diuersorum argumentorum quæ longum esset recensere. huius frater Cosmus imitatus uestigia & ipse in poetica profecit, quæ cuius ordinis sint, facillime emunctæ naris censor iudicabit, ne uobis hic multa inculcem. Lud. Pariseti iunioris Regiensis multa poemata extant, quæ ego quidem uidi sed non accurate legi. De Hieronymo Pariseto non attinet plura dicere qui iuris quidem peritus bonis tamen literis apprime eruditus ut qui exierit e Schola Alciati, & Græce, & Latine doctus uersus aliquando componit. Cataldus Siculus scripsit de morte Alph. Principis de bello Aphrico, & quatuor, aut quinq; libros elegiarum, & alia. Iac. Lebetius Ferrarien. inter Sodales Canonicos .S. Seruatoris bonis literis imbutus, & imprimis poetica, cuius poemata non nulla excusa Ferrariæ legun-

tur. Et alia pleraq; adhuc ab eo supprimuntur, Io. Birretarius Mutinen. Sacerdos cum in bonis literis, tum in uernacula poesi mirum iuuenis proficere uisus est. atq; imprimis in cantionibus ita argutus, tersus, & ornatus uidebatur, ut cum eius non nullas Bembus, & Bibiennas, alijq; probati legissent, eum inter raros futurum sperarent, quare & Molcia noster eum domi suæ domesticum alebat, mox mutato dicendi genere totum se sacris literis addixit, unde factum est, ut Mutinen. omnis Academia eum patrem, ac parentem uocaret, & patris loco haberet. donec ei non nihil turbarum à pietatis inquisitoribus factum est. Sic ut cogeretur Romam proficisci ad de se dicendum causam ubi post aliquot menses absolutus Mutinæ in Patria senex quiescere dicitur. Nec hoc loco præterierim Aelium Iulium Crottum Cremonensem non in poetica solum cognitum, sed et alijs plerisq; artibus ingenuis, qui et nonnullos edidit libellos sui ingenij, et poetices facultatis documenta præbentes, sed & quotidie aliqua componit quæ sicut ætate ille maturior, sic et eius scripta censemus ueluti ea sunt quæ ad te Lili scripta dedit Iambica, Hendecasyllabos, Eclogas aliaq; diuersi generis carmina Vidi et superioribus his diebus Ioannis Bapt. Amalthei quosdam uersus inter quos æclogas elegos & epigrammata: iuuenis hic ut audio trilinguis, de quo bene sperandum: cuiatis sit nescio, sed eum Foroiuliensem audio: eumq; Venetijs apud Lipomanos iuuentutis institutorem agere. Quibus sic à Riccio expositis, Antimachus subdidit. Postquàm es in isto dicendi cursu ò Ricci de Academijs etiam aliquid in medium

afferas, quæ his annis proximis in aliquot Italiæ urbibus constitutæ sunt, cui sic Riccius non cunctatus respōdit, De Academijs quæ in plerisq; urbibus erectæ sunt, nihil in uniuersum statuere possum, nam illæ quidem multum splendoris, ac lucis præferre uidebantur. Sed paulo post in fumum & nebulas euanuerunt, uerum & earum cognomina quales essent futuræ, significabant, quare de his nolo uerba faciamus: nam quædam uix inchoatæ esse desierunt, ut quam erigere hic Alb. Lollius enixe studebat, de qua extat, & legitur oratio Ferrini nostri, & item altera ipsius Lollij. Ergo de poetis nostræ ætatis perficiamus de his Academijs alias seorsum cum plus ocij fuerit agemus, ita censes Antimache, uosq; cæteri? Tunc nobis omnibus Riccio annuentibus Riccius ita subdidit. Federicus Scotus, & Constantius Landus Comites Placentini omnem suam pueritiam & adolescentiam in humanitatis studijs ac maxime in poetica exercuere, quod eorum testantur carmina edita, iteq; orationes, sed mox ambo cum discipuli magni Alciati essent, se ad studia legum & iuris peritiam conuerterunt, non ut forenses causas ut Legulei actitarent, uel ius dicerent, sed ut elegantiam ac doctrinam ueterum imprimis Iuriscons. adnotarent, & admirarentur, id quod eorum quædam annotamenta; quæ mihi aliquando ostendere, facile declarant: uiuunt, & quotidie in bonis literis uersantur, præceptorem Alciatum æmulantes, qui & ipse potest inter poetarum collegium, & consortium reponi, eo quod eius extant carmina plurima diuersis in urbibus iā impressa, sicut sunt epigrammata, et emblemata, de hoc .n.

illud ueriβime dici poteſt quod eſt apud Cic. de Scæuola, Iuriſperitorum eloquentiβ. eloquentium iurisperitiβimus, addam & ego, & polyhiſtor, bonusq; poeta, quod tamen multorum aliorum uenia & pace dictum uelim, ut Lamph. Gypſi Lugenſis Conſiliarij & Præfecti prætorio noſtri principis, & Lælij Taurelli Fanen. Principis Florentini Iuris Conſulti, & Ant. Auguſtini Hiſpani, duodecim uiri Rotæ (ut dicitur) Apoſtolicæ, & noſtri Lud. Catonis aliorumq́; qui eloquentia, & uarijs diſciplinis Iuris ſcientiam exornare non ceſſant: Sed noſtra commendatione non indiget Alciatus, qui ſuis ſcriptis iam toti orbi illuſtris, & clarus habetur. Franc. Lauiſinius Vtinen. iuuenis eſt ad poeticam ſuapte natura, & ſtudio maxime propenſus, de quo, ut eius oſtendunt carmina, quæ & ad me, & Eridanus quem D. Herc. noſtro Principi miſit de Nuptijs Annæ Eſten. item Epodicum eiuſdem carmen, quod de ſuo ipſius die natali Horatianis numeris ad Calinũ ſcripſit, faciunt, ut in dies de eo longè meliora ſperanda ſint: nunc uero agit Venetijs Inſtitutor, & præceptor adoleſcentum Corneliorum. His ſic à Riccio commemoratis ego de Mutinenſibus in uniuerſum ſum locutus, horum inquam ingenia prompta ſunt, ac parata in utramque partem, nam & in poetica ſunt qui acutè argutéque ſcribant, ſed obſcurè admodum ut Philippus Valentinus, & Lud. Caſteluitrius criticus potius quàm poeta, cui non ſatis Bembus, & Sadoletus aures implent ut audio, de quo plura quæ loquar non habeo, neque enim eius ſcripta mihi uidere contigit. Eſt & Gabriel Falopius qui ſe ad rem medicam

translulit: sunt & alij penè innumerabiles, sed unus est inter eos mihi à primis annis cognitus Ant. Florebellus, qui cum doctrina, tum modestia, ac uitæ continentia insigni laude est prosequendus, hic cum Sadoleto diutius uersatus, eius omnem uitam æmulatur & quamquam eius uersus non legerim, quod meminerim, extant tamen edita eius quædam opuscula soluta oratione, quæ quod de eo uobis ipse attuli uerißima esse demonstrant. Caroli Segonij nec carmina, nec orationes legi, ideo eius non memini, publice Græcas & Latinas literas Mutinæ profitetur. Brixia multos habet eruditos, sed non & poetas, ut eius filia Verona, inter eruditos quidẽ magnus ubique Pater Octauius, nisi quòd stilo abstinet, nec suas opes publica taberna uenditat. Versificatores etiam potius quàm poetas fouet ipsa Brixia. Hæc cum à me dicta fuissent, de meis Mantuanis inquit Antimachus nihil præterea? sunt enim & plures qui in hoc poetarum cœtu digni sunt ut cõnumerentur, inter quos isti, Lælius & Hippolytus Capi lupi fratres Mantuani, quorum cũ Latina, tum Hetrusca multis luminibus ingenij lita, sed non castro, ac stilo Vergilij ac Petrarchæ polita leguntur, quæ illos non indignos demonstrant, ut inter poetas nostræ ætatis reponantur. Fuit Ieremias Cusaturus Mantuanus & ipse poeta, & sacrificulus qui mira facilitate propè Ouidiana, inter cætera sua poemata reliquit fastorum libros, in quibus & antiquas gentium cerimonias, & nostras complexus est, huius poetæ carmina nondum quòd sciam sane edita, & ab eius posteris ut audio, supprimuntur. Galeacius quoque Gonzaga, qui ut Ill. genere, sic & carmi-

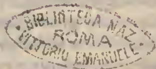
ne, ac Mantuæ quidem natus hic tamen Ferrariæ plurimum in aula uersatus comes principis, Nũc prorex Mutinam gubernat, leguntur eius carmina multa, sed non edita. Sunt & alij Mantuani, quorum scripta ad notitiam meam non peruenere, fuit & Peregrinus Moratus grammaticus criticus Mantuanus, hic & Latinos & uernaculos uersus plurimos componere solitus fuit, quorum pars edita, pars adhuc supprimitur. Ferrariæ tamen hic diu est uersatus nobilium adolescentium magister, ubi & uxorem duxit, ex qua liberos suscepit, quos inter est Olympia Morata puella supra sexum ingeniosa, nam non contenta uernaculo sermone, Latinas, & Græcas literas apprime erudita miraculum ferè omnibus, qui eam audiunt esse uidetur, hæc is diebus nupsit Grunthero huic nostro, qui & eam in Germaniam ad urbem patriam Hermipolin transferre meditatur. Mãtuanus immo uester ex multo tẽpore Io. Ant. Burgus, ex cuius ludo hic multi prodiere in omni facultate docti discipuli cum philosophi, ac medici, tum Iur. cons. cuius multa extant carmina: sed non edita, quæ ille amicis quidẽ legenda & describenda exhibet, uiuit adhuc in uiridi senecta. Hæc cum ita ab Antimacho de Mantuanis suis dicta fuissent, tunc ego quid uetat præter iam dictos de Ferr. etiam aliquos longe quidem repetitos hic uobis recensere? quos inter Lud. Carbo, de quo & alibi meminimus insignem gloriam suo tempore est adeptus, floruit enim Leonello Principe, & Borsio Estensibus huic urbi imperantibus, plurima cum soluta oratione tum uersu conscripsit, quæ florido, sed humili stilo à paucis habentur, discipulus hic Gazæ fu-

it, & in hac nostra urbe, quoad uixit publicè Graecas, & Latinas literas professus est, pestilentia absumptus, quo tempore Veneti cum Ferrarien. bellum gessere anno à Christi natali 1482. Nec incelebris poeta, & Grammaticus noster Ferrarien. fuit, Curius Lancilotus Pasius laurea insignitus, qui post carmina, ut ea ferebāt tempora, nō penitus insulsa, libros reliquit S. P. Q. Regien. inscriptos de literatura non uulgari, ob cuius librorum eruditionem eius gloriae nonnulli inuidi eum Pomp. Laeto furto illos subtraxisse, distulerunt. Fuit & Daniel Finus non insulsus omnino poeta, qui plurima quidem opuscula scripsit, sed non edita praeter pauca. Viuit Gabriel Areostus Ludouici frater, de quo priore dialogo actum est, qui Gabriel suapte natura, ac ingenio ad poeticam fertur, cuius poemata uaria, & uarij generis carmina leguntur, & nisi totius corporis membris, ac neruis contractus fuisset, potuisset in hac facultate bonis conferri: ingenium certe ei non deest, nec inueniendi aut disponendi facultas. Fuere & mea aetate & familiaritate iuncti duo, qui Romae periere Aeneas Gerardinus, qui absorptus meretricum procellis peste perijt, suis omnibus scriptis amissis. Alter uero fuit Albertus Cistarellus qui eo ulterius processisset & doctrina & moribus, nisi curiae Romanae ambitio illū in alicuius Pont. desiderium rapuisset, quod eum tam diu tenuit, quo ad eum mors matura è medio sustulit, eius scripta cū eo deperdita esse existimo, praeter poema heroicum nō aspernandum quod in. D. Annam Goricianam composuit, quod et Romae excusum in Goriciana legitur. Hic Riccius, quoniam de te Lili nostrum nullus, ne-

quidem deque tuis carminibus adhuc uerbum fecit, puto mihi hoc reseruatum ut de te loquar, ego uero in hoc poetarum genere cum optimis quibusq; cōferam, cum hymnos, elegias, & epigrammata tot scripseris, quæ tamen distinctè iuuenilia, senilia, & sacra nuncupare soles, quem ut ridentem de me plura dicturum conspexi, sermonem interrupi: ex nostris quoque multi sunt hodie qui si in hoc stadij curriculo, & in hoc puluere, & arena poeticæ facultatis perstitissent, multis lauream, & palmam abstulissent; sed eos ferme ex carceribus egressos alios philosophia, & medicina seduxit, alios Pont. & ius ciuile. Nam quis Fabio Antimacho huius. M. Ant. filio Græce, ac Latine instructior? Quis Franc. Seuero Argentensi torosior, laborosior? qui in difficillima materia explicanda tropis, & metaphoris quas Græci dicunt, usus tam belle pedem effert. Quis Dom. Bondio Magnano argutior ac limatior? Quis Iulio Pontio Moreleto festiuior, ac plenior? quisnam & in tragœdia componenda ornatior? Quis Hieronymo Benintendio Belgiarino magis statarius, & amentatas hastas ualentius intorquet? Porrò quis Iac. Cagnacino paratior ac facilior? Quis Prospero Pasetho grauior ac prudentior? Quis Ronchogallo audacior, copiosior? Quis R. Renato Catone magni Lud. Cat. filio mollior, & delicatior? Sed uideo uos mirari quod de duobus penè fratribus intimis amicis, Irenæo Brasauolo & Io. Baptista Pigna adhuc nihil dixerim. putantes me oblitum, sed sicut ex animo nunquam, ita nec è memoria effluent. Sed Irenæus paterna imitatus uestigia, instructiorem se esse cupit, & exercet in tota re medica: Pigna uero

quamquam & ipse in philosophia, & medicina sese studiosum præbet; nihilominus humanitatis studia nunquam deserit, nam ut omittam quæ adolescens soluta oratione perscripsit de consolatione tres libros ad Thomam Lucen. matertere suæ uirum, & libellū de ocio, quem ampliss. Card. Saluiato misit, & uarias epistolas, uersus quoque Latinos, et Rhythmos Hetruscos, et illos quidem argutos, ac lepidos indies conficit. Sed & lyricos aggressus, elegos, et heroicos tam studiose pangit, ut merito bene de eo sperandum sit, quibus de rebus inducti prudentiss. Princeps noster Herc. & Iac. Troctus Trib. Pleb. & Pa. Pat. & Ant. Musa Archiatrus, nostri literarij gymnasij modera tor, & præfectus eum in professorum albo asscribi uoluere, ut extraordinarius humanitatis lectionem pub. Græce & Latine profiteatur. Inter hos non commemoro Alex. Sardum, qui ex patris Sardi instituto historias consectatur, & quotidie opisthographa collectanea ex omni scriptorum genere conscripta compilat, ut illum omnia scire credas, quæ colligit. Herc. postremò Troctum Alph. Trocti filium equitem meum uereor ne à bonis literis & Græcis & Latinis nō nihil auertant principalis aulæ illecebræ, & equitandi studium, quod tamen ne fiat parentis diligentia et solertia cauet, & hos quidem nos ipsi nominauimus cum inter omnes primus fuisset cōnumerādus Herc. II. Esten. Pr. noster qui ab ipsa penè infantia, carmina & uersus scribere solebat, sed eum deflexit cura dominandi, & principatus, & quamquam seorsum non nunquam cum musis se ociosus oblectet, & libenter ab alijs conditos uersus scienter perlegat, dißimu-

lanter tamen se hac in parte laudari patitur. Nos tamen ò Herc. musarum sacra colentes feras, si non taciti hoc præterimus, quando et ex tuis cubiculis exiuere duo non indigni ut cum poetis connumerentur Aug. Mustius & Nic. Bendideus, quorum utriusque præter cætera aulæ ornamenta, & non inconditos uersus legi tum ad me, tum ad alios missos, & simul hæc dicens horã inquam iam tarda est, & Sol inclinat, ideo totius sermonis finem faciamus & ita sermo absolutus fuit, cum & uesper & diu serum iam esset, & ita omnes ad propria, uale dicto, redierunt.

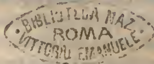
LILII GREG. GYRALDI EPISTOLA, IN QVA AGITVR

de incommodis, quæ in direptione urbana passus est, ubi item et quasi catalogus suorum amicorum poetarum, & defletur interitus Herc. Card. Rhang.

Ad Antonium Thebaldeum poetam Ferrarien.

Didacus Pyrrhus L. Greg. Gyr.

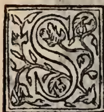
Mi Lili pater, & magister oro
Per comercia te nouem sororum
Per quicquid bene manibus precaris
Thebaldi ueteris tui sodalis,
Vt prodire sinas uirum sub ora
Omnes, quem Veneresque, Gratiaque,
Dictarunt simul aureum libellum.
Hoc gratum mihi, & omnibus poetis
Quorum nomina scripta nationes
Perstringis breuiter, sed eleganter.

Lilius, Didaco Pyrrho poetæ Lusitano.

Hanc cum perdere epistolam pararem
Olim quam dederam meo sodali
Thebaldo, simul urbis ut peractum
Direptæ excidium, & nefanda monstra
Et Diuum uiolata busta templa,
Qua penè obrutus orbis est ruina,
Tum cum sum nimis in pericla, amicos
Expertus uarios, parumque fidos,
Dum pestem fugio, & famem per urbes;
Ergo hanc ipsam abolere cum pararem
Vel flammis, uel aquis Padi fluentis.
Incultam licet, & parum politam,
Tu unus Pyrrhe uetas, rogas legendam
Duntaxat tibi dem, nec usque perdam,
Quare promeritus tot, atque tantis
Tuis me officijs tuam hanc habeto
Sit indigna licet tuæ reponi
Inter carmina candidæ Thaliæ.

Lilius Greg. Gyr. Antonio Thebaldeo poetæ Ferrarienſi. S.

I uacat Antoni poſitis audire libellis
Quos lima attritos incudi reddere pergis:
Accipe quàm uario curarum uerſer in æſtu.
Vnus enim ſuperas, cui noſtra incommoda narrem,
Deſeruere alij fortunæ uela ſecuti,
Procurant alij ſua tantum commoda, nobis
Abſentes alij nequeunt ſuccurrere amici.
Digreſſus Roma ſim quanta pericula paſſus
Non hic audieris, nimis eſſet epiſtola longa.
Hæc tecum, nil namque fuit nodoſa podagra,
Nil ſuccuſſor equus, nil & caupona negata,
At uero quoties inuaſit ruſtica turba
Inſidias quoties euaſimus ante paratas
Auia per nemora ignari, & per inhoſpita teſqua
Errantes, quoties Cereris ſine munere Bacchique
Ad noctem miſeri ieiunia duximus atram.
Hæc inter tamen incolumem me Felſina cepit.
Hic ubi credideram portum tenuiſſe, quod hoſpes
Contigerat frugi, & dignus cui laudis honores Franc. Tuſsignanus mercator Bon.
Et grates referam: ingrata at ſum cætera nactus
Legatum in primis, quem nobis rebar amicum Inn. Cardinalis Cibo.
Quiq; uices gerit, hi primum diplomata magni Gorus uicelegatus.
Clementis non curare, & me ſpernere; eorum
Quæ mandata nihil facere, & me ducere uerbis
Huc illuc ægrum pedibus me mittere; donec

Una mihi, quæ spes reliqua est, uir factus ad unguem
Guidus Rhãgo. Aduenit Guidus Rhango; & prior inquit, agi rem
Nunc Lili tempus, simul & rem nauiter urget,
Canes ex M. Tullii Verrinis. Legatum alloquitur, canibus blanditur, & offert
Offam aliquam, quid plura? nihil dimittit inausum,
Nil intentatum, demum hic, ait, omnia surda
Omnia muta tibi, lati nihil, i, pete rursus
Summum Pontificem inde feres quod Felsina surpit.
Hac spe deiectum cum primis corripit atra
Me bilis, simulatq; Deos, crudeliaq; astra
Incuso, interea & nullis oblector amicis.
Alloquor hos demens compello & nomine quemq;
Seu præsens, alia seu sit regione reposta.
Ludo. Bucca Ferr. Bononien. philosophus. Te primum Ludouice nimis, Sic rostome lætum
Quod patrum in numerũ est iuuenis Gõzaga uocatus
Nec tua te doctrina tenet, quin protinus illuc
Pyrrh. Card. Gonzaga. Acceleras, ego dum te raptum lugeo Rhango,
Alex. Mazolus Bononié. Hinc Mazolus abest, quem non sua crimina pellunt
Sed quòd Bentiuolis coniunctus sanguine pacem
Orat discordes inter componere ciues.
Romulus Amaseus Foro Iulien. Romulus uxori & natis sua gaudia narrat,
Præmia quanta sibi, & quot milia Felsina pendat.
Baptista Pius Bononien. Hoc damnat Baptista Pio, incusatq; maligna
Tempora, & una omnes hæc qui iussere Quirites,
Scilicet hic annis, & maiestate uerendus
Præmia debuerat multo maiora tulisse
Iac. Crucius Bononien. Nunc ideo procul à patria, patriam ipse perosus
Ingratam; dat Lucensi dictata iuuentæ.
Achilles Bocchius eques Bononien. At Crucius silet emeritus, consistere nescit
Qui cœpit culti specimen dare Bocchius oris,
Tiresias Foscarar. Bon Tiresias sacra iura colit, pertesus inanes

Aulai fumos, iacet hic ubi sordida uirtus
Despecta, indigne toties quæ est passa repulsam.
Hic mea qui poterunt tam tristia damna leuare?
Qui poterunt formosa tui Ferraria uates? Cœlius Calcagninus Ferrarien.
Cœlius ex gemina haud contentus fronde corona,
Cæsareas leges, & magni exordia Pauli
Explicat, & census tantum compendia quærit.
Sed neq; Alexander clarus patre auoq; Guarinus Alex. Guarinus Ferrariẽ.
Absenti affuerit, decorat quem sella docendi
Publica, & à secretis principis ordo supremus,
Nec mihi gentilis Cynthij cognomine dictus Cynth. Ioan. Bap. Gyraldus Ferr.
In quo olim quantum instar erit, nisi Pythia fallit,
Nec Cistarellus, nec tu numerosus Iason. Albertus Cistarellus & Gaspar Iason
Quos mihi coniunxit Phœbus puerilibus annis.
Dum tu magna canis thuscis Arioste camenis. Lud. Ariostus Farrarien.
Non ausim cantu nostris abducere damnis
Namq; ego cum pridem caneres heroa furentem
Quantus eram tibi cognoui, cum è littore amici
In portu excipiunt reducem exactoque labori
Gratantur; Non uos lectissima pectora posco
Actioli pater, & fili mandata tabellis Petrus Ant. & Iacobus Actioli pater & filius Ferr.
Principis insertis, digni melioribus astris
Non alij Aonio cecinissent dulcius antro,
Sponte sua uestrum si uitam egisset uterque
Nostra bonus, nec tanta putat dispendia Piso: Bapt. Piso Ferr.
Ah nimium ille bonus, fatis sed pressus iniquis.
Ludum aperit, tua uendit inops & munera Clio,
Nec nostras audit clades uelut ante Manardus, Ioan. Manardus Ferr. medicus.
Dum mutas artes reserat, monumentaque Coi
Docta senis purgat, melioraque sensa reponit;
Quique utraque ualet lingua, senioque uerendus

M.Ant.Animachus Mantuan. *Antimachus, quo se tria iactant oppida alumno*
Sed neque cui paruo est uirtus in corpore maior
Aug.Mustius Ferr. *Mustius obsequijs intentus Principis usque.*
Iac.Sad. Episcopus Carpentoracten. nunc Card. *Non Sadolete mihi tanto in discrimine deesses,*
Vnus tu prudens Sadolete pericula tanta,
Qui solus miseræ Italiæ impendere uidebas
Paulus Sadoletus Episcopus nunc. *Et procul aufugiens tibi consulis, & tibi Paule*
Fortunati ambo magis, & magis, altero & alter
O si Castaliæ per prata nitentia poßim
Vos procul à curis sectari & turbine rerum
Petrus Bembus Venetus nunc Card. *Necquicquàm premeret miserum iactura bonorum.*
Nec deesset Bembus, quo non præstantior alter
Monstrauit Thuscæ quæ sint primordia linguæ
Et numeris simul, & pede iungere uerba soluto,
Ioan.Georg. Trisinus nobilis Vicentinus. *Nec quem nobilitas generis, facundia triplex*
Insignem facit, & uiridi mihi notus ab æuo
Trißinus, Insubra dum Græcas discimus urbe,
Andr.Naugerius Venetus patric. *Naugerius procul Italia per Bethica regna*
Cæsaris obseruans aulam, mandata senatus
Ipse sui exequitur doctrinamque æquat agendo
Balth.Castal. Mantuanus comes *Vnà ibi Castalion (pro Di) quantũ instar in uno hoc*
Musarum prius hic cultor Phœbique, sed idem
Ingens ingentis fuerat Mauortis in armis
At simul ante diem Lachesis fera stamina rupit
Hippolytæ, optauit niuea cum ueste sacerdos
Cœlebs uiuere, non ullosque pati hymenæos.
Hoc minus infelix oculis quòd fata uidere
Non fera Clementis, nec patrum contigit illi.
Iac.Act.Syncerus Neap. *Et Syncerus abest, cecinit qui primus in acta*
Non prius auditum carmen, quo gurgite ab alto
Prosiluit Triton simul & chorus Amphitrites

Exin uirgineos afflatus numine partus
Concinuit grauiore tuba (mirabile dictu)
Hac cœlum mulcetq́, & tristia tartara terret
Fortunate senex uiuens cape laudis honores
Inuida quos poterit non unquàm abolere uetustas.
Poscere non ausim Vidam, promittere quamuis Hieron.Vida Cremonen. nunc episc.
Sit montes auri solitus, nam carmine nomen
Ipse suo expunxit, nostroq́ à limine uates
Summouit teneros, hunc qui succurrere credas?
Ingratus mihi discipulus si Calue fuisti Ioã. Caluus Clusinus di ctus Senésis
Et consors cladis qui te in mea damna uocabo?
Te licet excierit scribam respublica Senæ
Deserto Rhangone, & qui te aluere, Petrucis.
Nec tu Lampridi iam tot mihi note per annos Ben.Lampri dius Crem.
Defueris, fidibusq́ Graijs, fidibusq́ Latinis,
Qui canis Aonium romana per oppida carmen.
Nec qui Palladio merito cognomine dictus Blosius Pal ladius Rom. Secret. nuc. episcopus
Deditus hic musis unus, rebusq́ gerendis
Nec Iouius medicus uitam qui prorogat unus P.Iouius No uoco. episc.
Historijs, auro, & multa mercede redemptis.
Nec qui bis captus Maro, bis pretioq́ redemptus Andr. Maro Foroiulien.
Mœnia nescit adhuc direptæ linquere Romæ
Dum titulos sperat miser, & spes pascit inanes.
Propositam melius rem nemo ex tempore dixit,
Nec magis ullus habet promptas in carmine uires
Nec uos sortiti patriam, plectrumq́ Maronis, Benedict.Por
Porte, & Bardaleon ausi peragrare remotas tus Iac.Bar
Musarum interius siluas, loca peruia paucis, daleon Mãt.
Non hic Pierius, qui sacra elementa Canopi I.Pierius Va lerianus Fo
Nunc primum in lucem reuocat, monstratq́ figuras. roiulien.
Vnum quem pueri medicum spes tanta nepotum

Custodem obseruant, moderatoremq; iuuentæ.

Franc. Sphærula episcopus S. Leonis Camers

Nec qui Borgiadæ cecinisti tempora sexti
Sphærule quiq; modos lyricos, elegosq; libellos
Mox hominem instituis quæ uitæ regula cuiq;
Conueniat, sed nec dum hæc lima extrema poliuit.
Quòd dominæ eiecta regno une ades usq; Camerti.

Ant. Mar. Visdominus Sarzan. Poeta.

Hic neq; Visdominus, mistis qui sæpe camenis
Demere Mercurio talaria ne uagus erret,
Nititur, & croceo corpus perfundere lutho.

Pater Octauius Panthagatus Brixi.

Nec Pater Octaui qui re cognomine dictus
Pantagathus nil corde minus quàm candidus ore

Ioan. Bapt. Egnatius Venetus.

Nec potes Egnati Veneta qui doctor in urbe
Prælegis, ingenuasq; doces haud segniter artes.
Nec tu præterea Solymi qui bella sepulchri

Io. Maria Catanæus Nouarien.

Asserti Catanae canis, qui carmine magnum
Bellatorem Asiæ, quo tu compendia uocum
Ordine componis? tibi stat, mihi crede, laborum
Immortalis honos, quem nulla oblitteret ætas.

Basilius qui & Petreius cum fratre Chrysostom. Bergomates

Nec cum fratre mihi deesses bone Zanche Petrei
Ni uos contineat Laterani regula ritus.

M. Ant. Casanoua Ro.

Nec Casa Marce noua argutis succurrere quicquàm
Carminibus potis es, neq; enim tecta columna
Fulta satis, concussa labant, casumq; minantur.

Ange. Colosius Aesisius episcopus

Non potes hic præsto esse mihi officiose Coloti,
Te tuus AEsis habet, nec te tua plurima uirtus
Musaq; protexit quin digna, indignaq; ferres
Bisq; impacatus uitam taxaret Hiberus.

Hiero Niger Venetus, & P. Alcyonius

Non tu docte Niger, linguæ, mentisq; nitore
Conspicuus, non dissimili qui noscere uita
Alcyoni latij cultor sermonis uterq;

Hiero. Leander Archiepiscopus Brundusinus nùc Cardinalis.

Non, notus triplici Leander munere linguæ

Non, quos immaturos immatura Gyberti
Asciuit grauitas magnis in rebus agendis
Qui risere pios uario sermone poetas
Quos risere pij uario sermone poetæ:
Non Valeri quanquam fidi desertor amici,
Esse ferare, mihi nec tu Lazare deesses,
Non animi minus, ac linguæ candoris amator,
Nec, qui Merulam doctrina, & nomine reddis
Nec, qui direptam Hispanis Cymbroq; feroci
Christe tibi illachrymans cecinit modo Cursius urbẽ
O si notę foro, simul & gratißime musis
Nunc adsis mihi docte Vigil, bis munera præstes
Quiq; refers priscos iuuenis Turrane poetas
Et geminas Arsille dedit cui Cynthius artes
Carmine complexus uates, quos Roma uagari
Paulo læta suis in collibus ante uidebat:
Tu quoq; si uatum, & morum mihi censor adesses
Quanquam ingens clades, tamen & facundia tãta
Grana tua, æquius ut doceas me ferre labores,
Non bellator adest mihi, uenatorq; Molossus
Grandibus hic aptus numeris, grandiq; cothurno.
Molcia lasciuæ nescit iuga ponere amicæ,
Flaminium stomachi uexant fastidia crudi
Ambo clara tamen studij monumenta dedere,
Anselmo sua dura placent, argutaq; Croto
Nunc o nunc saltem liceat mea damna referre,
Crote tibi inuideat neq; tum Pharnesius heros
Te mihi seu audiat ipse etiam Pharnesius heros
Ambo aures, lachrymasq; mihi præstabitis ambo.
Non adsint uolo qui noua nunc Sybaritica pangunt
Nec qui monstrosas reuocant elephantidos artes.

Io. Math. Gybertus episc. Veronen.
Io. Bapt. Sanga Romanus
Fräc. Bernia Bibienas
Io. Frã. Valerius Venet.
Lazarus Bonusamicus Foroiulien.
Geor. Merulæ nepo. Alexandrin.
Pet. Cursius Sabinus
Ia. Vigil. Spoletinus nunc episcopus.
Fran. Turranus Veron.
Frã. Arsillus Senogallien.
Laur. Grana Rom. episco.
Balth. Moloss. Crem.
Franc. Mar. Molcia Mutinen.
M. Ant. Flaminius
Geor. Anselmus Parmi.
Bart. Crotus Regien.
Alexã. Cardi. Pharnesius, nunc Papa Paulus
Poetæ ex Academiis lasciuis.

Pet. Melinus Romanus

Nunc age quid de te mihi iucundißime sperem
Cum tot pertuleris hinc inde Meline ruinas.
Nec tu Maure potes nostris succurrere damnis

Maurus Foroiulien. A Card. Cæsarinus.

Maure Liburnorum quondam sate sanguine regum
Nunc tua Cæsareum sectatur musa quiritem
Sed neq; qui iuuenis Sophiæ sua proluit ora

Fr. Robortellus Vtinen.

Amne Robortellus Latiæ, Graiæq; peritus,

Io. Thomas Picus Mirandul. Comes.

Nec tu Pice pater patria quem cogit abesse
Atq; ideo consors cladisq; in parte fuisti

Latinus Iuuenalis Ro.

Nec qui coniugio neglecta cœlibe uita
Libera colla dedit, Veneri Iuuenalis amicus
Vt lingua promptus, sic promptus fortibus ausis,

Fr. Franchinus Consentinus

Nec qui clade in tanta, inter tot publica damna
Consentinus adhuc tua Lygdame Basia cantat

Ioan. Vitalis Panormita.

Nec tu Vitalis Siculæ decus addite genti

Frāc. & N. Modest frat. Ariminen:

Nec mihi nunc fratres duo nomine req; Modesti
Doctior iste quidem, sed carmine promptior ille.

Hip. Fuscus de Mote Florū Vrbinas.

Hippolytus nec ades falso cognomine dictus
Qui facie te Phœbe refert, & uoce lacesit.

Seba. Corra. Regien.

Nec potis ingenua puer indole certa futuri
Qui das magni signa uiri mihi adesse Coradi.

Bart. Riccius Lugen.

Apparet ut Ciceronis opes, linguæq; nitorem
Riccius, æternæ cladem non cogitat Vrbis
Atq; alij plures quorum meminisse recusat
Mens oppressa malis, & tantis obruta curis
Quiq; suo posthac notescent carmine clari.

Io. Pe. Pheretus Rhauen. nunc episc. Mylenf.

Tu uero salue qui nequaquam immemor unus
Ætatis nostræ studijs æqualibus actæ
Offers quicquid habes, simul & succedere tectis,

Michael Anto. Phaloppius Mutin. Canon.

Chare Pherete rogas, sed quo te carmine dicam
Phalopti? haud uerbis tantum miserate sodalem

Absens absenti quicquam nec tale putanti,
Vltro qui defers bis dena & quinq; talenta
Dum fruar hac aura stabit mihi gratia facti
Nulla dies meritum memori de pectore tollet.
Quid dicam? Ille meus magni, heu, mihi numinis in
Deseruit Picus, Picus cœlestibus unus (star
Dilectus musis, quo sospite nulla timebam
Fata aduersa mihi, Sed scilicet ultima semper
Afficiunt nos damna magis, crudele uidere
Excidium fuerat Romæ, direptaq; templa
Ipsum Pontificem captum, non uiribus ullis,
Ingenio aut quemqnam cladem hanc exisse nefandã
Cum miseranda fames Vrbem & penuria rerum
Inuasit, morbusq; frequens, & lethifer annus.
Tum pestes aliæ, quin ut concurritur illuc
Vndiq; sic & diffusa est undiq; labes.
Deniq; quicquid erat longo mihi tempore partum
Ereptum est quacunq; mea, & monumenta Thaliæ.
Nec tua te pietas frater, nec præstita cunctis
Rura fides texit, te mors inopina peremit
Heu misero unanimis nunc mihi frater ademptus.
Vnus præterea feræ solatia uitæ
Restabat Rhango, Rhango clarissimus inter
Purpureos patres iuuenis, sanctumq; senatum
Quem mihi iampridem puerum mandarat alendum
Mater, nunc iuuenem senior comes usq; sequebar
Me iubet ille bono esse animo, citoq; affore tempus
Quo læteris, ait, mutataq; fata uidebis
His me nequicquàm dictis solabar amicis
Nescius, ah, iuuenem quàm tristia fata manerent
Ecce autem ardentes torret cum Sirius agros

Io. Fr. Picus Dñs. Miran.

Clemẽs VII. Med. Papa.

Libri & cætera in direptione vrbis Io. Ant. Gyr. Ferr.

Herc. Card. Rhango.

Cæcis cæca urit sensim præcordia febris
Ignibus, interiusq́ ardens depascitur artus,
Occidis in media Rhango surrepte iuuenta
Occidis: ô patrum magnum pater ornamentum.
O uanas hominum spes ô hominum irrita uota
Otia qui modo spondebas, melioraq́ uitæ
Tempora, nunc lachrymas tantum et suspiria linquis
Rhango mihi, & sera tantum dispendia uitæ
Æternum uero salue mihi maxime Rhango,
Æternumq́ uale, prohibet sors plura daturum,
Nunc quo me uertam? postquam me tu quoq́ Pice
Deseris, haud fidum quicquam miseratus amicum.
Heu quid agā? rursus ne senex iuga prima subibo?
Inualidusq́, ægerq́? an rursus tecta Quirini
Excisamq́ petam Romam. disiectaq́ phana
Rursus ut imperium patiar, dominosq́ superbos?
Sic faciam, neq́ enim Parcæ sua fila retexunt.
Ant. Thebaldeus Ferrarien. *Thebaldee uides quo rerum turbine uerser.*
Ah quoq́ ne simili senior iacteris in æstu;
Interea quocunq́ modo traducere uitam
Nitamur, sortem si fors euincere detur
Seu tu Massiliam, quæ Volcas Gallica spectat
Siue petas Vmbros, quæ cantica silua reposta est.

Probo & candido Lectori Lilius.

VIS unquam humaniss. Lector satis pro dignitate literas laudare potuit? quis numerare quanta uitæ cōmoda attulerunt? id quidem quàm plurimi conati sunt, nullus planè adhuc, quantum mihi uidere contigit, omni ex parte est assecutus. Hæ nos etenim imprimis humanitatē, mores, & uirtutes edocuere: hæ nobis leges & iura descripsere: hæ rerum naturam, & quæ ab ipsa producta sunt explicuere: His humanarum diuinarumq; rerum scientiam hoc est sapiētiam comprehendimus: Hæ quæ innumerabilibus ante nos penè seculis gesta sunt ante oculos ponunt, hæ & quæ nos ipsi uel præclare gerimus, uel acute excogitamus ab obliuione uendicant, ac posteris cognoscenda cōmendant: Hæ cœli orbes, circulosq;, & globorum, stellarumq; conuersiones, ac traiectiones patefaciunt; Hæ deniq; DEVM ipsum immortalem, cælitumq; sedes, & diuina arcanaq; mysteria declarauere, & quo essent celebranda ritu exposuere: Has tamen unus ego tantas ac tales parum prudens nunc demum ausus sum criminari, reasq; facere, id quod mihi non impune, sed peßime cecidit. Nā tametsi, hoc ipsum haud serio sum molitus, loquacitatis tamen, & iocationis nostræ pœnas & quidem grauißimas dependi: & licet, ut Stesichorus, Theodectesq; poetæ, non oculis captus fuerim; nec ut Theopompus historicus mente commotus; ex quo tamen tempore hoc ipsum Progymnasma composui, nō

saeuientis modo Fortunæ procellis iactatus sum: his bonis omnibus spoliatus: uerum etiam ita sum corporis membris affectus, ut eius iam nulla pars articulorum doloribus uacet. Pœnas ergo pertuli, non quod, ut illi Helenam uel Hebræorum sacra, sed sanctas litteras per ludum & per iocum uituperaui, idq; uel ludentis nos fortunæ iniquitate, uel potius (ut dixi) exercitationis causa: quam utique exercitationem ea nunc ratione in lucem proferre constitui; ut si qui forte erga litteras, & litteratos male affecti sunt, meoipsius exẽplo ac periculo discant, non modo serio, sed nec quidẽ ioco maledicere, & simul, si forsitan eorum aliqua quæ litteratis hic obiecta sunt, uera fuerint, ea in te probe Lector ipse corrigas & castiges; nec sanctissimas ipse litteras patiare per te uel inquinari, uel in te uitiari: Vale diu, & æqui rogo, bonique, hoc quicquid est, consulas.

Iterum uale.

LILIVS GREG. GYRALDVS
BERNARDINO ADRIANO BARbuleio Sacerdoti S.P.D.

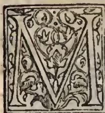

A inter nos Bern. Barbuleie ſuauiſs. intercedit amicitia, quæ à pueritia & ſchola vsq. initium ſumpſit: quæ, vt Fabius veriſsime ſcripſit, vsq. ad ſenectutem firmiſsime durat, religioſa quadam neceſsitudine imbuta; nec enim eſt ſáctius ſacris iiſdem initiari (quáquam & nos vtriusq. etiam, hoc eſt ſacrorum & literarum myſteriis initiati ſumus) quod quidem mihi ſummi amoris vinculum primum cum Cœlio Calcagnino (vt probe potes meminiſſe) intercedebat, & tecum deinde. quapropter cum nuper tanto ac tali amico, & ſi fateri velim, patrono orbatus ſim, vnusq; mihi prope reliquus huius ſodalitatis ſis ſuperſtes, qui ab eo non minus amabaris, quàm a me: vt potè qui cũ eo ſemper in hac vrbe ſanctiſsime vixeris nec ab eo vnquàm abfueris, vt ego, qui peregre profectus à vobis multos annos cũ alibi, tum Romæ præſertim abfui: ſed cum προγύμνασμα id eſt, præexercitamentum meum quoddam illi ſuperioribus annis dicaſſem, nec adhuc in apertum lucéq.

protulissem, propter scilicet ἀδοξον καὶ ἄτοπον ὑπόθεσιν, idest turpe argumentum, vel si mauis, vt Gellius, interpretari, infamem, ac inopinabilem materiam, nam id aduersus literas & literatos inscribitur, hoc vero demum tempore, quo communi vtriq. sumus amico priuati, illud ea lege statui edere, vt si quid forte vitæ scriptorum meorum exilitas est habitura posteris hæc nostra nota fiat animorum ac necessitudinis coniunctio: Quare mi Barbuleie hoc nostrum qualecunq. Cælio quidem prius inscriptum progymnasma accipe, quod alioqui viri quidam vrbis nostræ primarii enixe efflagitarunt, sed nulli mihi post acerbum Cælii interitum, cui vt omnis eruditionis Coryphæo illud, vt castigaret destinaueram, magis sunt digni existimati, quàm tu ipse, vt in tuo & illius nomine appareat. Vale Ferr. M. D. XLI. Mense Iunio.

Lilius

LILIVS GREG. GYRALDVS CAELIO CALCAGNINO viro doctissimo. S. P. D.

EMINISTIN Cæli doctiss. ambo adolescentes cum essemus me abs te ad declamandum sæpius prouocari? ut in hanc pulcherrimam, & florentiss. urbem antiquam illam rhetoricæ ludicræ exercitationis consuetudinẽ pridem desitam, atque abolitam nostro exemplo induceremus, ut declamatorum more, ac sophistarum materia proposita in utranque partem quacunque de re, nonnunquam etiam ex tempore oratio haberetur, ad excitanda uidelicet & exercenda patriæ iuuentutis ingenia. Meministin inquam? eo nos tempore inter alias controuersias illam declamasse, qua non Iurisperitis modo quorum de scientia tum disceptabatur, sed etiam philosophis sermonem dedimus, nam cum forte mihi iura & leges ut laudarem obtigisset: Tu contra, quæ à me dicta fuerant tanta uerborum ac sentẽtiarum copia, tantis argumentis respondisti, ut non fictam controuersiam declamitare, sed planè orare uidereris: Emanauit nescio quo pacto in uulgus

ea declamatio, quam non simulate, sed ex animo dictam fuisse rati non nulli inter iureconsultos ea tempestate non ignobiles, eius rei nomine non æquos erga te se iudices præbuisse recordor: Quare hoc tuo exemplo monitus, quum aliquot post annos ego Romæ cum essem, eadem exercendi ingenij causa in litteras & litteratos progymnasma composuissem, obtrectatorū, & sciolorum calumnias sermonesque ueritus ipsum illud tantum obfuit, ut in apertum lucemque proferrem, ut uix etiam quin Vulcano Neptunoque consecrarem me continere potuerim. Latuit ergo mecum hactenus, ex tot calamitatibus nescio quo fato superstes. Vides iam puto Cœli, qualis libelli sit Genius: nempe antequam cognitus, quasi quodam præiudicio, condemnatus. Mitto igitur ad te illum ea de causa, ut cum tu inter litteratos & eruditos iam diu principem locum tuo iure ac merito obtineas, ipsum diligentissime non modo examines, & censeas, sed, si ita uidebitur, stilo quoque uerso deleas, nam quacunq; illum Fortunæ nota dignū remiseris, eandem, ex tuo iudicio & censura apud me subibit. Vale decus meum, immo Vrbis & orbis. MDXL. Mense Septemb.

Lilius ad Cœl. Calcagninum.

Frustra iam sequor Aonas sorores
Cæli lustra nouem, haud semel potitus
Vel una, aut tenero sinu receptus,
Hinc exspes sine præmio laborum
Tantorum maledixeram puellis,
Ingratis nimium mihi puellis.
At tu iam toties potitus illis,
Et molli toties sinu receptus,
Nec exspes quoque præmij laborum,
Causam dicere uis diserte Cæli
Et defendere iam paras puellas,
Dei magni celeberrimum patronum,
Sed cadam tamen haud repente Cæli,
Nam cuius potior uidenda causa est.

Cælius ad Lilium.

Nullus Pieridas magis sorores
Amauit, neque rursus illæ amarunt
Quemquam ex omnibus auctiore flamma,
Quàm te qui decus omnium leporum es
Lili, cui chorus elegantiarum
Hinc blande assilit, Hinc fauet uoluptas,
Hinc plaudunt teneri greges amorum,
O' fælix ter, & amplius uidere

Si poßis bona, quæ dei dederunt,
Quæ si gratum animum uelis tenere
Musis omnia debeas oportet:
Illæ te puerum, immo uagientem
Cinxerunt hedera, & uirente lauro,
Et qua Pegasus euocauit undam
Perennes latices tibi rigarunt.
Quin & Barbiton illud, illud aureum,
Illud dulcisonum tibi dederunt,
Quo mulcere feras soles, & ipsa
Tenes flumina concitata quamuis,
Hoc summos proceres, & optimates
Fortunamque adeo bonis nouercam
Pridem concilias tibi, & tueris;
Quare si mihi uera fas fateri
Ingrate (ut reor) & parum modeste
De sacro quereris choro sororum.
Quibus quicquid habes decet referri.
At uobis faciles nimis puellæ
Debet tam grauis error imputari
Quas nullus prohibet pudor fouere
Quosdam sub gremio nimis licenter,
Atque his brachia complicare collo
Et largas dare basiationes,
Atque admittere in intimos recessus,

Qui cum delicias satis superque
Hauserunt saturi atque nauseantes
Vestros nec faciunt pili lepores,
Ah multis sine fine concupitos,
Quod uobis modo contigisse uidi
Cum multo unguine delibutus, & iam
Multo nectare pastus ille uester
Vestri gloria Lilius uireti
In uos plurima probra congerebat,
Dei boni probra plena suauitatis
Et que ingrata licet tamen placerent.
Namque hic uester Alumnus, hic ocellus
Cui uestras licet ut lubet papillas
Attrectare manu, & notare morsu
Vestris delitijs satur ferocit,
Atque utcunque potest mouet duellum,
Satur gramine seu solet iuuencus
Dura obuertere cornua in colonum:

Ad eundem.

Iuras te studijs renunciasse
Et Musas Latias, Achaicasque
Tota (ut dicitur) expulisse arena,
Verum hoc tam bene tam facis diserte
Vt quanto acrius ampliusque iuras
Tanto & acrius ampliusque iurent

Te Lili tua dicta peierare.

Ad eundem.

Auersum à Musis te iuras optime Lili
Et me penè tibi cogis habere fidem
Verũ hoc tam docte, ac scite cõtendis, ut istud
Quod cupis usque adeo dissimulare probes:

Prosp. Pasetho. I. V. C.

Qui uel nomine mi bene ominaris
Has habe lachrymas Simonideas,
Quas in funere Cælij profudi,
An dignæ, rogo, sint probè æstimato,
Doctorum ut uolitent uirum per ora:

Epit. Cælii per Lilium. G. G.

Asta uiator non moræ est dispendium
Mortalitatis hoc memor nuperime
Sibi sepulchrum Cælius construxerat,
Quo doctiorem neminem Sol lampade
Quacunque spargit lumen orbi uiderat,
E heu repente raptus hic est conditus
Cui sunt parem uisura nulla secula,
Hic gloriæ dum uixit inuidit suæ
Celans opes tantas auarus ingeni,
Tot splendida eruditionis lumina,

Quæ maximo Alcida iubente principe,
Vulgata, densas different caligines,
Quæ paßim oberrant sensibus legentium.
Iam abi uiator, & memento sedulo
Præclara tantum facta fata uincere.

In funere Cæl. Calcagn. Cynth. Io. Bapt. Gyraldus.

Quisquis Castalidum colit uireta
Mente uel uigili petit serenas
Domos Cælicolum, uicesque rerum,
Naturæ & penetrat uias latentes,
Vel putat faciles deos habere.
Virtutis propriæ fauore fretus
Te Cæli aspiciat tuumque fatum,
Quo nil deterius dedere terris
Crudeles nimium tibi sorores,
Tu, qui pulueris (heu modum) sibyllæ
(Aequo lumine fata si uiderent)
Explere, aut Pyliæ dies senectæ,
Debebas, Lachesi iubente dira,
(Prò scelus) raperis gradu citato.
Exemplo hoc igitur docemur omnes
Quàm constent fragili loco, perenne,
Quæ nos credidimus manere in æuum.

Epitaph. M. Ant. Antimachi per Lilium.

Asta uiator paululum,
Breuis moræ precium feres.
Hac Marcus est Antonius
Antimachus urna conditus,
Qui patriæ ac testudinis
Consors Maronis extitit,
Et Tullianæ lecythi,
Huic Graia par facundia,
Seu carmen ille pangeret,
Seu pede soluta scriberet.
Sed ne putes hunc tantula
Vrna tegi, cuius uolat
Virum per ora gloria,
Quacunque florent literæ
Bonæ, uiget quæ humanitas.
I nunc uiator collige
Virtute nil præstantius.

LILII GREGORII GYRALDI FERRARIEN. PROGYMNASMA aduersus literas & literatos.

Ad Ioannem Franc. Picum Mirandulen. Principem.

ON eram Pice nescius, si qua pridē mala cognoueram literarum studia mortalibus afferre, ea patefacerem, fore, ut me laboremque meum pro cōmuni omnium utilitate susceptum uarijs reprehensionibus obijcerem, nam et cum ipsam cogitationem hanc meam amicis quibusdam communicassem ex his quidam me atra bile motum, nonnulli panicis agi dicebant. Si qui tamen, ut certe nonnulli, eadem sentirent, uel à mea hac sententia non omnino abhorrerent, hi me ad quascunq; alias dictiones uocabant, genus hoc dicendi totum, & si res de qua agere præposui uera sit, non decere tamē in uulgus in apertumque proferri propter iam inueteratam, & insitā in omnium propè animis opinionem; simulque ut litteratorum hominum inuidiam uitarem quorum genus est maxime irritabile, & iam non modò in me luculentas orationes meditari sentio, lectißimosque hinc & inde flosculos decerpere, & simul undique uenena colligere. Ego uero id quidem eos longe me elegantius, ornatiusque, copiosius etiam, & eruditius dicturos arbitror, uerius certe nequaquam: Verum cogitanti mihi, quantum hoc studium meum & cogitatio utilitatis plerisq; omnibus esset allatura (si qui mo

do nobis auscultari, uel alias ad res communis hominum uitæ degendæ accommodatiores, labores suos impendere, & studia animumque intendere uoluerint) non ab re fore uisum est, ut omni depulso metu, si non omnibus (multos enim fore pertinaces ac obstinatos putamus) paucis saltem, uel uni tibi, qui inter literarum, ac disciplinarũ studiosos ab ineunte ætate natura ipsa, & tuopte studio ita institutus es, ut prope iam summum locum inter earum professores teneas, hæc nostra mitteremus; Simul equidem non nescio, quantum sermonis plerisq; sim daturus, quãtumq; mihi inuidiæ apud omnes, quibus res ista pridem est præiudicata, ac persuasa, sim comparaturus; Nec minus quãtum laboris subierim, si rem non totam modo, ac penitus, sed ex parte complecti uoluero; Verum enimuero ita mihi fluctuanti, multo plus animi, tu mihi Pice addidisti, cum te omnium gentium philosophiam, atque imprimis, Platonis, quem uirum diuinum literati isti uocant; & Arist. quem naturæ peritissimũ fuisse uolunt, ita infirmasse, atq; euertisse potius uideo pro hominum Christianorum utilitate; Quid non mihi quoq; in re tam præsertim utili & manifesta, ut quidem mihi uidetur, modo aliquo, uel mediocri ingenio præditus non collimem, non sperem me ostensurum uel ijs saltem uiam aperire, digitumque ad fontes intendere, quo alij multo meliora, & plura possint & meditando inuenire, & alijs scribendo impertiri. Sed enim antequam aliud faciam illud mihi imprimis, quod à literatis non nullis obijci sentio paucis diluendum est, me uidelicet literarum ac disciplinarum auxilio atq; ope usum fuisse ad conuellendas & diuexã-

das literas & literarum professores; quasi uero quoniam Cantharidis uenenatisque alijs ad sanitatem periti medici utuntur, ideo Cantharidas & uenena ipsa suapte natura bona et utilia existimãda sint: Neq; tamẽ negarim me literarũ notis et figuris usum esse in huiusce rei scriptione, qui enim aliter fieri potuit? non earum tamen usus sum præsidio atq; suffragio; Si quid enim hic quod literis uel earum professoribus conuenire uisum fuerit, id non est acceptum referendum illis, nec earum studijs, at ingenij potius mediocritati, & cogitationi sedulæ cum aliqua (si forte uidetur) industria, et diligentia, quibus non inficior me non nihil libenter operam dare: Erunt & alij fortasse, qui mei ostentandi causa hæc ipsa à me perscripta affirment, quibus ego breuiter ita responsum esse uolo, primum nullam in me tantam esse uel eloquentiæ, uel eruditionis non dicam excellentiam, uel æstimationem, sed opinionem, de me, ut mihi merito id imputari poßit. Deinde si aliqua ex parte me & anteactæ uitæ meæ instituta ab ineunte usq; pueritia cognouissent, non id de me profecto opinarentur, id quod uerum me dicere, tute ipse testis es Pice, qui cum à teneris aßidue sum uersatus, & optime noris ab omni uenditatione atq; ostẽtatione quàm procul absim, quare hactenus ijs sit responsum, qui uel beneficio literarũ uel ostentationis gratia eas ipsas literas me insectatum fuisse, atque improbasse dixerint. Iam uero, quas ego literas hoc loco intelligam, quosue literatos, earũue professores prius ostendere atque monstrare pretium operæ uidetur, ne in uniuersum omnes damnare uidear: Literas ego hoc loco appello desiderium

quoddam, ac intemperatam quandam cupidinem per ipsas literas, & earum studia alicuius rei, uel scientiæ inuestigandæ, ac perdiscendæ. Literatos autem, & earum professores, qui id quod modo diximus, per eas ipsas literas, efficere dies noctesq; laborãt, nam literas ipsas hoc est notas, & elementa, quibus in scribendo utimur, quæ tum publice, tum priuatim, tum etiam domestica nobis in dies gerenda occurrunt negocia, ut maxime necessarium opus, & opportunum rebus pertractandis cum in rebus publicis, & ciuitatibus. Tum priuatis & commercijs, & rerum permutationibus, alijsque quàm plurimis, non modo non detestamur, sed nec quidem improbamus, illas tamen inter ea opificum opera, artesque quas sordidas, uulgaresq; & sellularias appellant, reposuerim, de hoc enim literarum genere à nobis in præsentia minime agẽdum, quamquam & Platonem dicere solitum audiui literarum usum memoriæ obstare, uidelicet, quod illa, quæ scriptis reposuimus, uelut custodire desinimus, & ipsa securitate dimittimus, tamen nec illas nos, nec item illud reprehendere uelle intelligimus, cõgrue & ornate loqui quocunque sermonis genere, seu latino illo, seu græco, seu uernaculo quocunque & quotidiano, ut quæ mente animoq; à nobis cogitata sunt prudenter, & quadam naturali (ut sic dicam) ratiocinatione, nec perperam, nec præpostere ponderata, palam ut sint ad usum uitæ, demonstremus: Atque hæc utinam mihi imprimis à Deo optimo maximo ipsaq; natura concessa forent, ut ea pro re caste atq; ornate facere possem, nõ equidem hoc mihi loco tantum laborandum esset, ut ea ostenderem, quæ animo pridẽ

mecum cogitata, & ut mea quidem est opinio recte pensitata sunt. Illud nũc certe nos facere intendimus, ut quo plus in negotijs gerendis res quàm uerba prosunt, eo iudicium ingeniumque ipsum à natura bene institutum atq; informatum, longe literis & literatis ipsis præstare monstremus, nimiasq; literas ut ille ait ad insaniam homines conuertere, nec modo id uerum esse, sæpius ad laudem atq; uirtutem naturam sine doctrina, quàm sine natura ualuisse doctrinã, immo multo etiam sæpius offuisse quàm profuisse humano generi & uitæ audiuimus, cum se literis & earũ studijs homines potius dediderunt, quàm animo à natura bene instituto atq; informato. Rẽ profecto arduã (ut uides) Pice aggreßi summus, nã præter literatorũ quorundã inuidiã uel sciolorũ potius, et se bene doctos putantiũ, qui nos calumniabũtur, nobisq;, negotium facessent, id quoq; compertũ habemus, omnium rerum cognitionem, cum primum aperitur multis obstructã uideri difficultatibus & calumnijs patere, & quamquam hæc quæ nos in præsentia dicturi sumus, in obscuro minime lateant, ea tamen est in iudicijs hominũ plerumq; infirmitas, et sæpe malitia ac pertinacia; ut id obstinate pernegent, quod animo tamen uerum esse fatentur; Verum nec difficultas ipsa, nec inuidia, nec quam modo diximus, multorum malitia ac pertinacia me terrebunt, quo minus institutum propositum intrepide aggrediar tuo præsertim fretus exemplo, quod cum à me fit animum quæso parumper à curis, quibus plus nimio interdum distringeris in ditione tuenda, & à disciplinis semotum mihi adhibe: Principio humanum genus ea ego ratione

à Deo opt. Max. constitutũ audiui ut uel Deũ ipsum principem & rerum omnium parentem penitus contempletur, diesque noctesque aliud nihil agat, uel ut studium & operam rebus agendis impendat aut si rectius meliusque sibi & alijs consulere uelit utrunq; ut faciat, ut scilicet et Deo immortali simul, & uitæ in communi degendæ operam nauet: ex qua re hominum cœtus & conuenticula, quæ ciuitates et Respub. dictæ sunt conflatæ & constitutæ sunt; id uerò ut sic fieret Mens imprimis ipsa diuina nobis à Deo ipso immortali insita atq; elargita in causa fuit, ad cuius exprimendas & manifestandas conceptiones & cogitationes membrum linguæ tamquam instrumentum à natura datum est, quæ esset quasi mentis ipsius, ac animi interpres atque prænuntia: hac ipsa utique lingua nos Deus & natura, uti uoluere, ad ea, ut modò dicebã, expromenda quæ animo & mente conceperamus: quantum uero utilitatis & momenti afferret linguæ munus sollertiores quidam animaduertentes signa quædam & notas, quas ipsi literas uocauere, longo post tempore excogitarunt, quibus procul absentibus linguæ loco usi sunt, aliqui mox etiam imbecillioris memoriæ ijs literis tamquam rerum thesauris præsentes usi fuere; qui non his literarum muneribus contenti officium peruerterunt, & in alios omnino usus transtulerunt, seq; ijs, quod aiebant hominum ingenia & animos excolere professi sunt, ipsisque litteris & animum ipsum, & eius cogitationes ac sensus subiecerunt, Regesque ac dominos seruire & famulari ancillis coëgerunt, Vnde pene innumerabiles exortæ sunt illis abutentium opiniones atq; sententiæ:

Quidam enim ijs se rerum præteritarum memoriam posteris consecrare, alij sapientiæ se operam dare dixerunt, & quidem multifariam, ut iam nō illud, quod aiunt, esse putem de capitibus hydræ fabulosius: alij dicendi facultatem artemq́ à se inuentam tradere, alij medendi rationem: quidam etiam Deos ipsos immortales commentari atque docere; alij se leges & decreta plebiumque scita ciuitatibus & populis sancire: Alij demum & ij quidem plurimi, ingensque turba se ijs plebes et uulgus inaniter oblectari fassi sunt, atque ita hæc noua insaniendi uia adeo permultos traxit in sententiam, ut ad hanc nostram fermè ætatem hominem nihil sapere à plurimis & dictum & existimatum sit, qui non prius in eiuscemodi literarum & disciplinarum studijs, quæ uocant, insanijuerit; atque adeo etiam prudentiorem ac sapiētiorum uocauere, qui literatius & magis in his desipuerit. Fuerunt & si deis placet, ex mulieribus quæ colu, & calatho relictis, non contentæ muliebris & domesticæ leuitatis, literarum quoq; ac studiorum insaniam sibi asciuere: At hæ quales nugas quæ libidinum noua portenta excogitarunt? quas inauditas tragœdias amoribus nefandissimis emancipatæ plusquam fœminæ fecerunt, ne dicam faciant, pudet me hoc loco reminisci masculam quoq; Venerem eas molitas, & mutuo frictu contaminatas, cæteraque quæ puer aliquando non sine rubore à magistris in scholis de huiuscemodi nefandis mulierum monstris audiui. Sed quid de isti us (ut dicitur) segnioris sexus literatis pluribus agimus, qui ad sobolem tantum, & domus reiq́ familiaris custodiam à natura constitutus esse uidetur: Qua

re iam ſatis de his à nobis in præſentia dictum, ne propoſitum nobis inſtitutum deſeramus, iſtius multiplicis perſuaſionis euellendæ, ut uanæ, ut generi humano maxime perniciosæ, & peſtiferæ; quæ non ſolum nobis in rebus quæ extra nos ſunt, & quæ fortunæ dicũtur, ſed etiam quæ nobiſcum ſunt, animo uidelicet et corpori plurimum obeſt, idque paucioribus quàm fieri poterit oſtendemus, ſi prius tamen illud, quod in multorum animis ac mentibus penitus inſediſſe uidemus euellere, ac radicitus extirpare poterimus, exiſtimantium literarum ſtudia ab ipſa natura eſſe nobis ingenerata; id quod ego uel ſolo argumento facillime refellam à puerulorum & paruorum natura ſumpto, in quibus, ut in ſpeculis, natura ipſa relucet, ac cernitur, & qua ipſi duce nituntur, omniaque rerum & actionũ principia in ijs ab ipſa natura ingenita ſunt, & (ut ſic dicam) adumbrata, omnium uero illi reliquarum rerum quæ ſecundum naturam ſunt, auditione, ac commemoratione delectantur, earumque inueſtigatione, ut omnia uelle ſcire indicia certiſſima demonſtrent, ſolas literas, & earum ſcholas fugitant, et ab his maxime abhorrent: nec eas niſi munuſculis allecti, uel metu, uel uerberibus ac ferula coacti frequentant, indicium hoc certe manifeſtiſſimum, non naturæ opus eſſe literarum ſtudium, ſed uiolentiæ cuiuſdam, et aduentitium potius, ac aliunde quã à natura accerſitum, nam ſi à natura ipſa literæ proficiſcerentur eas ut cætera ſponte non coacti aliqua ſaltem ex parte pueri illi tenelli & parui in illa ætatula aſciſcerent: Iam uero literas non à natura eſſe uidemus ut quæ illius opus non ſint; num ea ſaltem uel

earum

earum studia sub aliqua artium naturalium diuisione comprehendi possunt? Num in ea quæ in consideratione & inspectione tantum consistere dicitur? minime, quoniam nisi annexa agunt & coniuncta alicui materiæ, uel rei subiectæ. Num in ea quæ in effectu atque actu existunt? tantundem, quoniam, ut diximus, non nisi coniuncta agunt, An fortasse coniunctæ & consideratione, & actione simul? Longe minus, propter iam à nobis dicta: Reliquum iam est, ut inter ea sint, quæ oculis subijciuntur, & consumationem aliquam potius quàm finem accipiunt, qualis est pictura: Quæ nam enim sunt propria literarum studia nisi characteres & figuræ ipsæ? ea uero quæ considerantur per eas ingenij sunt & naturæ ac rationis; At aliquis dicet ratiocinari, & rerum causas, nisi per ea quæ scripta sunt, inuestigare non possumus: minime uero. Nam mens & ratio, non literæ hoc faciunt. At hæ instrumenta saltem, & adminicula; quin potius lingua, quàm instrumentum à natura cōstitutum, ante iam diximus, ad exprimendas animi conceptiones; at uero quosdam literas audio reposuisse, inter eas artes, quæ circumcurrentes dicūtur; quod scilicet eæ in omni materia & re subiecta se intromisceant ac circumquaque cursare uidentur, ut nonnullorum est natura famulantium, qui temeritate, ac impudentia quadam, non uocati, heris etiam plerumque inuitis sese in ea ingerunt, quæ non sua sunt à domino munera præscripta: Esto uero sint famulæ literæ, ut sunt ad exprimendos sensus, & animi cōceptiones: Num hoc ipsum melius pictura præstabit? quibus, ut audiui ex literatis ipsis hominibus, eos inter-

dum uti, cum quid memoratu difficile recitandum, uel describendum occurrit, ad quod exprimẽdum uel memoria uel descriptio ipsa per literas non sufficit, id que ea præcipue de causa se facere prædicant, quòd eæ ipsæ picturæ, uel imagines clarius & uerius rerum formas imprimant, quàm quæ per literas fiunt, quin & audiui nonnullas olim orbis nationes & quidem celebres imaginibus quibusdã ac figuris usas esse pro literis. Ex ijs certe quæ diximus cognoscimus parum utilitatis & usus esse ex literis, tantundem atque in pictura, damni uero plurimum, quod infra planius ostendemus. Memini quoque ab eruditis quibusdam audire nihil infantius, nihil ineptius, nihil etiam dirius fieri posse, quàm prima literarum rudimenta, adeo ut earum radices non aliam ob causam amaras dictas à quibusdam ex literatis ipsis existimem artes quoque de literis traditas (si modo ars esse potest de ijs quæ indies antiquari uidemus) molestas & odiosas esse: Sed hæc raptim prætervolamus, ut notiora. Iamque illud potius agamus quod prius à nobis fuerat propositum. Omnia quæcunque bona dicuntur, ea trifariam definiri ac censeri posse uidentur: ut tum animi tum corporis, tum fortunæ dicantur. Animi bona nunc intelligo, recte sapere, non agi uoluntate & libidine, temperatum & sedatum ipsum animum à perturbationibus nimijs habere, mentis acumine pollere, tenebras errorum offusas ab illo propellere: Corporis bona dico prosperam & integram ipsius ualitudinem conseruare, aduersam repellere. Fortunæ autem bona ea nunc censeo quæ in ipsius Fortunæ arbitrio & manu posita esse dicuntur opes, diuitias, Regum ac prin

cipum uirorum fauores, auras, popularitates, beneuolentias, amicitias, cæteraq́ huiusmodi. Paruum mihi profecto Pice negotium reliquum esse arbitrabor duo illa extrema, quæ dixi bonorum genera per literarum studia labefactari atque corrumpi, si primum illud de bonis animi monstrauero, quod mihi fortasse perdifficile fuerit, quando hoc hominum genus, se ultra cæteros animo pollere eiusq́ uiribus præ cæteris ualere & credit & prædicat: Bene instituti ergo animi est recte iudicare, nulla amoris uel odij duci perturbatione, æquum & rectum cum quadam, ut græce dicam, isonomia, mentisq́ ratione omnibus ministrare: iustitiam denique cæterasque uirtutes, quæ tum ciuiles, tum uoluntariæ dicuntur, non docere solum uerbis, quod ij se facere gloriātur, sed in actionibus quoq́ eas perspectas, exhibere. Sed pro Dei atque hominum fidem, qui magis animo affecti? qui perturbationibus immodicis aut affectionibus, quæ à græcis πάθη dicūtur, aut ab appetitionibus, quas illi ijdem ὁρμὰς uocant, facilius aguntur, impelluntur, trahuntur? nulli hominum iracundi magis elati & inflati magis, arrogantes, insolentes superbi, uani, futiles, leues, opiniosi, inconstantes, pertinaces, omnium rerum etiā portentißimarum creduli inter eos aliqui, aliqui è contrario etiam clarißimarum increduli, nonnulli interdum suspiciosi magis, interdum qui minus curæ, ne suspicionis dicam habent; nulli omnino ijs minus libero animo atq́ id ea de causa; quo se illi eo magis, ut paulo ante diximus ualere arbitrantur. Nam sibi omnia arrogant, omnia præ se nihil esse, se Deos, nos indoctos homulos ex argilla & luto fictos, ut aiunt

ipsi, esse existimant; Si uero quidam ueteratores inter ipsos hæc dißimulent, ut sunt inter ipsos quidam, si altius eos attingas, & introspicere poßis istos eo uitio magis implicitos, eoq; magis agi facile, cognoscas: Nulli sunt præterea, qui magis amoribus insaniant, faciliusque agantur, modo hi epigrammata diuersorum uersiculorum generibus, modo per Rhythmos cãtiunculas suis amatis meditantur, & canunt, quin & ijs sacra magnos alioqui philosophos interdum fecisse, tamquam Deis immortalibus audiuimus; Pudet hæc me referre. Sed uide Pice quo animo sit hoc hominum genus firmam ætatem omnem per luxum, uel otio, et secordia oscitantes sibi labi impune permittunt, cum uero annis & senio ingrauescunt, quidam eorũ, ne scilicet per ipsos species humana minus, quod ipsi aiunt perpetuet uxores ducunt idque ea ratione prætexunt ut liberis operam dent pulchre ac bene mehercule factum; At illud minus in præsentia colligo quod in administranda familia & gubernanda, quam & illi suæ sapientiæ partem esse uoluerunt, nihil penitus interdum uident, nihil ad normam, nihil ad calculum, interdũ uero nõ modo tabulas & rationes sed ephemeridas, & aduersaria ita anxie ut ad obryzum usq;, quod dicitur, exigere ac reposcere uideantur nunc auidiores auarioresque, & sordidi, nunc prodigi ac profusi adeo ut mediocritas illa, quam auream appellant ipsi, & laudibus in cœlum extollunt, in rebus, & eorum actionibus nulla sit, omnia ad extrema, quæ ipsi etiam non sine uitio dicunt, exigunt; ita ut aliquando mirum in modum honoribus ac magistratibus inhient. nunc uel repulsa, uel leuitate mi-

nus curent. Nulli denique omnino uirtute minus aguntur; nam cum alia omnia incerta sint, & falsa, caduca, mobilia, uirtus una ipsa est altissimis naturæ fixa radicibus, quæ numquam ulla ui externa, nulla alia re labefactari potest, suo numquam dimoueri loco. At hi literarum professores, qui uirtute præ cæteris pollere, ac niti gloriantur & prædicant, quàm inconstantes, quàm leues, & mutabiles sint, & si modo diximus, planius tamen infra, ut spero, dicemus; Quid uero si eos aliquando præcipientes audias, et monita dantes populis & idiotis, deos putes ex uerbis, nō homines loqui, atq; nihil eorum, quæ prædicant & cōcionantur, ipsi faciunt, suisque ideo præceptis ac monitis pondus detrahunt; cui enim persuadeant qui sibi ipsis prius non persuaserint? non uerbis modo, sed actione inanes, quippe falsa omnis sapientia existimatur, quæ non in aliquo fuerit actu, quo uim suam exerceat, equidem ut literatorum insaniam clarius patefaciam, audiui ego eorum huiusmodi aliquos ad tātam usque adeo peruenisse dementiam, ut relictis patrimonijs, uel abiectis opibus se in syluas abdiderint procul ab hominum cœtu & commercio, alios sibi testes amputasse, alios oculos, alios linguam sibi mordicus euellisse, quosdam se ab altissimis parietibus præcipites dedisse, alios aiunt uitæ & sui pertesos uitam inedia finiuisse, aliquos miserabiliter perijsse, cum quædam assequi in his quas profitebantur literis nequiuissent; aliquos quòd propositas sibi quæstiones soluere minime in promptu fuerit, nonnullos in adulterio perijsse, quosdam etiam amoris furore, alios in amatorum complexibus, alios nimia lætitia & gaudio expirasse;

alios tineis et pediculis propter sordes, alios insomnia, atque uigilia necatos, alios quoq; fuisse audiui, qui diuinitatis desiderio se in Aetnæ montis crateres deiecerint, quosdam uero crudelius sibi manus conciuisse, alij uitam exosi optimum censuere non nasci, aut quã ocyßime aboleri, alios iccirco nos natos dicere non puduit ut scelerum pœnas lueremus, ut illud minus mirari poßimus eorum nonnullos fuisse, qui Tyrannides uel occupauerint, uel concupierint, sed & inter illos aliqui fuerunt qui proprias uxores prostituerint ipsi, uel amicis abutendas concesserint, aliquos, ut canes, paßim sine ullo pudore, hominem se ferere fatentes, et palam concubuisse. Quosdam ferunt nudos in sole & harena ad philosophãdum se abiecisse, quosdam inter syluas & nemora, unde et illis nomen, abdidisse; alios ita sese uoluptatibus addixisse, ut tamquam subantes & lutulenti sues in eis semper uolutarentur, alios carnibus, alios uino, alios leguminibus abstinuisse, ut illud minus mirum sit inter eos aliquos fuisse qui totos dies consumerent in colli columbini & pauonis cõtemplatione: Sed ne illud Pice sine magno risu non audire potui, quod de quibusdam inter hoc hominum genus audiui, qui sese modo in uarias subinde formas mutari aiebant seque auium uoces & cantus intelligere atque ex ijs arcana interpretari, & rerum euentus præscire. Atqui & aliqui qui se femore aureo esse putauere, idque palam, et publice nudabant, ut uulgo crederetur. Alij hominẽ fieri ex mulo, colubrũ ex muliere dixere, alij nõnulli modo se pisces, modo arborũ ramos modo feras, modo homines fuisse scriptis, ut audio, testati sunt: alij tãta uesania & delirio corre

pti, ut cõtinue timerẽt, ne quod existimabãt se anima destitutos umbra sua occurreret, alij tãta se esse leuitate et mẽbrorũ corporis exilitate, ut soleas ex plũbo semper in pedes inducerẽt, ne à uẽto scilicet diriperentur. Aliqui se uentis nubibus atq; procellis imperitare, et ex his futura colligere, necnon ex ijs quæ in nubibus uariæ uideri solent imagines. Quidã propriã suã ipsius animam in coruos ingredi, quoad sibi placitum foret, ut euolaret & reuolaret, quidam se multos annos dormiuisse tamquam noctem integram credidere. Quidam & per aera transire unde et à Græcis æthrobatæ cognominati sunt; quidam magicis artibus dediti, quidam fascinationibus, quidam sternutamentis fidem habuere, alij oscitationibus & in his futuri augurìa esse putauerunt alij insomniorum diuinationes commenti, ita ut uigilantes uere dormitasse uideri poßint, alij alio modo se futura prædiuinare ac præuidere dixerunt; ne me tamen tu Pice de ijs dicere in præsentia arbitreris, qui diuina quadam ui atque immensa in Deum charitate accensi futura prævident quos Christiani et Hebræi quotidiano sermone diuinos Prophetas & futura uidentes uocant: hos enim quo magis diuinos eo minus literatos fuisse et audiuimus & legimus. Non minus & in placitis atque decretis suis quæ Græci dogmata appellant literatißimos istos homines insanisse audio, quàm in uitæ institutione. Nam quid dicã aliquos fuisse qui dicerent omnia quæ sunt, nihil esse; alios qui eadem poßibilia rursum impoßibilia demõstrare tentarent, alios se nescire quæ scirent, alios se tantum scire quod nescirent, & quæ supra nos nihil ad nos pertinere; Quid & quosdam in

telligo plures mundos esse opinatos, alios unum quidē animatum eumque æternum, & ut sine initio, ita sine fine futurum; quosdam perpetuum, hoc est fabricatum quidem ab opifice & ædificatore Deo, sed non interiturum, alios igne, alios aquis defecturum, quosdā elementorum colluuione in semet ruiturum. Nec minus de Cœlo, Cœlique substantia eiusque perpetua agitatione ac conuersione, deque illius partibus dissensere. Atq; de anima eiusque muneribus ac functionibus deque substantia commenti sunt, quàm uaria sunt, quam repugnantia, ut mihi uideatur, cur tantopere literatos istos, & antea plerique mortalium & nunc quidem sectentur ac uenerentur: alij enim mortalem ipsam animam, alij ad tempus immortalem, alij æternam, atq; ad nos descendere ex quadam cœlesti sylua alij alatam quidem, & ad nos cum descendit pennas amittere, & irrigatam aquis cœlestibus rursus alatā fieri, ut ad superiora redeat; animam demum: alij spiritum, alij ignem, alij aëra, alij harmoniam, alij numeros, quidam & sanguinem, uel lucem, uel anhelitum, alij alia esse dixerunt. Sedem quoq; & ipsius animæ domicilium in homine uarie retulere, alij in capite tamquam in arce quadam, alij in corde, alij in arterijs, alij in toto corpore totam ubique esse: De finibus item bonorum discordes fuere, alijs uirtutem alijs sapientiam & rerum notionem asserentibus alij uoluptatem & quidem multifariam, alijs indolentiam quæ ἀλυπία dicitur quibusdam securitatem, seu si mauis animi tranquillitatem ἀθυμίαν interpretari, alijs quod ferme idem affectionibus non agi, quod ἀπαθίαν Græci uocant; alijs id quod unum esset & simi

le, & idem semper alijs tria fortunæ, corporis, & animi bona alijs alia approbantibus. Nec minus in corporis sensibus dissensere quidam eos quinque, quidam plus, alij minus esse dixerunt, plerique omnem illis rerum fidem abrogant, quidam quadantenus, alij ijs fidem omnem adhibent; præterea quæ nam eorum uis, quæ instrumenta an intrinsecus an extrinsecus in nobis agant: idque confuse adeo atque perplexe, ut mirũ dictu sit, quàm sit difficile de ijs quicquam definite statuere in tanta eorum controuersia. Nec in ijs quæ de moribus in uniuersum tradidere conueniunt, nec in ciuilibus, alius enim aliam gubernandi uiam laudauit uel inuexit. Quidam unius, paucorum alius, optimatum alius, popularem alij & plebeiam probauere, nec qui tyrannidem laudarint defuere. Iidem planè de uirtute non conuenere, eiusque & ui, & fine. Age in naturalibus, quæ ab illis physica dicuntur quas lites, quas controuersias audiuimus, de rerum principijs primũ; ex quibus omnia constare dixerunt, quidam aquam, quidam ignem, quidam aëra, quidã terram, alij materiam, quidam plenum & inane, quidam numeros, Chaos alij, litem amoremque alij, quidam insecabilia atque indiuidua quædam corpuscula, quidam elementa quatuor, quidam tria, quidã his amplius, quidam nescio quo nouo à se conflato uocabulo prodiderunt, usq; adeo disceptantes inuicemq; certantes, ut eorum nonnulli ad tantam insipientiam ne dicam insaniam deuenisse audiuerim, ut niuem nigram, ignem frigidum, candida nigra, solem longe minorē esse quàm uideatur, quidam saxum ignitum, quidam igneum ipsum, quidam nec calidum

nec frigidum esse prodiderunt, alij Lunam sine lumine, alij dimidiam lucidam, alij a Sole lumen fœnerari. Alij alia, quidam & æstus maritimos fretorum que angustias, ipsosque maris accessus & recessus Lunæ motibus attribuerunt; alij uanius tradunt in ea etiam habitari eamque esse terram multarum urbiũ & montium. terram præterea moueri, cœlum stare eorum quidam asseruerunt, non apud antiquos modo, sed & hodie hoc affirmare intelligo, huiusmodique monstra atque miracula quæ anicularum lucubrationibus sunt magis ridicula, & rerum quoque portenta innumerabilia quæ cauillis & falsis argutationibus potius quam argumẽtationibus pertinacißime uel astruxerunt, uel confutarunt, ut uerißime à quodam de ijs dictum esse audiuerim, quot homines tot sententiæ, cum unam tamen esse necesse sit ad sui perfectionem ueritatẽ, ut nobis natura ratio persuadet. Quid? nonne pari ratione dissenserunt, in ea facultate, quæ disceptatrix est, & Græca uoce modo logicen modo Dialecticen uocauerunt: quot genera argumentationum quàm uaria, hinc quæ cornua dicuntur, hinc Acerui, hinc Crocodilites, hinc reciproca & recurrentia, quæ sic uocantur argumenta: hinc inductiones, demonstrationes, ratiocinationes, oppositiones, contraria, opinationes, cauillationes loci, & cætera huiusmodi multa, quæ pro arbitrio diuersi diuersa atque eadem plerumque inter se contraria, ut audiui, commenti sunt; Nec minus quoq; medici nostro periculo de medendi ratione eiusque partibus dissensere alijs alia subinde approbantibus; ut nostra etiam hac ætate tanta sit inter medicos dißimilitudo, ut eorum

aliqui venæ incisionem omnino prohibeant, alij ad eã aperiendam protinus exclament, mitto infinitas eorũ sectas, quibus ab ipsis medicinæ studiosis, audiui, per temporum spatia desitas, uel subinde mutatas fuisse medicandi uias, & quo amplius ipsi in re medica doctores philosophari uoluerunt, & morborum causas indagare atque aperire, eò nobis grauiores & magis incurabiles morbos inuexerunt, ætates repeterem, sed nostra longior esset oratio, uolentes quidem complura attingere non ea tamen perpetua oratione describere, itidem in astrologia literatos homines istos parum cõuenire intelligo, magno, ut uos Pici docuistis, in nostra Christianorum religione superstitionis atque impietatis errore, sed nec minus eos audio dissentire in cæteris artibus & disciplinis, quas breuitatis causa prætereo. Pari ratione accidit Christianis ijs, qui literis, quas uir deo gratissimus occidere ait, se nimio plus addixerunt, & non diuinæ potius contemplationi in uarios & diuersos errores, & eos quidem nefandissimos nec ulla ratione ferendos prolapsi sunt, adeo ut in dubium quoq; traxerint mystica nostræ religionis sacramenta, & quo se altius mysteriorum arcana rimari putauere eò fœdius lapsos uideamus, parum uidelicet eius diuinæ uocis memores, quæ eos monet in domini dynastias non ingressuros, qui literaturas nouissent; hinc tot præpostere de Dei immortalis maiestate, eiusq; unigeniti filij opiniones coortæ sunt, hinc tot earum principes, quos ideo hæresiarchas uocamus, prouenere, quorum tamen undique pullulantes impietatis errores, simplex atque indocta Christianorum pietas expulit, & diris, ac execrationibus ita est insecuta,

ut ex ijs omnibus semper gloriosissime triūphauerit. hæc ideo summatim atque cursim attigi, & breuioribus quam potui, & quod ea iam Christianis fermè omnibus, & tibi longe quàm mihi melius cognita, ut quæ abs te, ut tu mihi quidem sæpe dixisti, confutata sunt, atque reiecta, diuinæ pietatis & religionis ergò, quo fit, ut eo magis quorundam hoc ipso lucis tēpore deliramenta ridenda sint qui nunc demum pleraq; nostræ religionis placita ac diuinitus pridem sancita in dubium reuocare impudenter audeant, quod bonarum literarum optimarumque artium sectatores, ut ipsi aiunt, sint & ab alijs haberi uelint: sed de his satis. Pudet me Pice pigetq; id de literatis afferre, quod omnium tamen est in ore, nullos esse cum omnium uitiorum etiam nefandissimorum genere inquinatos magis, tum ijs præcipue, quæ præter naturā dicuntur, in eamque procliues ita ferri, nec clam, sed palam & in propatulo, atque impune, ut rem suam se facere arbitrentur, & prædicent, audiui à quibusdam ex ijs literatis de meliore, quod dicitur, nota ab ijs ipsis etiam scelestum ac nefandum id scelus primū excogitatum fuisse. Verum de hoc ipso parcius, auribus honor habeatur: Quid? nonne & illud nefandius magis, atque omni quantouis atrociore supplicio piandum impietatis crimen eorum est? Quo minimum, uel nihil potius & pietatis & cultus Deo diuisque impendunt, quin præter falsas eorum hæreses, quas diximus. Deum ipsum æternum & immortalem, cuius opus est omne quodcunque est, non modo animo nō concipere, uerum nec eum etiam esse credere nonnullos audio, quinimmo, & prò facinus, literis quoq; suis

& literarum monumentis ausi sunt alijs, ut non crедant & uenerentur, scribendo suadere, atque iccirco uulgo, ut impij Graeca uoce ἄθεοι & ἀσεβεῖσ cognominati sunt, si qui uero inter hos Deos esse credunt, quàm præpostere, quàm uariè indagant mirũ dictu est. Alij enim mundum et mundi partes Deos fecere Ethera, Solem, Lunam, Stellas, Terrã, Aquã reliqua: quidam pestes, morbos, obscæna, salutem, uictoriam, meretrices, exoletos, Catamitos, Animalia bruta, plantas, herbas, saxa, quo quid fieri potest ineptius? ut fabulosos nunc mittam Ioues. Neptunos, Plutones, Summanos Apollines, Bacchos, Veneres, Iunones, Mineruas, Dianas, Cynocephalos, alios innumerabiles, quos aliquãdo audiui, cum etiam uitia nostra et uirtutes inter Deos ab ijs repositæ sint: Atqui sapientiores uideri uoluere pœnam, & beneficium, et fortunam, ac eam quidem uarie unde & illi tot imposita sunt nomina Deos fecere: Quid dicam de ijs qui eos ipsos Deos Androgynos & Arsenotheles esse uoluerunt, hoc est mares, & fœminas? Quid? quod et eos inter se præliantes furentes, effusos in omni intemperantia, libidinosos, adulteros, hominibus sese miscentes, cæteraque huiuscemodi portenta, quæ literarum monumentis eos mandasse intelligo. Si qui tamen literati eos immortales credidere, & sine corpore, non minore insania propterea ac impietate contaminatos conspicimus, eos enim ociosos æuum degere, nec mundum gubernare, nec omnia scire, nec posse, quidam nec mortalia curare, nullã inferiorũ rerũ prouidentiã habere dixerũt, adeo ut fatidicã anũ ipsam πρόνοιαν quibusdã eorum tam anxiè excogitatã frustra inter

Deos esse crediderint. Sed omnes has superstitionũ & impietatũ cimerias, ut ita dicã, tenebras cælesti diuinitatis lumine Christiana, Deo gratißima ignorãtia illiterata dispulit atque discußit, sunt quoque inter literarum professores quidam qui eo usq; hominibus blandiendo ac demulcendo fucatis uerbis & lenocinijs imponunt, ut coactos ipsos quamcunque in partem uelint, impellant, nunc flere, nunc ridere, nunc silere, nũc loqui, uelle, nolle quæ falsa sunt uera uideri, quæ uera obscurari, præstigijs ac captionibus, & ueteratoria quadam dicendi ratione omnia confundere, atq; peruertere, hos peiores causas meliores facere, æque fanda, nefanda, hos pœnis atque supplicijs obnoxios, ui quadam linguæ eripere, bonos plerumq; fraudibus ac falsis accusationibus damnare, iniusta & mala consilia tamquam recte suadere, factiones ac seditiones partesque inter ciues conflare, & quam sæpißimè acerrima bella excitare, urbium ac oppidorum direptiones suasionibus uerborumque illicijs plerumque, ut fiant, impellere, ijque propterea se quandam, ut ipsi aiunt, suadendi Deam in labris & ore gestare, nunc se fulgurare, & tonare dixerunt, hos ego ipsos tales non minus fugiendos, quàm qui libidinum scopuli in fabulis dicuntur, existimauerim, atq; hi demum quoque se cicures homines ab ipso mundi primordio fecisse, eosque à fera & agresti, ut ipsi dicunt, uita ad mãsuetiorem & ciuilem pellexisse prædicant, ac si non à natura ipsa, genus hoc ipsum hominum diuinum cõstitutum sit, atq; ita constitutum, ut natum ad congregationem & societatem inter se, communitatemque esse uideatur. Audiui tamen hos ipsos eloquen-

tes uiros cum de capite, aut alia quapiam re graui ac seria dicere iubetur, eos quàm minimam artificij alicuius & literarum disciplinarumque significationē ostenderē, ac præ se ferre, omninoque si fieri potest artē suam dissimulare, ac medius fidius ratione, quod eorū iucundior ac probabilior omnibus futura, si non apparata eorum uidetur oratio suspecta enim fore iudicibus ac populo arbitrantur eorum pigmenta, & uerborum emblemata, ut dicitur, uermiculata, necnon orationum suarum occultas tendiculas, id quod meo quidē iudicio, ab ijs non fieret, nisi cognoscerent, quàm sint æqui & ueri corruptrices literarum captiones, et ipsarum ut sic dicam lenocinia, si quando uero inter agendum de huiusmodi literarum studijs loqui eos cōtingat, quàm id inuiti, quantaq; uenia & audientiū pace se id facere profitentur? Sed sit hoc parum, quod mihi certe maximum est argumentum. Nonne & in legibus quoque suis tradunt antiqui illi iureconsulti, qui sapientissimi fuisse dicuntur, & quorum uerba ac responsa, tamquam oracula quædā habita sunt, non usque adeo scripto legis ac nudis uerbis insistendū sed sententiæ potius, & rem spectari oportere, non uerba, & quod per ipsum scriptum æquus ac sanæ mentis interpres exponit, id scilicet, ut puto, significare uolentes mente & animi recti sapientia non literatura seu scriptura bonas leges & iura constare; Non puto me tibi recitare oportere legis uerba, & quòd ea non probe teneo, & ea ipsa intelligo inueniri eo legum magno uolumine, quod quia in se omnia contineat, Pandectæ uulgo dicitur, quin & illos ipsos item Iureconsultos, quos modo sapientissimos habitos fuisse dixi-

mus, in iuris & legum suarum diuisione leges eas re ponere dicũtur, quæ sine scripto sunt, et propterea græca uoce νόμουσ ἀγράφουσ ab ijs uocari, quasi illud inferre ac innuere uelint, non multum necessarias fuisse has multiplices legum flexiones atq; ambages per literarũ studia excogitatas ad expilãdos potius quam conseruandos clientulos, & reos. Lacedæmonios ego certe audiui legibus memoriæ commendatis magis quàm scriptis usos fuisse, sed & illa utique est uera lex, quæ existimatur, & uere creditur, nec scriptis nec literis ullis concludi. Quam naturæ legem appellamus, hæc à mundi primordio nobiscum nata est numquam interitura: quam si sequerentur nostri iurisperiti, ne rabulas dicam, & leguleios potius, non profecto in tot secturas & mæandros quotidie, & identidem detruderemur. Non tot de scripto nobis, non de legis scriptura contentiones non de literis, quæ, ut ille ait, tenues & obscuræ notæ sunt, uoluntatis, orirentur. At hæc mittamus, & cum his alia multa; atque ad illa potius iam pergamus, si placet, uideamusq; quam recte quàmue prudenter ij literati uel in rebus publicis uersentur, quàmue excellenter in ijs se gerant, aut ciuitates populosque gubernent, si quando eos regere & moderari, uel ijs præesse contingat. Nulli profecto iniquius & inconsideratius, nulli morosiores interdum & minus exorabiles, nulli negligentiores, interdum & indulgentiores quàm populorum ferat leuitas & inconstantia, semper omnia pro arbitrio ac libidine facientes, quoties ego audire recordor gubernantium ac regentium uel incuria nullaque diligentia, uel seueritate, moxq; asperitate quadam populos & ciues ad defectionẽ

fectionem, uel seditionem prouocatos fuisse. De antiquis multos in medium afferre possem, quos intellexi, qui Remp. funditus euerterunt dominandi libidine, quiue præter multorum ciuium neces, quas ipsi fecerunt, eam quoq; R.P. quæ semper capitum & libertatis ciuium esse conseruatrix dicta fuit, publicam factam esse, ut sic dicam, carnificinam, immo sicariorum & parricidarum receptaculum. Sed & nonnullos ipsi hoc nostro tẽpore uidimus, qui rem hanc ipsam facto magis, quàm nos uerbis possumus comprobare, exempla enim præsentia & quæ in oculis omnium posita sunt, præteritis certius credendi testimonium ac fidem faciunt. Quod uero sapientum quidam dixerunt, tum demum bene ijs ciuitatibus futurum, quibus philosophos uel eorum amatores praeesse cõtigerit, uel id falsissimum est, uel de ijs potius intelligendum, qui à natura ipsa atq; ingenio ad philosophiam non à literis, instituti sunt. Est & illud literatorum hominum præcipuum & ferè publicum uitium, ut cum uix eorum nonnulli prima literarum rudimenta, ac ipsa, ut dixerim, incunabula supergressi, adeo se ijs inflati glorientur, ut quoscunque præ se nihil esse arbitrentur; hoc aiunt non Ciceronis est, hoc non Maronis, hoc non Romane & Latine dictum, barbarum illud, & exoticum illud & exoletum nimis, et si Deis placet, interdum petũt ubi hoc ait Arist. ubi Plato? ubi Cicero? idque professoribus & magistris, identidem inculcant, sibique ita arrogant impudentes, ut uere literati, ut Plautine loquar, & literarum notis inuri digni sint, non candenti solum ferro, sed funesta quoq; illa iudiciorum litera, ab istis quidem fati-

le colligimus quàm perniciosa & uana sint ista literarum studia, cum & rudes & uix eis imbutos, tā arrogantes & immodestos esse uideamus; adeo ut eorum etiam nonnulli inter Barbaros & nati & alti Græcos & Romanos ipsos suas literas ac uoces recte atque ordine pronunciare se docere arbitrentur; Sed hæc minora, ut multum certe ridicula. Quid de illis dicam? qui in doctores suos & magistros ingratißimi sunt quo crimine nullum apud Persas crudelius puniri audiui, et cuius apud Athenienses fuit actio, et apud nescio quos alios populos, à literatis enim ipsis ista accepi; nonnullos ego eius generis audiui, cum apud antiquos fuisse, tum præcipue nostris his diebus ipse & uidi, & ab alijs intellexi, qui mirum in modum in doctores, & magistros suos ingrati sunt, quid? quòd & hoc hominum genus tanta esse impudentia nullaque fronte audio, ut aliena interdum pro suis non modo recitent, & ab alijs recitari faciant, sed abrasis quoq; inscriptionibus & legitimorum auctorum titulis pro suis ipsi in publicum edant, nihil ueriti atroces illas in plagiarios leges. Age ex omnibus ijs, quæ diximus, si placet Pice colligamus quàm bene instituti sunt animo, qui literarum studiosi sunt, atq; ij imprimis, qui literas interiores & reconditas, ac diuinas, quas uocant disciplinas, & artes colunt, ipsam quoque si Deis placet Theologiam. Equidem ego hinc patere arbitror, quantum ij animo & ingenio, quibus ipsi excellere maxime gloriantur, præstet? cum leues nullos magis & fatuos, & quod in prouerbio dicitur magis Bacelos & Salacones esse uideamus, sed hæc iam satis. Age iam consideremus cor-

*poris ualitudinem, uidebimus nihilo plus illos ea uale
re, quàm animo: hanc equidem ita comparari, & cō
seruari autumo, quin ipsa iam experientia didici, re-
cta uidelicet ac tēperata uiuendi ratione, quàm Græ
ca uoce diætam dici uideo. Diæta uero tum cibis ac po
tionibus boni nutrimenti ac succi, quæ euchyla dicun
tur, tum cum moderatione sumptis, tum apta & op-
portuna corporis exercitatione, constare dicitur: illud
etiam accedit, hilaritas animi, & abstinentia tempe
rata à rebus uenereis, ut nec illas, si ita ferat natura,
nimium pertimescamus, in ijs uero rebus quibus uel
sanitatem tuemur, uel comparamus, nullos minus di
ligentes esse, minus solicitos, quàm literarum cupidos
ego cum ab alijs, tum ab ijs ipsis audiui, intempestiui
cibos capiunt, modo serius, modo citius quàm opus sit,
nunc appetentiores, nunc sitis ac famis patientiores,
nunc hos, nunc illos; & quidem insalubris materiæ
ac succi cibos absumunt, & deuorant, memini me ui
rum quendam præcellentem & generis nobilitate et
opibus, & disciplinarum quoq; studijs uidere, pomis
ac fructibus nimio plus auidiorem, unde nunc ille for-
tasse dat incontinentiæ pœnas diuturno morbo, quo
pridem grauiter conflictatur? Sed hæc recensere non
nostri est instituti; somni quoq; literati modo parcissi
mi sunt, modo somno & inertiæ maximo dediti, nul-
la exercitatione corporis, nulla alia re, quæ ualitudi-
nem curet, uideas ipsos literarum cupidos, semper, ut
ipsi dicunt, cacostomachos, pallidos, imbecilles, macie
confectos, tabe, et pituita laborare, temporarijs statis
que, ut sic dicā, morbis affici. Atra uero bile, quàm
alios magis agitari, quin & ex ijs studiosis ego non-*

nullos audiui palam affirmantes eos melancholia affici oportere, qui plurimum in literarum studijs ac disciplinis proficere cupiant, sed hac de re quàm uerum dicam, tu tuo, & domestico exemplo nosti Pice ne de alijs multis dicam, qui grauioribus infirmitatibus & morbis annis superioribus propter literarum ac disciplinarum studia affectus fuisti σκότωμα enim & uertigo illa tua, & pedum & capitis dolores, quibus interdum, & nunc nuper laborasti, non aliunde prouenire, quàm ab ea studiorum causa semper putaui: Quin est uidere, ubi te ursit necessitas, plus etiã quàm fortasse uoluisses exercere, ut uallum, fossas, aggeres propugnacula cæterasq; munitiones patriæ parares ne ea iam tertio spoliareris, quod Deus Maximus auertat, ex eo longe te melius habere intelligo, alios audio in grauiores morbos incidisse, quòd cibis ac potionibus immoderate ac intemperanter usi sunt, hinc articulares morbi, hinc neruorum debilitas, hinc aqua inter cus, & tabes cæteraq; morborum genera. Sed inter literarum sectatores nonnullos ganeones, nepotes, & helluones non modo apud antiquos fuisse intellexi, qui de edendi ac bibendi, supra id quod naturale est ratione scripserunt, quin & ganearum, popinæque omne genus prosecuti sunt, atque ad gulæ palatique irritamenta epulas & dapes condire ac parare scriptis suis docuerunt, sed etiam ad maiorem uoracitatis apparatum non quidem ad lautitiam, quæ ubique gentium probata magis inuenirentur, prodiderunt. Pudet me dicere, quod ipse uidi, ex his literatis nepotes aliquos nostris his diebus tanta esse uoracitate, atq; bibendi appetitione usque adeo, ut tantum edendo & bibendo

absumant, quantum decem alij uegetæ ac robustæ alioqui naturæ haud facile possent, uinum itaque largiter immanibus quidem poculis ingurgitent, ut stuporem non mediocrem cernentibus immittant: Vnum ex iis mitto honoris patriæ causa, sed alterum abdomini suo potius, quàm literis natum, quòd quotidie mihi ante oculos in hac orbis & hominum luce obuersatur, robustioris edacitatis & bibacitatis intemperatißimus gurges, haud præterire possum, qui cum si quando loquare, ut est hominum impudentißimus idemque audacißimus frusta esculenta, & uinum redolentia, teterrimosque anhelitus tibi effundat, in quos istos Gurgites et Charybdas potius quàm homines, in morbos casuros putas nonne impestilentissimos, & lethiferos, uel cito etiam morituros? sed iam si placet Pice, partem hanc ita concludamus; uehemens & immodicum literarum studium, & desiderium, ut plurimum nocumentum & tabem corporibus afferre: id quod manifestißime ostenditur, in ijs, qui ipsas sequuntur diuersis ac uarijs morborum & ægritudinum generibus laborantibus ut iam ostendimus; qua nam igitur (malum) ratione ad hæc studia totis corporis animique uiribus incumbimus, quæ prima ipsa, media, & extrema quoque pestifera & perniciosa habere uidemus? eo maxime si ingenio ipso à natura nobis dato, atque ipsa animi nostri solertia sani atque incolumes longe plura & melius cognoscere, & scrutari poßimus. Sed quid dicam de horum qui literati & sapientes uocantur interitu ac morte? audio enim ipsos infelicißime perire & quamquam in manu nostra non sit ius mortis & uitæ, accepi tamen

eorum plurimos atrocißima morte perijsse, quidam à Tyrannis truculentißime necati, quidam patibulis affixi, alij strangulati, quidam à populis lapidibus obruti, alij aquis suffocati, alij à canibus lacerati, quidam dum in Sole apricarentur ab aquilis testudine dimissa capite illisi, alij quod quæstiones soluere nequiuissent sibi mortem consciuisse, nonnulli ut diuinitatem se adeptos fingerent se in montis Aethnæ crateres immisisse, quid ille qui se in Euripum iecit, quidam præ nimio gaudio, alij uero immoderato risu prægrauati, nonnulli etiam super gremium puerorum quibus delectabantur capite posito turpißime periere, alij acino uuæ passæ suffocati, quidam ex alto pariete se præcipites dedere, quidam in puteos: sed quid dicam quosdam obstinatos dum pillis tunderentur utres tundi, non homines pertinaciter asserebant; alij cum ab amicis liberari possent cicutam potius bibere uoluerunt, quàm euadere mortem: quidam amicos elusit quum moreretur Bacillum prope me quo abigam uolucres & feras ait ponitote, se enim inhumatum projici iubebat, memini puerum me in scholis audiuisse penè innumerabilia istius mihi exempla, hæc tãtum attigisse pro re & tempore sufficiant: Iam uero res & locus monent, ut qualem sortis & Fortunæ conditionem sortiantur literarum cupidi, dispiciamus, infelices uero ac infortunatos omnes literarum sectatores esse & despicatißimos quis non uidet? laudantur quidem interdum ij ab aliquibus regibus & principibus atque imprimis à dominis & Tyrannis, nulla propria nixis uirtute uel sanguinis nobilitate; ut eos ad de se scribendum, & laudandum alliciant, nullum enim li

bentius tyranni acroama nec uocem audiunt, uerum ubi eos ad de se scribendum infeliciter prouocauerint, esurire cogunt, dimensa & salaria subtrahunt, & ea militibus, si non morionibus ac scurris potius suisq; libidinibus large effuseque profundunt; at hæc non nostri sunt instituti, ut satyram agamus; mendici inquam sunt qui literas & earum studia amplectuntur, & ut plurimum Fortunæ muneribus exortes, nec nimirum cum ijs ipsis sit ipsa uirtus præmium, & ea contenti uiuant. At cur eos tam sæpe de mendicitate, & Fortuna conqueri & dolere uidemus? nempe Fortunæ munera, non uirtutem ipsam, quam dicunt, exoptant, sed quid dixi eos parum à summis regibus & Tetrarchis ac Tyrannis amari? cum nullum genus minus in pretio sit, minusque æstimetur, quàm ipsi literati homines & disciplinarum studiosi, atque ea præcipue de causa, quod otio & socordiæ dediti minus R.P. commodis, & regum negotijs pertractandis apti sunt; nam cum se à literis ad illa pertractanda conferunt, nimio plus sibi & credunt & arrogant; Ne quisquam tamen mihi nunc illud afferat, quod Astrologi quidam dicunt propter iniquũ aduersantium & concursantium siderum aspectum malam his sortem parari. Id enim quàm friuolum sit, præter id quod audio dici à quibusdam earum rerum etiam scriptoribus certe eorum sapientia fatum uincere deberet ut ipsi identidem prædicant, sed hæc à uobis Pice diligentius contra Astrologos & reliquos diuinationis professores explosa & confutata sunt. Nec quisquam hoc mihi loco illud afferat, fortunatos leguleios quosdam & rabulas potius, quàm

iurisperitos, in quorum numero se triduo futurum ex literatis quidam in populi Romani corona & foro medio clara uoce professus est; minus item Medicos quosdam, quos aptiore uocabulo carnifices dixeris, istos enim inter mercenarios & operarios potius quàm inter disciplinarum studiosos à literatis ipsis reponi sentio, quin & ab eminentißimis literatoribus medicas artes mutas uocari audiui, nihil enim minus profitentur, quàm bonarum literarum studia, istorum utrorumque licet in pretio nonnullos esse uideamus, atque ad ingentes fortunas euectos, qui nec legere quidem bene & caste, minus recte scribere norunt: hi multa tamen ex sectatorũ manu stipati per urbes incedunt, ad hos consulentium clientum agmina uideas, uel languentium, curationem morborum petentium undiq; confluere, ipsorum limina terere aßidue, cum iam potius hi omnia, ut dixi, quàm literas norint, immo illud optime callent, argento emungere & æruscare, ante opus mercedes exigere, rem tuam si sine stipe adeas dißimulare, negotiorum molem causari, atque iccirco nonnulli ex mendicitate ad ingentes opes & facultates emergunt, nõ literis, quas nullas sciunt, sed mercenaria opera, sed corrasis & expilatis uel clientum, uel ægrotantium & languentium follibus atq; marsupijs, quo interdum cachinno diffundar Pice optime non facile dixerim, cum quendam ut congruis uocibus utar, grauastellum & silicernium edentulum medicum cooptatum in numero patrum, alterumque pusillæ quidem staturæ homuncionem Aduocatum dicam ne an Rabulam penè illiteratũ, cum discurrentem illum ac penè uolitantem per urbem uideo inhian

tem ac annuentem obuijs quibusque ut se ad causam pro eis dicendam aut aduocandam uocent porrecta scilicet semper altera manu ad stipem captandam: hic tamen hac sua concursatione & uerborum uolubilitate filios in re sacra ad summos magistratus, quos inter unum in amplissimum ordinem & supremum dignitatis gradum multo ambitu, maiori largitione euexit: hæc uero exempla tibi à me ea de causa duntaxat allata uelim scias, non ut aliquos quidem perstringerem, Neq; enim nobis hoc ingenium; sed ut si quos ex ijs uideas maxime Fortunæ bonis augeri, ut nulla id eis ratione accidisse literarum beneficio existimes, sed ea potius quam dixi ope mercenaria; Ex his Pice quæ diximus satis arbitror, quod à nobis propositum fuerat, aperte esse monstratum, literas; & earũ studia animi bonis, corporis, & Fortunæ perniciosa esse & pestifera: Nunc ad reliqua quæ restant accedamus, atque id imprimis disquiramus, quanam ratione fiat; ut nonnulli plus nimio se ijs literarum & disciplinarum studijs dedant. Sunt qui in cœli sidera, & siderum coniunctiones & præcipuè Saturni, uel Mercurij in Virginis uel Sagittarij uel Geminorum quod autem aspectibus cæterisque huiusmodi naturæ, & præcipue uelocibus signis retulerunt, ij uero toto, ut dicitur, cœlo aberrant; quos non alia in præsentia ratione, tecum præsertim, refellere uisum est, cum genethliaca huiuscemodi in uniuersum, itẽ stellarum traiectiones & motus, necnon horoscopea quæ dicunt, reliquaque Chaldæorum & Assyriorum inuenta à Pico patruo primum, mox à te sapientissime & doctissime refellantur. Alij in corporum & hu-

morum temperaturam & habitudinem hæc literarum desideria reposuere, existimantes pro humorum cuiusque qualitate, uel inflammari uel destitui, ij uero à natura ipsa refelli uidentur, Quando cuiuscunque temperaturæ & dispositionis homines ad literas & earum studia procliues ac præcipites ferri uidemus, hoc est, quibus uel sanguis, uel bilis, uel pituita, uel bilis atra dominatur atque etiam quæ ex ijs coniunctis conflantur temperamentis & habitudinibus. Vnam equidem ego ab aliis causam audiui, quæ quoniam mihi non aliunde quàm à nobis ipsis pendere uidetur, uerior existimatur. Sic enim aiunt literas & disciplinas humana esse opera, atque ab homine repertas, & temporum curriculis magis minusue excultas, mentem uero atque intellectum, quo sapimus, naturæ & Dei potius immortalis opus esse, non hominis atque iccirco fieri, ut qui minus naturali, ac diuina & cœlesti mente & ratione pollere se uident, eo illi impensius literas & disciplinas & amant & inuestigant ut scilicet per ista literarum studia naturali siue succurrentes imbecillitati ac frigiditati perfectionem ignari comparent: fuere aliqui qui incuriositatē eorum, qui otio plus satis se dedidissent, retulere, uel quòd rebus publicis & uitæ in communi degendæ minus habiles, minusque aptos se esse uiderent; Quidam cum repulsas tulissent, aut eo in pretio apud suos ciues se non esse conspicerent, nec florere, ut antea solerent se huiuscemodi studijs addixerunt; alij ambitionis & gloriæ desiderio, initia omnino horum, ut uides, parū honesta fuerunt. Quid? nonne illud potißimum argumentum esse potest imbecillitatis huius profeßio-

nis, & socordiæ. Quales nam queso, ætates fuisse audiuimus ante hæc literarum & disciplinarum studia? Quæ tempora? Nonne felicia, & tranquilla? & ut ipsi literarum professores scriptorum suorum monumētis testantur Aurea sæcula, quo quidem tempore omnia pura, casta omnia, integra in propria sui natura; rectum ubique fuit, ius fasque ubique, & cætera quæ & scriptis suis illos mandasse intelligo ut penes quos illiteratos illa omnium domina & regina uirtutum Iustitia degeret, & necdum ad Cœlum, ut aiunt ipsi, euolasset, post hanc ætatem, quam, ut diximus auream et ipsi appellarunt à Deis immortalibus in ultionem scelerum hanc pestem studiorum immissam facile crediderim. Iouem enim aiunt ipsi, non passum sua regna, ut aurea illa Saturnia otio torpescere, atq; ita cum alijs curis, tum literarum & disciplinarum studijs humanum genus affecit, ut meditando artes extuderet, & illud scilicet haberet, quod ipsum continue intus angeret, maximeque torqueret; Vel si modo in re tam seria mihi iocari amplius liceat, quod sibi tamen interdum licere à literatis ipsis audiui, tū hæc pestis mortalibus immissa fuit, cum Prometheus è cœlo diuinum ignem furtim sustulisse dicitur, quem uere si fuisset assecutus, idest diuinam ipsam sapientiam, non tam immani pœna ac supplicio affectus in mōte Caucaso religatus fuisset, ex quo quidem furto male cœlestis flammæ sublatæ cum alijs morbis et pestibus ab immortalibus Deis mortalibus hominibus immißis, tum hoc quoq; tam dirum & pestilens literarum desiderium; si non potius carcinoma emissum est; Alij Mercurium hæc literarum studia in-

ueniſſe uolunt, & perinde literatos ut ſidus ipſum ita eſſe uerſipelles uerſutos atque fallaces. Alij Apollinem, alij Nymphas quaſdam, quas muſas appellauerunt. Quidam Herculem harum rerum repertorem uel ipſius magiſtrum Atlantem putauere, alij alios. Sed fabuloſa iſta quidem eſſe & ipſi quoq; literarum ſtudioſi affirmant, atque ea iccirco ego celerrime perſtrinxi. Audiui tamen & Phœnices dicere literas ſuum eſſe inuentum atque ideo nuncupari phœnicea, idem Aegyptios, idem Chaldæos, & Hebræos; qua de re multa intelligo apud ſcriptores inueniri diſſona, quæ rei indignitatem ſimul & falſitatem oſtendũt. At his miſsis uideamus, ſi uacat, quam tandem utilitatem afferre poſſunt, quamue magna momenta habeant hæc ipſa literarum ſtudia, tantum ab aliquibus expetita, ut uitam potius nõnulli amittere, quàm ea deſerere uoluerint; Memini non ſatis longo temporis interuallo iuuenem quendam eorum deſiderio ita inflammatum atq; incenſum fuiſſe, ut cum morbo ne ſcio quo grauiſsime affligeretur, atque à parentibus, ab amicis, à medicis denique rogaretur, ut literas ſaltem tantiſper intermitteret, ſi non penitus eas relinquere uellet, dum non nihil conualeret, illum mortem potius elegiſſe, quæ & non diu poſt conſecuta eſt, attamen amentem hunc iuuenem literatorum cohors, ut puto amentium, ſummis laudibus & carminibus celebrauere. Sed age uideamus, quàm utilitatem, quodue emolumentum nobis hæ literæ afferunt, ſi non eſſent hæ inquiunt earum ſtudioſi, omnia in tenebris et umbra iacerent, hæ lumen poſteris accendunt, hæ nobis præterita repræſentãt, iſta certe nobis, eoq; amplius

nos doctos & eruditos homines facere possunt, Num propterea prudentes & sapientes? minime, quia hæc mentis & animi bene instituti opera sunt, non literarum. At forte dicas literæ saltem, uirtutes quæ morales & ciuiles appellantur nos docent; tantundem; Nam has quidem melius & firmius sapientum uirorum sermones ipsi, & morum & uitæ exempla, ad hæc & traditiones, quæ per successorum memoriam fiunt, & ut ita dicam per manus traditæ in animis nostris firmius hærent, quomodo Hebræi per multa tempora factitauere, & sacra quædam Augurum ab Antiquis Hetruscis & Romanis conseruata ab ipsis literatis audiui, quæ arcana dicerentur & opertanea, simul & quæ Apollinis operta, quo etiam pacto Athenienses Bacchi, & Cereris Initia quæ & Mysteria dicuntur; quin & ego cæcos à natiuitate & uidi & audiui, qui de singulis ferme disciplinis interrogati respondebant, easque publice etiam profitebantur quod cum ita sit, manifeste uidemus non literarum beneficio prudentiam & cognitionem rerum sed naturæ ipsius ac mentis ui nobis præstari, ad quã quidem naturam si ratio quædam & habitus accesserit ac industriæ confirmatio, tum illud nescio quid in homine præclarum ac singulare solet existere. At nos indoctos docti isti & literati angustius urgent, & illud ceu quoddam diuinum oraculum, afferunt, hæ literæ adolescentiam agunt, senectutem oblectãt, secundas res ornant, aduersis profugium ac solatium præbent, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiscum, peregrinantur, rusticantur; Esto, quid ni? nõne et hæc lõge melius homini proueniũt ex

animi moderatione à natura ipsa bene informati? Num & illud etiam compertum habemus, uiris ipsis eruditissimis approbantibus, longe plures homines excellenti animo & uirtute fuisse; qui sine doctrina atq; eruditione, natura ipsius habitu prope diuino per se ipsi & moderati & graues extiterunt. Doctrinam enim sine natura parum ualere ijs ipsis quoque literatis persuasum uidemus. Quinetiam audio senem quendam Thebanum pictura quapiam sua tabula ostendisse nonnullis suis hospitibus literas ac disciplinas nihil conferre ad homines meliores efficiendos, literas ipsas tantum esse uelut frenum quoddam ad coërcendos adolescentes ut eo tempore ne ad alia peiora distrahantur, quin & id melius præstare, corporis exercitationes, quales Lacedæmonios usos fuisse sæpe audiuimus. Cedo age frena sint etiam lupata, cedo num literati meliores? continentiores? num pacatiores? minime, quia ex his plures flagitiosi & facinorosi sunt. Quin etiam eos ipsos literatos maximis inter se odijs flagrare, & inimicitias gerere uidemus, ipsosque inter se lacessere contumelijs, ac si non palàm quidam hoc faciunt, at in conuenticulis seorsum, in angulis et in abdito; adeo à maledictis & contumelijs non abstinere potest hoc hominum genus. An pium saltem et religiosum hominem hæ literæ faciunt? longe minus, quoniam ipsi, ut ante diximus, omnis superstitionis & impietatis auctores extitere. Quid ergo? exponunt fabulas, historias, ritus, consuetudines, mores, locorum & regionum situs, res ipsas; atqui literati, ista literarum ornamenta esse aiunt, amplius & longe nobilius, philosophiam, leges, Theologiam artes de-

nique quæ liberales dicuntur, ista quidem magna, & præclara, sed unde orta? & à quibus inuenta? ab hominibus ne? ab hominibus utique, homines ergo suapte natura & ingenio ista per se possunt ac ualent excogitare & indagare, hominis igitur ingenium, & sollertia naturæ, ut uidemus, longe literis et earũ studijs præstantiores, ut à quibus & illa sint excogitata & inuenta, immo etiam purius & defæcatius, ut sic dicam, homines ingenio & mentis acie præditi ea ipsa considerant, ac perpendunt, quàm huiusmodi studiosi uarijs diuersisque ac plerumque falsis opinionibus pro uoluntate & libidine pertinaciter imbuti; inter Theologos, nunc reliquum est hoc studiosorum hominum genus, mitto, nonnullos habitu & institutis uitæ eximios habitos uidi, ut eorum cæteras penè innumerabiles controuersias plusquam hostiles missas faciam, qui de integerrimæ matris Dei conceptione usque adeo altercantes digladiati sunt, ut ab odijs & insolentibus uerbis ad uerbera crudelißima deuenerint, mala de se sacricolarum & profanorum in corona astantium concitata opinione, adeo quisque pertinaciter & obstinate opinionem pro uoluntate & partium studio non pro re tueri satagebat, sed hæc quæ omnibus nota mittamus; infinita enim huiusmodi literatorum odiorum inter se, et controuersiarum exempla sunt, quo fit, ut quodam quasi naturali sensu iudicare, & de ijs quæ occurrunt sanius et minori cum affectione consulere uideamus, qui procul sunt ab arte et ab ipsis literarum studijs, & perinde etiam omnia penè uidemus si ad naturæ & ciuitatum rationem dirigantur recta esse; sin perpendere ad disciplinæ præ

cepta uelimus prauißima reperiantur. Agite perpendamus qui Reges, quæ ciuitates qui populi & nationes per literarum studia creuerint terminosque promouerint, uel late ditionem propagauerint aut saltē longo tempore & diu uiguerint, Agite inquam uideamus, an istis hoc acceptum referre poßimus. Res populi Romani ut ab ijs incipiamus, qui ferè toto orbi terrarum gloriose imperitarunt tam diu floruere & auctæ sunt, quousque philosophos, poetas, oratores, huiusmodique hominum reliquum genus literarū umbras & otium sectantium pepulere, factis etiam & promulgatis contra eos senatus consultis, ubi uero non solum in partem urbis recepti, ac in ipsa urbe cæterisque præmijs donati, sed & ijs quoq; iuuentus Romana instituenda, ac eorum artibus imbuenda est tradita, tum cum non multo post Senatu & Curia admisi uersipelles ipsi & inconstantes fuissent, continuo factiones & partes urbem inuasere, paulatimque primo res ipsa publ. ab optimatibus & principibus urbis ad unius dominationem & potestatem deuenit: mox penitus ad externos Duces & Imperatores ac demū tandem funditus extincta est, Ita ut nunc ex multo tempore, nisi nomen populi Romani restet; Deteriore Fortuna usos Persas fuisse memini me audire, cum quibusdam apud eos literatis & sapientibus, quos illi Magos appellabant sese regendos permisere: diutius sine literis uiguere Aßyrij, at ubi per literas cœlum scrutari uoluerunt, atque ex eo hominum fata cognoscere, regnum amiserunt; Num sapientißimi illi & literatißimi Athenienses citius multo desolati sunt, & libertatem cum Repub. perdidere? quia se studiosiores,

fiores, & literarum amantiores esse præ cæteris uolue runt. Paulo plus Lacedæmonios floruisse audio, quod minus literis quàm Athenienses operam impenderunt. Aegyptij uero, qui se hominum antiquissimos putant, & Sicyonij paulo quoque plus admodum uiguere eadem ratione. Ad hæc autem usq; tempora, ut audio, Scythæ imperium tenent suum, quoniam ab ipso primordio nunquam istos literarum sapientes in consortium admiserunt: Possem & cum ijs multas alias barbaras nationes hoc loco in medium afferre, quæ eundem tenorem ac institutum seruauerunt, & adhuc seruant contra literas, ad scribendum tantum epistolas, & in deorum suorum quibusdam laudibus in usu habent, quam rem nec nos improbamus. Venetorum rempublicam intelligo tam diu floruisse, quo mercibus comparandis & conuehendis, necnon uersu ram faciendo nauigationiq; quàm literis magis operã dederũt opes aut facultates auxisse, urbem locupletas se, ditionem longe lateque, terra mariq; protulisse: ubi literis & literatis locum fecere & in senatu admisere penè ad nihilum redactum esse nos ipsi uidimus, illud certe adhuc, faciunt, ut non nisi uernaculo et quotidiano sermone in senatu utantur. Vide quoq; nationes, quæ hoc tempore plurimum rerum & imperio potiuntur, parui literas & earum professores facere, eorum minimum rationem habere, ut sunt Turcæ, Indi, Persæ, Scythæ, rem ridiculam à multis existimatã audiui non multis annis antequam hæc meditabamur: Velitrenses, Latij hæc ciuitas, inter se legem statuisse, ne quis magistratum in sua R.P. obtineret, qui uel literas sciret, uel ijs deditus esset; At hoc fortasse,

si non ciuitates & nationes diutius floruerunt in quibus literæ excultæ fuerunt, plurimi tamen literati excellentißimi fuerunt in re militari, & in ducendis exercitibus illustres imperatores ac inuicti, quique uictorias multas & triumphos uel patriæ suæ, uel populis ijs pro quibus rem gerebant, compararũt, à quibus exordiar? Nullus nunc mihi Pice memoria succurrit; audiui quidem Socratem meruiße, Sophoclem, Xenephonte, Pythagoram, Varronem, Ennium, Horatium, alios pene innumerabiles, quid ni? nihil istos laude dignum feciße audio. At alij Thucydidẽ laudant, sed res male gesta, uel exilium rem faciunt obscuram: Demosthenem alij, sed abiectio clypei, quæ res & in prouerbium ceßit, ei ignominiam & dedecus cõparauit, tametsi hæc quæ fortunæ potius quàm uirtuti attribuuntur, minimum uel laudis, uel uituperationis habere existimem. Audiui tamen & M. T. Ciceronem uirum illum plane uirum cum suo imprimis, tum aliorum iudicio maximum, Imperatorẽ fuiße, enumeres tu mihi quæso Pice istius triumphos, et ouationes: quot illius laureæ in Iouis Capitolini gremio collocatæ uidentur? nullæ uidelicet; quamquam expugnatis aliquot castellis montis Amani, & anuisis; nescio, procul hostibus nimio triumphi bellus imperator desiderio teneretur, homo scilicet inconstans modo harum modo illarum partium, & qui duabus sellis sedere solitus esset, ut ei quoq; uiuenti aliquando obiectum audiui; pudet me referre quas clamitates & strages excellentißimæ R.P. reportauerint socordia ac imbellia ductorum huiusmodi: sed suas ipsi historias & Annales euoluant duces egregij & erin

diti, quæ scripserunt, uel ab alijs scripta legant, longe plura maiora ijs quæ dico cognoscunt. Neq; huc mihi quisquam Cæsarem afferat, unus enim mihi cæteros uicisse & scribendo & pugnando uidetur, inique tamen atque impie patriæ suæ & R. P. tyrannidem induxit perpetuum ei seruitutis iugum imponens, à suis tandem ille, quos ipse ad culmen honorum & dignitatum euexerat, est in senatu atrocißime trucidatus. Vide quo tandem ruit illius literata, ut sic dicam, fortuna, & sapientia penè inuicta. Alius huc Alexãdrum Macedonem afferre uolet, audiui quidam illũ magistros in literis habuisse excellentes, sed eorum aliquos crudelißime necasse, alios in desperationem induxisse, quantum uero in literis profecerit nescio, nam ebrietate & furore plurimum scio, ueneno tandem periysse traditur maxima cum infamia philosophi ipsius præceptoris; Vis afferamus Hannibalem Carthaginensem? at Capua illum & Seplasia uicit, & aduersa fortuna illum solum uertere compulit & uoluntarium exilium adire. Nec mihi quisquam Scipionẽ afferat, summus hic certe & fortunatus Imperator, sed illum res non literæ commendant, tametsi eum caste et proprie locutum fuisse audiamus, uerum ea tũc ætate sic ferè omnes loquebantur, Sapientiam enim ac prudentiam qua Scipio excelluit, non ex literis, sed aßidua animi meditatione, & sapientißimorum uirorum quotidiana consuetudine ac conuictu assecutũ fuisse intelleximus, quamquam à principio mei quidem sermonis recte & caste loqui & scribere uitio dandum nulla ratione sum professus, id quod paulo infra manifestius explicabo. Non mihi tecum Pice ope

ra pretium fuit hoc loco nominatim plures colligere tam nostrorum quàm exterorum tum Græcorum, tũ barbarorum ducum & Imperatorum qui longe uirtute potius ac animi robore, quàm literis, earumue studijs uictorias ex hostibus peperere: Iam uero tempus ut illud agamus, ut quæ à nostrà Christianorum pietate, & religione huiusmodi literarum studiosi argumenta extorquent quàm accipiant potius refellamus. Cum enim ostenderimus eos nihil præsidij habere, ijs boni nihil esse ulla ex parte, ad religionis præsidium cõfugiunt, unde causam suam defendere ac tueri arbitrantur, & nobis ora occludere. Sed ego eorum subterfugium inane prorsus ac leuißimum esse statim ostẽdam. Attende quid dicunt. Si nostrarum aiunt literarum præsidia non forent, quonam pacto ad posteros tradita esset diuina hæc nostra, & uera religio, et Dei cultus? Quo Dei ipsius optimi max. & aßistentium beatorum animorum nosceretur æternitas, atq; gloriosa eorum beatitas? Quasi non hæc potius nota sint instinctu afflatuque diuino bonitatis idiotis & indoctis hominibus, quàm sapientibus & literatis: his certe initijs creuit & aucta est Christiana pietas: illiteratos ac penè infantes hæc habuit primos magistros & inuictos duces; Quin, si fari licet, quoad in animis, & puris mentibus & ad cœlestia & diuina tantum intentis innixa est nostra religio semper creuit, caput extulit, late per omnes orbis terrarum partes propagata est; ubi uero cœptus est amoris ardor refrigescere, & potius scriptis, & philosophorum probabilibus argumentis corroborari & fulciri, prò bone Deus quantum retro lapsa est quantum imminuta,

penes nos dico contaminatos & male affectos, nam uera ipsa in Deum pietas in se ipsa & fundatore suo incommutabilis & perennis perseuerat, & ut ipse aeternus est Deus & constantißimus ipsam aeternam sibi sponsam & constantißimam ab aeterno praeparauit & cooptauit, sed de hac minime nobis in praesentia sermo est; de ea inquam pietate & fide agimus, quã in animis nostris, & pectoribus fixam & insitam esse per sancta & pia opera nulli obnoxia conscientiae oporteret & expediret. Vides iam Pice penè totam Asiam, totam penè Aphricam hanc ipsam quam nos incolimus penè Europam ad superstitiones, & falsorum Deorum uanos cultus uel defecisse, uel transfugisse, id quod & tu mecum saepe conquestus es: eae uero non literis & disputationibus ut nos, sed mente sola, atque animi & corporis uiribus nituntur, nullis certe Sarraceni, nullis Arabes, nullis Persae, nullis Turcae caeteraeque Barbarae nationes, his, quibus nos utimur literis argumentationibus & disputationibus de Deo, de eius ui, ac potestate, de religione, de cultu agunt, ijsue nituntur, id quod & Hebraeos aliquo tẽpore factitasse audiuimus, & ij qui Pythagorei, alijque qui inter mundi sapientes habiti sunt: nullum igitur ut uides litterariae istius sapientiae proceres tutum habent subterfugium eos iam uerbis uides haesitare, silere; At hoc mihi forte loco dices, cur ergo tãdem uerbis & orationi non aquiescunt tuae? Nimirum Pice, ut quodam morbo aliqui & sensus stupore suauitatem cibi nullam sentiunt, et ab eo abhorrent, sic obstinati isti, tamquam sirenum cantibus illecti, & in litterarum studijs obdurati huiusce monitio-

nis nostræ non sensum neque gustum habent: Age ut nihil quod in præsentia succurrat mittamus, illud quoque consideremus, quinam quæso sunt harum litterarum & earum studiosorum laudatores & præcones? ipsimet certe litterati, at nec minus ij exquisitißimis suis scriptis Bombylios laudarunt, & pulices, alij comam, alij Caluitium, ebrietatem alij aliaq; etiam dictu fœdiora, ut illud mittam, quod & eorũ alios febres, iniustitiam, mortem, Busirim, & si Deis placet, stultitiam ipsam laudasse audiui: minime ergo est illis fides habenda, ut hi qui leuiora multo scriptis celebrarint, uel qui de re propria affecti agãt, laudem etenim in ore se laudantis sordescere diuino ueritatis testimonio perspecte cognitum habemus: uel si modo qui alij sunt qui litteratos commendatione aliqua dignos existiment, hi imbecillis & perexigui ingenij homines sunt, qui per litterarum præconia illo se attingere posse autumant; quo eorum uel socordia, uel ingenij tarditas, uel animi imbecillitas non aspirare, ne dum peruenire potest: quidam ea de causa litteratos laudibus ideo prosequuntur, ut & ipsi ab ijs laudetur celebrenturque per eorum scripta, uanæ uidelicet & inanis gloriæ cupiditate ambitioneq; ducti. Nolim tamen existimes omnes homines inani ista litterarum suasione et corruptela fuisse corruptos. nam præterquam plurimos cuiusque gradus & conditionis homines tum reges & imperatores tum tetrarchas & dynastas, tum principes, tum nobiles & patricios tũ populares quoq; & plebeios humillimoq; loco natos innumerabiles, quibus non tantummodo obsoluerunt litteræ, sed nec eas omnino sciuere unquam nec scire uo-

luerunt. Quin & potentes quidam reges nonnullæq; ciuitates litteras, & earum cuiusq; generis professores ex urbibus suis pepulere; quidam etiam uirus & pestem publicam inter Cæsares litteras nominarunt, ut audiui, sunt quoq; & ad hanc diem populi & in longinquis quidem orbis regionibus nationes & gentes, quæ nullum litterarum usum norunt, nedum earum studia apud se esse patiuntur, hos uero beatos trãquillißimam uitam degere procul à perturbationibus omnibus cum ab alijs tum ab ipsis litteratis sæpe intellexi; sed tamen inter ipsos quoq; litterarum professores quidam philosophi celebres extitere, qui non tota, ut dicitur, uia aberrarunt: ij enim non modo sapientiam ipsam & artes, quas liberales uocant, contendere & asseueranter defendere audio homines, haud scire quicquã posse; sed nec illud quidem ipsum quod nescimus: ita enim quendam inter eos non postremi ordinis exclamat. Nego, inquit, scire, sciamus ne aliquid, an nihil sciamus, ne id ipsum quidem nescire, aut scire, scire nos, nec omnino sit ne aliquid an nihil sit. Qui profecto & eum secuti uere sapientes quasi per transennam quod aiunt, id ex parte uidebat, quod nos in præsentia palam asseueramus, idque ipsi naturæ beneficio & quasi diuino quodam instinctu cognouerunt hãc litteraturæ, ut sic dicam, gangrænam noctes atq; dies nos mortales, alioqui nostrapte natura satis infelices, rodere, torquere, consumere; Sed & te Pice quoq; illo tuo examinis doctrinæ gentium ingenti sane & laborioso uolumine aliud penè nihil ostendere uelle putarim, quàm litteras ipsas, omnemq; rẽ litterariam nullius esse momenti, ad illam cœlestem

animi nostri quietem & tranquillitatem, quam illit teratis nobis sola Dei immortalis benignitas gratis exhibet, atq; elargitur. Sunt uero aliqui, qui litteras nec laudant, nec uituperant, modo id remissius et moderatius agatur, quandam enim temperantiam in ijs adhibendam postulant, sed uideant isti, ne id faciant, quod amantes sæpe facere audiuimus, qui dum se interdum putant in amore ludere atque iocari plerumque non se prius captos atque amoris laqueis irretitos aduertunt quàm penitus toto pectore & amoris furore insaniant: Quosdam uideo non ita male affectos hac ipsa literarum cupiditate, ut quos modo nominaui, qui literas & literarum studia ex ijs esse aiunt, quæ indifferētia & media à Latinis, à Græcis ἀδιάφορα & μέσα dicuntur, hoc est eas nec in bonis nec in malis esse, ut quæ si bene institutis animo ac suapte natura bonis accedant, bonæ et tales sunt, quales ij qui eis imbuti sint, atque e contrario similiter ut quoq; inter sidera illud ipsum esse aiunt Mercurij a quo et eæ inuentæ dicuntur. Nonnullos tamen fuisse anteactis seculis audiui, & nunc esse uideo, & item mox futuris temporibus auguror animi à natura ita bene instituti, ut cum litteratissimi ipsi atque eruditissimi & sint & habeantur, prudentissimi tamen & integerrimi ac probitatis egregiæ uiri existimentur; horum sit licet mira paucitas, hi tamen uiri & planè uiri litterarum uirus atque perniciem in bonum usum conuertere ac ueluti plerumque reges potentissimi faciūt qui per facinorosos sicarios ac notæ improbitatis apparitores ea in suis ciuitatibus munera exerceri ac fieri iubent, quæ sibi & ciuibus suis maxime conducunt:

at ueluti quoque ſolertiſsimi medici qui uenenorum quàm plurium perniciem & uirus tam bene miſcentes præparant, ut eis utantur ſæpiſsime etiam inter ſalutares medicinas ad diuerſa morborum & quidem lethalium remedia, cum ea ipſa uenena à ſuæ naturæ ui & proprietate peſtifera ſint & noxia maximeq; pernicioſa. Remedium enim illud ſalubre, & utilitas quæ inde ex ueneno prouenit non à re ipſa certe peſsima & minime ſalutifera, ſed adminiſtrantis prudētia et iudicio proficiſci certum eſt: ita quoq; in eruditiſſimis & litteratiſsimis probis his hominibus, quos modo diximus, accidit, ut ipſi adeo bene inſtituto animo ſint, ut ſolidæ ueræq; uirtutis ui ſibi ingeneratæ, ac ingenij iampridem ad bonitatem & uirtutem confirmati, ipſarum litterarum uitium atque perniciem edomitent, adeo ut id boni non à litteris, nec ab earum ſtudijs oriri, ſed ab animo ita bene inſtituto & informato, tanquam ab optimo rege uel à peritiſsimo medico uideamus. Non propterea ij fortunatos magis aut alijs feliciores eſſe arbitreris, quàm quos ſupra oſtendimus, nunc nõ dico, hac præcipue Leonis. x. Pont. Max. aurea propè ætate, qui omnibus æque fauet modo illi noteſcant aliqua uirtute præditi. Sed præteritis in noſtra memoria temporum ſpatijs, quos ego bene litteratos infelices uel à me uiſos uel ab alijs auditos ſi recenſere uelim quadrageſimum annum qui exceſsi, penè te exemplorum multitudine obruerem, inter quos & tu Pice pars magna eſſes, ſed iam de his ſatis: Nunc iam tempus ut uela colligam, nauemque noſtram per has procellas fluctuantem, ſi non in portum in littus ſaltem ſubducam, ut omnem iam comporta

tam mercem exponam, & quid eum facere uelim ostẽdam quem omnibus numeris litteris & litteratis ipsis excellere & præstare arbitror: Is igitur mea quidem sententia, qui cæteris ut excellat efficere uoluerit tribus his rebus in omni re sua atque actione consuetudine quadam à teneris usque unguiculis assuescat assiduè, ut primum scilicet ingenij acumen nulla ratione obtundi permittat illudque continenter aliqua re laudabili exercebit, ne ut ferrum rubigine contera tur aliquidque semper laude dignum peruestigabit. Deinde modum & rationem adhibebit cogitando, cunctaque undique perspiciendo. Tertium quod potissimum est, cura & diligentia utetur, quam naturæ ac ingenij tarditati persæpe succurrere uidemus. Nam tametsi ingenio primas concedimus, ipsum tamen ingenium diligentia incitat, acuit, perficit, diligentia inquam cum omnibus in rebus, tum maxime in comparanda prudentia plurimum ualet, hæc præcipue colenda est semper, & ubique adhibenda; hæc oscitantem litteratorum istorum sapientiam, & intra suas litteras dormientem longe post se relinquit, hæc se in omnes actiones insinuet, hac si adhibuerimus perpaululum loci in rerũ natura litteris reliquisque disciplinis litterarijs esse uidebimus: huius sunt comites, nec ab ea, ut dicitur, latum unguem discedunt, cogitatio uigilantia, animaduersio, assiduitas, usus, labor, quibus omnia facile penitus perspicimus, & percallemus. Si uero hoc amplius ex me iure tuo quæsieris, quatenus, & quantum ego in litterarum studijs procedendum existimem, quoniam caste legere, & recte scribere nõn damnamus, ut iam diximus, eatenus respon

deam, ut mea quidem eſt opinio, quo ad animi conceptiones & ſenſus excogitatos intrepide ac expedite poßis efferre, atque adeo ſi Graecus graece, ſi Arabs Arabice, ſi Latinus latine, latine quidem magis, quando hæc ipſa lingua, & hic loquendi modus iam magis eſt per plurimas orbis terrarum partes ſparſus atque diffuſus: Hæc quidem mi Pice habui, quæ hac de re dicenda putarem, aliàs fortaſſe plura, ni tibi & mihi quoque poſthac aliud forte uiſum fuerit. Illud uero ſcio me in uarios ſermones, ut à principio dixi, & reprehenſiones incurſurum, ſed ſi nulli conſilium hoc noſtrum placuerit, nec tibi quoq;, mihi certe, et Muſis, quod dicitur cecinerim.

FINIS.

W

VIRORVM DOCTORVM ET RERVM MEMORABILIVM INDEX.

B

C

Euchyla

Catalogus amicorum Lilij quorum meminit in epistola Directionis Vrbanæ.

FINIS.

W

Errata partim exemplaris uitio, partim typographorum incuria commissa sic corrigito.

15	21	præ te feres
23	16	rentius illius
31	18	municipes
34	28	animis
37	14	Ariminensis
45	19	ac de Petro
86	27	vbi dicitur, corpus hilari singularitatis præsidio, existimamus legendúm, uel reclamãte exemplari, corpus singulari hilaritatis præsidio.
105	29	sciam sunt edita
140	10	ciuitatibus, tum pri
144	24	indicium potius quàm iudicium legendum suspicamur.
152	30	ἀπάθειαν
165	14	in pestilentissimos
170	21	suæ succurrentes

